

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ДЕБЮТ

Збірник тез

**доповідей студентів факультету
філології та масових комунікацій**

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ДЕБЮТ

*Збірник тез доповідей студентів
факультету філології та масових комунікацій МДУ
за результатами участі у Декаді студентської науки 2026*

Київ – 2026

УДК 08 (063)

Дебют : збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій результатами участі в Декаді студентської науки – 2026 / за заг. ред. к. економ. наук., доц. Т. В. Марени, к. пед. н., доц. Ю. О. Демидової. Київ: Маріупольський державний університет, 2026. 127 с.

Редакційна колегія: к. філол. н., доц. Мельничук І.В.; д. пед. н., проф. Іванова Т. В.; к. н. з соц. комунікацій, доц. Кудлай В.О., к.філол.н., доц. Євмененко О.В., ст. викл. Єфремова О.В.

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів МДУ, які присвячені питанням мовознавства, літературознавства, лінгводидактики, соціальних комунікацій, інформаційної, архівної та бібліотечної справи, документознавства.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Радою молодих учених Маріупольського державного університету.

Протокол № 3 від 17.02.2026 р.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний
університет, 2026

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ».....	7
Пісня Наталія РЕЦЕПЦІЇ ТВОРЧОСТІ Х.-Л.БОРХЕСА У РОМАНІ УМБЕРТО ЕКО «ІМЯ ТРОЯНДИ»	7
Сидоренко Олександр ДИСКУРС СЕРЕНЬОВІЧЧЯ У РОМАНІ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНГА «ШПИЛЬ»	8
Волошина Крістіна ШЕКСПІРІВСЬКІ АЛЮЗІЇ У ПРОЗІ АЙРІС МЕРДОК.....	10
Віннік Дар'я ОБРАЗ ГОЛЛІ ГОЛАЙТЛІ: ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАСКА ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИБІР У ПОВІСТІ ТРУМЕНА КАПОТЕ «СНІДАНОК У ТІФФАНІ».....	12
Логінова Валерія ДИСКУРС І СВІТОВОЇ ВІЙНИ У НОВЕЛІСТИЦІ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ.....	13
Шапка Ксенія СВОЄРІДНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОТИВІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО РОМАНУ ПРО ТРИСТАНА ТА ІЗОЛЬДУ У ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ІЗОЛЬДА БІЛОРУКА»	15
Бурак Анна СУЧАСНИЙ УРОК ЛІТЕРАТУРИ ЯК НАЙЕФЕКТИВНІША ФОРМА ЛІТЕРАТУРНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРА	18
Сидоренко Софія ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛ ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО.....	21
Віннік Дар'я АЛЮЗІЯ ЯК ФОРМА ПРЕЦЕДЕНТНОГО ФЕНОМЕНА У ЗБІРЦІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ЖИТТЯ МАРІЇ».....	22
Безвугляк Олена ФЕНОМЕН ДАВНЬОУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ КУЛЬТУРИ.....	24
Скиданчук Вікторія ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІМЕННИХ ЧАСТИН МОВИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	26
Волошина Крістіна СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТАРА ХОЛЕРА».....	29
Пісня Наталія ВІДТОРГНЕННЯ «ІНАКШОСТІ»: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖЕРТВИ БУЛІНГУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ.....	31
Миргородська Катерина СЛОВА-НЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ НАЗВ ПРОФЕСІЙ	33

СЕКЦІЯ «ІНФОРМАЦІЙНА, ДОКУМЕНТАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»	35
Андибор Анастасія МОДЕРНІЗАЦІЯ ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСІВ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	65
Косенко Станіслав ЦИФРОВІ ПРОЄКТИ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ	37
Кулікова Діана ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ФОРМА СУЧАСНИХ НОСІЇВ ІНФОРМАЦІЇ	40
Мельніченко Катерина ІНСТРУМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ	43
Молчанов Едуард ВИКОРИСТАННЯ ПОШУКОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	47
Овдієнко Євгенія АРХІВНА СПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	50
Олійник Ірина ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ФАБРИК ДУМОК ЯК ОСЕРЕДКІВ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	53
Попадинець Інна ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ: СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ.....	56
Цапій Владислав ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ	59
Улановська Анна ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	62
СЕКЦІЯ «БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ».....	65
Андибор Анастасія РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ.....	35
Безуса Катерина НАПРЯМИ НАУКОВИХ РОЗВІДОК НА ШПАЛЬТАХ «БІБЛІОТЕЧНОГО ВІСНИКУ»	68
Вовченко Вікторія БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК КОМУНІКАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ПРИКЛАД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МДУ	70
Габибзаде Фатіме Арзу РЕФЕРАТИВНІ ВИДАННЯ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ: ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ	73
Голубовська Зінаїда ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ	76

Гуділін Данило ЕЛЕКТРОННИЙ КАТАЛОГ БІБЛОТЕКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ	79
Калініна Юлія АДМІНІСТРУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛОТЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ НТБ КПІ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО).....	82
Комісаренко Еліна ІННОВАЦІЙНІ ФОРМАТИ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛОТЕК.	85
Чорнобук Діана ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛОТЕК НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ.....	87
Шевченко Євгеній ПОШУКОВІ СЕРВІСИ БІБЛОТЕК: ТЕХНОЛОГІЇ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	90

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА, МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ:

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ».....	94
Алексєєва Маргарита НЕЙРОМЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АВТОМАТИЗОВАНОГО МОНТАЖУ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО КОНТЕНТУ	94
Гришкова Анастасія ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ВИРОБНИЦТВО НОВИННОГО КОНТЕНТУ	98
Дужий Данило ВИСВІТЛЕННЯ АТАК НА ЕНЕРГЕТИКУ УКРАЇНИ У МАТЕРІАЛАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ	102
Духно Лілія РОЛЬ ІНТЕРВ'Ю У ПОДКАСТІ «НА ШЛЯХУ ДО ОЛІМПУ» ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ОСОБИСТОСТІ СПОРТСМЕНА	105
Кучеренко Вадим РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗВИЧОК МОЛОДІЖНОЇ АУДИТОРІЇ	108
Любарська Ірина СПЕЦИФІКА ВІЙСЬКОВОГО СТОРІТЕЛІНГУ: БАЛАНС МІЖ ОБ'ЄКТИВНІСТЮ ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ	109
Нестерова Діана КОМУНІКАЦІЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ	112
Черненко Марина РОЛЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	114
Шерстюк Максим СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА YOUTUBE ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ КОНТЕНТУ	119
Антоненко Марія СТАНДАРТИ СТВОРЕННЯ ВІДЕО В КОРОТКИХ ІНТЕРВ'Ю СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА	122
Сташук Ілона ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ	125

СЕКЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ»

Пісня Наталія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Середня освіта. Українська мова та література, зарубіжна література»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

РЕЦЕПЦІЇ ТВОРЧОСТІ Х.-Л.БОРХЕСА У РОМАНІ УМБЕРТО ЕКО
«ІМЯ ТРОЯНДИ»

Роман Умберто Еко *«Ім'я троянди»* є складним і багатшаровим текстом, у якому поєднуються елементи історичного роману, детективу та філософської притчі. Важливе місце у цьому творі займає інтертекстуальність, завдяки якій роман вступає у діалог з попередньою літературною традицією. Одним із ключових авторів, чия творчість відчутно вплинула на концепцію роману, є Хорхе Луїс Борхес. Його ідеї про книгу, лабіринт, множинність смислів і проблему істини знайшли своє художнє втілення в *«Ім'я троянди»*.

Найпомітніше рецeпція Борхеса проявляється в образі бібліотеки. У творчості аргентинського письменника бібліотека часто постає як символ нескінченного знання, яке водночас приваблює і лякає людину. Подібну функцію виконує і бібліотека в романі Еко. Вона має складну, майже непрохідну структуру лабіринту, в якому легко заблукати не лише фізично, а й інтелектуально. Це простір, де знання не відкриває істину, а радше ускладнює шлях до неї.

Бібліотека в *«Ім'я троянди»* не є відкритим сховищем мудрості. Навпаки, доступ до книг суворо обмежений, а читання перетворюється на привілей і небезпеку. У цьому простежується паралель з борхесівським баченням книги як об'єкта, що не гарантує істини. Книга може вводити в оману, породжувати хибні інтерпретації або навіть ставати причиною трагедії. Саме такою є заборонена книга Аристотеля про комедію, яка в романі стає джерелом страху та смертей.

Ще однією спільною рисою для творчості Борхеса і роману Еко є проблема істини. У *«Ім'я троянди»* істина не постає як щось однозначне і остаточне. Розслідування, яке проводить Вільям з Баскервіля, показує обмеженість раціонального пізнання. Навіть коли окремі події

отримують пояснення, загальний сенс того, що сталося, залишається відкритим для сумнівів. Такий підхід перегукується з борхесівською ідеєю множинності істин і неможливості дійти до єдиного, безперечного знання.

Особливо показовою в контексті рецепції Борхеса є постать сліпого бібліотекаря Хорхе з Бургоса. Його образ очевидно відсилає до самого Борхеса, який у пізні роки був сліпим і водночас пов'язаний з бібліотечною справою. Проте Еко не просто створює алюзію, а наповнює цей образ новим змістом. Хорхе з Бургоса уособлює страх перед сміхом, свободою думки та відкритістю інтерпретацій. Він прагне знищити книгу, яка загрожує усталеному порядку, і тим самим протиставляє себе ідеї відкритого, живого знання.

Отже, рецепція творчості Хорхе Луїса Борхеса в романі Умберто Еко «*Ім'я троянди*» має не поверхневий, а глибокий концептуальний характер. Вона проявляється в образі бібліотеки-лабіринту, у трактуванні книги як джерела небезпеки, а також у філософському осмисленні істини як множинної та нестабільної. Еко не наслідує Борхеса буквально, а веде з ним складний інтелектуальний діалог, завдяки якому роман набуває особливої глибини й багатозначності.

Література

1. Еко У. *Ім'я троянди*. Харків:Фоліо, 2006. 575с.

Сидоренко Олександр

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Філологія. Українська мова та література, редагування»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

ДИСКУРС СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ У РОМАНІ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНГА «ШПИЛЬ»

Роман «*Шпиль*» (1964) Вільяма Голдінга – складне модерністське полотно, у якому на перетині міфу, християнської традиції та психоаналізу постає дискурс Середньовіччя як ідейне та символічне тло. Автор не лише стилізує події під умовну епоху готичної архітектури, але й занурює читача в середньовічну ментальність, мислення, релігійні фанатизми, а також екзистенційну боротьбу духу й тіла. Дискурс Середньовіччя в романі не є історичним відтворенням, а радше філософським і культурним кодом, що структурує текст і розкриває конфлікт між вірою та знанням, священним і тілесним.

Центральний мотив твору – будівництво величного шпиля до собору – постає як символ божественного звершення, надлюдського подвигу, але водночас і безумства. Головний герой,

декан Джослін, керується вірою, що його бачення – натхнення від Бога. Ця ідея перегукується з типовим середньовічним світоглядом, у якому людина – лише інструмент вищої волі. Шпиль – не просто архітектурна конструкція, а алегорія духовного зростання, поривання до абсолюту, до Бога.

Однак Голдінг водночас критикує цю фанатичну віру: будівництво шпиля суперечить здоровому глузду, викликає жертви, моральне падіння, смерть. Так автор вступає в діалог із готичною традицією, демонструючи, що прагнення до сакрального без гармонії з тілесним та соціальним – руйнівне. Середньовіччя в цьому дискурсі постає не лише як героїчна доба віри, а й як час жорстокості, аскези, внутрішніх суперечностей.

Образ Джосліна – втілення аскета, святого мученика, що прагне здійснити “волю Божу” навіть ціною власного розуму. Він живе у світі знаків, візій, пророцтв. Його боротьба з тілесними спокусами (насамперед – потяг до дружини друга) вказує на дуалістичний розкол між духом і плоттю – характерний для середньовічної християнської антропології. Такі мотиви як самоприниження, каяття, покута – наскрізні для його внутрішнього монологу.

Однак поступово в романі виявляється, що духовність Джосліна є хибною, перекрученою – радше невротичним комплексом, ніж божественним натхненням. Його одержимість втрачає ознаки святості та набуває рис гордині – гріха Люцифера. У цьому автор розкриває парадокс середньовічної свідомості: прагнення до Бога може обернутися самознищенням.

Однією з ключових тем роману є тілесність – як загроза і спокуса. У середньовічному дискурсі тіло – джерело гріха, а сексуальність – перешкода до спасіння. Голдінг відтворює цю мораль через постать Джосліна, який намагається придушити плоть, але зрештою виявляється жертвою власного бажання. Його галюцинації, хвороблива хода, фізичне виснаження – свідчення конфлікту між вірою і тілом.

Цей мотив посилюється і в образах другорядних персонажів, наприклад, Рогера Мейсона – майстра-будівельника, який є носієм раціонального, «земного» начала. Між Джосліном і Мейсоном виникає типова середньовічна опозиція: сакральне / профанне, віра / ремесло, вічне / тимчасове. Такий дуалізм – характерна риса християнського середньовічного дискурсу.

Роман насичений алегоріями, символами, передчуттями кінця. Голдінг використовує біблійні ремінісценції, зокрема образи жертвоприношення, очищення вогнем, голосу Божого, що нагадують середньовічні апокаліпсиси. Джослін сприймає світ як арену божественного випробування, кожна подія для нього – знак або кара.

Водночас автор критично ставиться до такого містицизму: читач бачить, що «одкровення» Джосліна – радше симптом психічного розладу. Це дозволяє говорити про

деконструкцію середньовічного дискурсу: Голдінг ніби проникає всередину християнської свідомості і показує її у граничному вияві, де святість межує з безумством.

Таким чином, «Шпиль» Вільяма Голдінга – не просто роман про середньовіччя, а глибока філософська інтерпретація середньовічної ментальності. Через архетипи готичної архітектури, аскетизму, віри, гріха, тілесності автор створює дискурс, який дозволяє осмислити сучасні екзистенційні питання: межі віри, природу зла, людську самотність. Дискурс Середньовіччя у романі не є відтворенням епохи, а радше способом розкриття універсальних психічних і моральних станів.

Література

1. Голдінг, Вільям. Шпиль / Пер. з англ. Київ: Основи, 1993. 356 с.
2. Голобородько, Я. «Дискурс Середньовіччя у прозі Вільяма Голдінга: інтертекстуальні коди». Наукові записки Ніжинського державного університету. 2018. Вип. 3(1). С. 45–51.
3. Кебаб'я, Л. В. Середньовіччя в сучасній англійській літературі: культурний код і художня трансформація. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 220 с.
4. Ткачук, М. Християнська символіка в літературі середньовіччя та модернізму. Чернівці: Рута, 2004. 196 с.

Волошина Крістіна

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Філологія. Українська мова та література, редагування»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

ШЕКСПІРІВСЬКІ АЛЮЗІЇ У ПРОЗІ АЙРІС МЕРДОК

Роман Айріс Мердок «Чорний принц», п'ятнадцятий у її бібліографії, побачив світ у 1973 році. Ім'я твору насамперед викликає асоціації зі знаменитою трагедією Шекспіра – «Гамлетом».

Композиція «Чорного принца» відрізняється своєю оригінальністю: вона побудована навколо основного оповідання від імені одного з героїв, який, у свою чергу, укладений у рамки вигаданих вступних слів та заключних зауважень, доданих іншими фігурами із центрального сюжету. У цьому кожна представлена перспектива належить оповідачу, чия достовірність ставиться під сумнів.

Цей роман вважається одним з найбільш складних романів письменниці. У своїй основі цей твір – психологічний аналіз таких понять, як любов, творчість, щоправда і самообман, поданий через розповідь від імені ненадійного оповідача.

Розповідь ведеться у формі спогадів Бредлі Пірсона, 58-річного письменника. Він відчуває відчуття, що так і не написав своєї справжньої, великої праці. Бредлі, який живе упорядкованим і зовні безпристрасним життям, поступово заплутується в складній мережі взаємин, у яку входять головні герої: Арнольд Бафін, успішний, але вульгарний письменник та суперник Бредлі; Рейчел Бафін, дружина Арнольда, яка шукає емоційної підтримки у Бредлі; Джуліан Бафін, маленька дочка Арнольда; Крістіан Еванс, колишня дружина Бредлі.

Варто відзначити, що у творі є багато референсів на Шекспіра, а конкретно на «Гамлета». У якомусь сенсі головний герой Бредлі Пірсон – це Гамлет своєї епохи. Він самотній, незрозуміла оточенням людина. Він бачить себе морально вище інших. Але його бездіяльність походить з моральних роздумів, а не зі слабкості. Він схильний сприймати свої негаразди як щось трагічне та героїчне, а свою схильність до самоаналізу як ознака філософської натури.

Але на відміну від Гамлета, роздуми Бредлі призводять не до набуття етичної ясності, а лише до зростання нарцисизму та спотвореного сприйняття. Це демонструє, як літературна ідентифікація може стати інструментом егоїстичного захисту.

У той час Арнольд Бафін – це алюзія на Клавдія. Він успішний та прямолінійний, на відміну від Бредлі. Пише по книжці кожен рік, тому сприймається Бредлі як духовно неповноцінний. Однак Арнольд зовсім не представлений як тиран чи лиходій у шекспірівському розумінні – він лише звичайна людина зі своїми недоліками.

Джуліан у свою чергу нагадує Офелію: Бредлі ідеалізує її як чисту, безневинну і духовно перетворюючу особистість, стверджуючи, що його любов до неї дозволяє йому творити справжнє мистецтво.

Отже, алюзії на Шекспіра у творі «Чорний принц» – це, радше, інструмент. Мердок використовує «Гамлета», щоб пояснити, як література може бути використана у якості морального алібі.

Література

1. Матійчак А. А. Феномен Айріс Мердок в аспекті рецептивного потенціалу світоглядно-філософського роману : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Київ, 2007. 214 с.
2. Мердок А. Чорний принц. Харків : Віват, 2018. 575 с.

ОБРАЗ ГОЛЛІ ГОЛАЙТЛІ: ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАСКА ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИБІР У ПОВІСТІ ТРУМЕНА КАПОТЕ «СНІДАНОК У ТІФФАНІ»

Образ Голлі Голайтлі у повісті Трумена Капоте «Сніданок у Тіффані» виходить далеко за межі портрета ексцентричної нью-йоркської дівчини й постає як глибоке дослідження проблеми ідентичності, самоконструювання та екзистенційного вибору. Героїня є втіленням внутрішнього конфлікту між справжнім «я» та соціальною маскою, що дозволяє їй виживати у світі післявоєнної Америки, але водночас прирікає на самотність і втечу від самої себе.

Справжнє ім'я Голлі – Лула Мей Барнс – є важливим маркером її роздвоєної особистості. Відмова від імені, даного при народженні, символізує радикальний розрив із минулим, яке асоціюється з бідністю, провінційністю та раннім шлюбом, нав'язаним без права вибору. Створюючи образ Голлі Голайтлі, героїня намагається переписати власну біографію, збудувати ідентичність без коріння й зобов'язань. Маска світської, незалежної дівчини стає формою психологічного захисту, що дозволяє їй приховати травматичний досвід і страх емоційної близькості. Проте минуле не зникає остаточно: воно проривається у спогадах про брата Фреда чи в зустрічі з колишнім чоловіком, оголюючи крихкість створеного образу.

Екзистенційний стан Голлі проявляється в її постійній тривозі, яку вона називає «нападами синяви». Це відчуття безпричинного страху, втрати опори та сенсу, характерне для людини, що не має стабільної ідентичності. Єдиним місцем, де героїня відчуває спокій, стає магазин Tiffany & Co. У її сприйнятті це не символ матеріального багатства, а простір абсолютного порядку, краси й передбачуваності. «Сніданок у Тіффані» постає метафорою недосяжного ідеалу- стану внутрішньої гармонії, де можна було б зняти маску і перестати тікати. Саме тому цей образ так контрастує з реальним життям Голлі, позбавленим дому, стабільності й тривалих зв'язків.

Особливо показовою є філософія Голлі щодо прив'язаності. Вона принципово не дає імені коту, пояснюючи це небажанням належати комусь або мати когось «свого». Безіменність у її світогляді означає свободу, тоді як ім'я- відповідальність і залежність. Ця позиція поширюється і на людські стосунки: Голлі уникає глибоких емоційних зв'язків, замінюючи їх

поверхневими контактами. Вона прагне бути «дикою істотою», яка не визнає кордонів і зобов'язань, однак така свобода виявляється формою самоізоляції.

Фінальна втеча Голлі є логічним завершенням її життєвої стратегії. Вона обирає рух замість зупинки, невизначеність замість вибору, ілюзію свободи замість ризику близькості. Цей екзистенційний вибір демонструє трагічний парадокс: намагаючись уникнути болю та втрати, героїня позбавляє себе можливості справжнього самовизначення.

Таким чином, образ Голлі Голайтли постає як символ людини модерної епохи, що балансує між самотворенням і внутрішньою порожнечою. Її маска є водночас і захистом, і пасткою, а свобода - цінністю, за яку доводиться платити самотністю. Повість Капоте актуалізує питання про те, чи можлива абсолютна свобода без прийняття власного минулого і чи може людина зберегти цілісність «я», постійно перебуваючи у втечі від себе.

Література

1. Капоте Т. Сніданок у «Тіффані»: корот. роман. Київ : Комубук, 2018. 157, [1] с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8428> (дата звернення: 19.01.2026).

Логінова Валерія

3 курс, перший (бакалаврський) рівень,

ОП «Філологія. Українська мова та література, редагування»

денна форма навчання,

Маріупольський державний університет

ДИСКУРС І СВІТОВОЇ ВІЙНИ У НОВЕЛІСТИЦІ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ

Питання війни є достатньо актуальним для українців, адже з цим жахливим соціальним явищем ми стикаємося щодня і нам доводиться регулярно переживати і усвідомлювати ці події. А твори про війну хоч і є болючими наразі, але тим не менше вони допомагають побачити іншу думку, іншу війну і тому для нас є важливим розглянути новели Марка Черемшини та дізнатися як саме він описує Першу світову війну.

Період Першої світової війни був дуже складним для українців та українських територій. І не тільки через бойові дії, а й через постійну зміну влади, через розділ територій під різними владами. Через що українці могли опинитися з різних сторін однієї війни, що значно ускладнювало ці й так не прості часи. У новелі «Перші стріли» автор дає зрозуміти, що територія Галичини зазнавала менше політичних змін, ніж Буковина [4, с. 271]. До того для населення окупаційна влада була вже чимось звичним, бо називали вони її «газда», тобто господарем, що вказує на те що люди вже звикли і через що шукали хоч якоїсь стабільності і

з приходом іншої влади були цьому незадоволені: «Було так, що над прутом газдував неприятель, а над Черемошем харчував ще старий газда.» [2].

Також автор показує жорстокість, яка є притаманною окупаційній владі, ця жорстокість проявляється і по відношенню до звичайного населення, і причиною до агресії можуть бути навіть звичайні слова: «Вояк схопив ті дідові слова, і за часок дід гойдався синій поруч із гуцулом, а донька сама домів вернула і дідову причку розповіла.» [2].

Про жорстокість та агресію окупаційної влади також є ще одна новела під назвою «зрадник». Ця новела описує всю абсурдність дій влади. Адже зрадницею була чорна корова, яка просто перейшла на чужий бік через що і стала злочинницею: «комендант казиться. Скликає підстаршин і вояків та сварить за то, що не сперли чорної корови та перепустили зраду... – Чорна корова – то був знак для неприятеля!» [1]. Через цю подію і постраждав господар корови, його звинуватили у зраді: « А куди ж тебе виряжають, Васильчику любий? За що берете мені газду з хати, нащо дитині дедю відбираєте» [1]. Також цей уривок демонструє й іншу сторону війни, тобто війну, яка руйнує сім'ї, при чому не тільки звичним способом (коли чоловіки гинули у боях), а й коли людину відбирали у її родини, через безглузді причини.

Автор також не забуває про людські страждання і про страшну руйнівну силу війну. У новелі «Село вигибає» головною жертвою стає саме село. Це демонструє, що війна не шкодує нікого і навіть село з його природою страждають від страшних наслідків війни: «Нема села, лиш цвинтар, а край цвинтаря одноока трупарня дебя дише на морозі...» [3]. Також село не просто страждає від наслідків, воно ще й забирає на себе людські страждання і навіть якоюсь мірою є відображенням людської, вимотаною війною душі: «Оті печі, що село вигрівали, лежать тепер перевалені на снігу, як непоховані велетні з роззявленими ротами [3].

У новелах Марка Черемшини війна описана як страшне руйнівне явище, яке нищить все довкола, як цілі сіла, так і людські долі. Таким чином через невеликі новели автор зміг передати страшні тогочасну дійсність та продемонструвати всі жахи війни, які, на жаль, можуть повторюватися і в сучасності.

Література

1. Зрадник – Черемшина Марко. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16892> (дата звернення: 02.01.2026).
2. Марко Черемшина – Перші стріли. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16890> (дата звернення: 02.01.2026).
3. Село вигибає – Марко Черемшина. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16893> (дата звернення: 02.01.2026).
4. Стаф'юк І. І. Перша світова війна у творчості Марка Черемшини. Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки». 2015. №1. С. 268-276.

Шапка Ксенія

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Середня освіта. Українська мова та література, зарубіжна література»,
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

СВОЄРІДНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОТИВІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО РОМАНУ ПРО ТРИСТАНА ТА ІЗОЛЬДУ У ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ІЗОЛЬДА БІЛОРУКА»

В історії світової культури є генії, творчість яких є всеохоплюючою. Такою, що вміщує в себе не тільки культурну базу минулого та сьогодення для того чи іншого автора актуальність. Але й такою, що простягається далеко у майбутнє. Таким, наприклад, був видатний італійський скульптор епохи Відродження Мікеланджело Буонарроті, у творчості якого спостерігаємо прояви всього культурного європейського пласту від XV до XXI століття. Такою була і українська поетеса Леся Українка, яка не просто охоплювала своєю творчістю безмір міфології, історії та літератури. Вона фактично стала предтечою мета-модерну тоді, коли навіть, власне, модерн тільки зароджувався на зламі XIX-XX століть.

Леся Українка чи не першою з українських літературних діячів стала варіювати міфологічні або середньовічні сюжети, як суто літературні, так і історичні, і інтерпретувати їх не тільки з огляду на її власне сьогодення, але й зазираючи далеко наперед. Завжди оригінально обробляючи сюжети, Леся Українка вдавалась до нетрадиційних акцентів у трактуванні образу. Її приваблювали сильні характери і сильні почуття. Класичні образи наповнювались новим змістом, збагачували не лише українську, а й світову літературу.[1, с.33]

Одним з таких прикладів Лесиноного генію є поема «Ізоolda Білорука», у якій поетеса переосмислила епохальний середньовічний роман про Тристана та Ізоoldу.

Поема Лесі Українки, як, власне, й уся її творчість, налічує три головні етапи аналітичних досліджень. Перший із них припадає на 20-і роки XX ст., коли неокласики, Михайло Драй-Хмара у монографії «Леся Українка. Життя і творчість» та Микола Зеров у розвідці «Леся Українка» розглянули спадок поетеси і зокрема поему «Ізоolda Білорука» з погляду естетичних цінностей європейської культури. Також А.Ніковський написав до поеми «Ізоolda Білорука» супровідну статтю, що стала базою для подальших її інтерпретацій. Наступний етап опанування текстів сформувався серед дослідників із діаспори (Ю.Шерех, Я. Розумний), де «Ізоolda Білорука» переважно згадувалася в контексті дотичних роздумів про поетесу. Третій етап осмислення поеми відбувся через напрацювання гендерного дискурсу наприкінці XX та на початку XXI ст. завдяки працям С. Павличко, Н. Зборовської, О. Забужко, К. Хоми та ін.

Новизна інтерпретації цієї історії Лесею Українкою починається вже з самої назви поеми, у яку винесене ім'я героїні, котра у самому оригінальному романі ледь згадується. Це дружина Тристана, з якою він одружився після того як був змушений покинути свою кохану. Але Тристан не міг пережити розлуку з Золотокою. Ізольда Білорука дуже ревнувала його і врешті-решт через її обман сталась смерть як Тристана, так і Ізольди Золотокої. Так розповідається у романі. Причому, навіть не в усіх його варіантах. В деяких списках Ізольда Білорука взагалі відсутня як персонаж.

У 1966-му році видатний британський драматург Том Стоппард створив п'єсу «Розенкранц і Гільденстерн мертві». Він взяв за основу трагедію «Гамлет», зробив головними героями персонажів, які у Шекспіра з'являлись бодай у двох сценах і помирили за кулісами. Стоппард зробив цих персонажів об'ємними, живими, цікавими і повністю перевернув сприйняття подій у «Гамлеті». Ця п'єса вважається новаторською і навіть революційною для світового театру.

Але за півстоліття до Тома Стоппарда такий же прийом чи не з більшою емоційною силою використала Леся Українка в «Ізольді Білорукій». Взввши за основу навіть не другорядну, а епізодичну героїню історії, на якій базувалась поема, поетеса створила зовсім новий, надзвичайно глибокий і складний образ. Більше того, показала трансформацію героїні. Не тільки зовнішню, але й внутрішню. У своїй поемі поетеса зосереджує увагу на «любовному трикутнику» – стосунках між Тристаном та обома Ізольдами.[2, с.72]

Леся Українка змінила, практично, все у сюжеті заради своєї ідеї. Ізольду Білоруку вона зобразила не принцесою, а звичайною селянкою. Втім, не зовсім звичайною, якщо брати до уваги, що вона спілкується не з ким-небудь, а з великою феєю Морганою. Поетеса описала зовнішність Ізольди Білорукої так, що цей портрет належить до кращих жіночих портретів в історії української літератури (Мов доля непоборна була її краса,/і чорна, мов те горе, була її коса./Хороші в неї очі і темні, мов одчай./Хто гляне в теє пекло, Той забуває рай). Леся Українка вигадала історію з чаклунством – перетворенням Ізольди Білорукої на двійника Ізольди Злотокої. Описала фатальну помилку Тристана, з враженим коханням і враженою гордістю Білорукої. І врешті розгорнула вражаючий образ демонічного кохання Ізольди Білорукої. А в фіналі звела двох Ізольд над тілом їх коханого.

Ця поема переконує, що вся сила в майстерності використання відомого сюжету, в будові твору, в умінні виявити з усією переконливістю неможливість бігу подій і умотивованість розв'язки. [3, с.68]

Прагнучи щастя, Ізольда Білорука йде на хитрощі. За допомогою феї Моргани чорнява Ізольда змінює свою вроду, щоб уподібнитись Ізольді Злотокої. Та на неї чекає гірка і страшна правда. Можна сто разів змінити зовнішність, та душу не зміниш. І коли Ізольда

з'являється перед Тристаном у новому образі, він забуває про свою любов до дружини. У сповненому драматизму діалозі розкривається вся сутність справжніх почуттів Тристана. Усвідомлення того, що Тристан ніколи її не кохав і не покохав, навіть, якщо вона принесе в жертву свою індивідуальність, робить Ізольду Білоруку ще сильнішою у прагненні будь що залишитися з ним. Сповнена почуття ображеної жіночої гордості, героїня поеми знову перетворюється на чорнокосу. Але перетворення цього разу торкається і її душі. Бо на зміну добрій дівчині, з «лілейними» руками, яка втішала засмученого Тристана, з'являється пристрасна жінка, готова захищати свої права навіть ціною життя.[2, с.73]

Ізольда Білорука, послана важкохворим Тристаном подивитись, чи не видно судна на горизонті, сповіщає, що з'явилося судно з чорним вітрилом. А це знак того, що Ізольда Золотокоса не припливла. Тристан помирає. А Ізольда Білорука і Ізольда Золотокоса зустрічаються над його бездиханним тілом. Навіть ціною смерті Ізольда Білорука залишає собі коханого.

Чи можна осуджувати Ізольду Білоруку? Леся Українка цього не робить. Так, Білорука порушила норми моралі. Але Тристан також винуватий. Так поставитись до дружини міг тільки невиправний егоїст. Звичайно, таким його зробило кохання до Золотокосої. Але відповідальність за зламане життя Білорукої з нього за це не знімається. Як і за те, що він повівся з нею насправді огидно. Ізольда Білорука була жорстока, кажучи йому смертоносну неправду, але й Тристан був жорстоким егоїстом у відношенні до Ізольди Білорукої.[3, с.71]

Леся Українка в цьому невеликому творі досягає надзвичайної майстерності у змалюванні жіночої психології. Поетеса по – новому підходить до трактування відомого сюжету, переосмислюючи події з морально – етичних позицій нового часу, епохи фемінізму та становлення гендерної рівності. Новий час породжує нові ідеали. Безперечна майстерність поетеси у змалюванні двох жіночих психотипів. Ізольда Золотокоса постає втіленням смиренної середньовічної жінки, яка нездатна протистояти несправедливій жорстокій долі. Натомість Ізольда Білорука – рішуча та душевно сильна жінка, яка не бажає грати роль цінного призу для чоловіка, а бореться за своє кохання та людську гідність. [1, с.35]

Цей твір – справжня ода сильній жіночій особистості, яка витримує всі удари долі, кохає з надзвичайною силою і захищає своє право на кохання. В цьому чи не найбільше проявляється самобутність інтерпретації середньовічної поеми Лесею Українкою.

Література

1. Горанська Т. Своєрідність інтерпретації середньовічного сюжету в поемі Лесі Українки «Ізольда Білорука». *Поліаспектність творчості Лесі Українки (до 150-річчя з дня народження)*. Збірник наукових статей і тез. Одеса: видавець Букаєв В.В, 2021, с.30-36. URL

<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/13237/1/Horanska%20Tetiana%20Volodymyrivna.pdf> (дата звернення 29.12.2025)

2. Хома К. Інтерпретація середньовічного сюжету про Трістана та Ізольду в поемі Лесі Українки «Ізольда Білорука». Теоретична і дидактична філологія. Збірник наукових праць. Випуск 34. Переяслав-Хмельницький, 2021, с.69-75

3. Задеснянський Р. Творчість Лесі Українки. München: 1965 р., с. 67 – 71. URL <https://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/Zadesnjansky/2Poemy/IzoldaBiloruka.html> (дата звернення 29.12.2025)

4. Дунай П. «Ізольда Білорука» Лесі Українки: до зрізу аналітичної вертикалі. *Слово і час. Науково-теоретичний журнал*. №4, квітень 2009, с.21-27

Бурак Анна

I курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
ОП «Середня освіта. Українська мова та література»
заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

СУЧАСНИЙ УРОК ЛІТЕРАТУРИ ЯК НАЙЕФЕКТИВНІША ФОРМА ЛІТЕРАТУРНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРА

У сучасних умовах реформування загальної середньої освіти особливої актуальності набуває проблема оновлення змісту й форм літературної освіти школярів. Сучасний урок літератури постає як складне педагогічне явище, у межах якого реалізується взаємодія учня з художнім текстом, формується читацька компетентність, розвиваються емоційно-ціннісне сприйняття, критичне мислення та здатність до інтерпретації літературних творів. На відміну від традиційного уроку, орієнтованого переважно на репродуктивну діяльність, сучасний урок літератури ґрунтується на технологічному підході, діалогічності та співпраці між учителем і учнем-читачем [2, с. 4].

Урок літератури розглядається як цілісна система з чітко продуманою архітектонікою, внутрішньою логікою та спрямованістю на формування ключових і предметних компетентностей учня-читача. Його сутність полягає у створенні умов для активної читацької діяльності, осмисленого сприйняття художнього тексту та розвитку інтерпретаційних умінь школярів. Саме така організація уроку забезпечує ефективний літературний розвиток учнів [1, с. 10].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення сучасного уроку літератури як найефективнішої форми літературного розвитку школяра в умовах реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Сучасний урок літератури визначається як системно спроектований процес, що має чітку дидактичну мету, продуману структуру та технологічну організацію навчальної діяльності учнів [1, с. 12]. Ефективність такого уроку визначається не обсягом навчального матеріалу, а характером читацької діяльності, до якої залучений учень. На відміну від традиційного, сучасний урок літератури ґрунтується на діяльнісному, особистісно орієнтованому та компетентнісному підходах. Він передбачає варіативність типів і моделей уроків, що дає змогу враховувати вікові особливості школярів, рівень їх читацької підготовки та специфіку художнього тексту, сприяючи підвищенню мотивації до читання й активізації пізнавальної діяльності.

Важливою ознакою сучасного уроку літератури є його діалогічний характер. Урок постає як простір взаємодії між учителем, учнем і художнім текстом, у якому домінують співробітництво, обмін думками та спільний пошук смислів. За таких умов відбувається повноцінний літературний розвиток школяра, що охоплює інтелектуальну, емоційно-ціннісну та комунікативну сфери [1, с. 28].

Однією з ключових характеристик сучасного уроку літератури є його архітектоніка, яка забезпечує цілісність, логічну завершеність і результативність навчального процесу.

Важливим елементом архітектоніки уроку є продумана композиція навчальної діяльності, орієнтована на діалог учня з текстом. Учитель створює умови для інтерпретації, емоційного переживання та особистісного осмислення художнього твору, що є необхідною умовою літературного розвитку школяра. На уроці передбачається зміна ролі учня – від пасивного слухача до активного учасника освітнього процесу. Використання аналітичних, творчих і комунікативних форм роботи залучає школярів до співтворчості та позитивно впливає на розвиток читацьких умінь.

Модель учня-читача розглядається як інтегрована система особистісних, когнітивних і комунікативних характеристик, що забезпечують повноцінну взаємодію з літературним твором. Учень постає не споживачем готових інтерпретацій, а активним учасником процесу читання, здатним висловлювати та аргументувати власну позицію [2, с. 2].

Сформованість читацьких умінь охоплює сприйняття художнього тексту, аналіз його змісту й образної системи, а також інтерпретацію авторської позиції. Саме ці уміння становлять основу літературного розвитку школяра й реалізуються в умовах правильно спроектованого сучасного уроку літератури.

Формування читацької компетентності передбачає розвиток предметних і ключових компонентів. Предметні компоненти забезпечують аналітичну роботу з текстом і розуміння авторської позиції, а ключові – сприяють розвитку критичного мислення, креативності, комунікативних навичок і здатності до самостійних висновків.

Ефективність сучасного уроку літератури досягається шляхом застосування діяльнісних та інтерактивних методів навчання, зокрема роботи в малих групах, дискусій, рольових ігор, проєктних і творчих завдань.

Організація компетентнісного уроку ґрунтується на принципах індивідуалізації й диференціації навчання, орієнтації на практичне застосування знань та розвитку творчого мислення. Дотримання цих принципів сприяє формуванню активного, самостійного й усвідомленого учня-читача. [2, с. 16]

Власне бачення сучасного уроку літератури ґрунтується на поєднанні традиційної роботи з художнім текстом та інноваційних методів навчання. Такий урок може включати попередню підготовку учнів із використанням онлайн-платформ, аналітичне обговорення тексту у форматі дискусій або дебатів, а також рефлексивні завдання, спрямовані на осмислення прочитаного. За таких умов учитель створює освітнє середовище, у якому кожен учень має можливість висловити власну читацьку позицію. Важливим інструментом такого підходу є креативне письмо, яке сприяє глибшому читанню та розвитку критичного й творчого мислення.

Креативне письмо залучає учнів до співтворчості з автором, допомагає усвідомити підтексти, мотивацію персонажів і стилістичні особливості тексту, формує особистісне ставлення до прочитаного. Практична реалізація цього методу передбачає виконання творчих завдань (альтернативний фінал, внутрішній монолог, лист героя, переосмислення подій від іншого оповідача), опору на ключові епізоди та цитати, а також організацію обговорення результатів, що стимулює рефлексію та аргументацію власної позиції.

Сучасний урок літератури, побудований на засадах компетентнісного й діяльнісного підходів, є ключовою формою літературного розвитку школяра. Він поєднує продуману архітектоніку, інтерактивні методи навчання та орієнтацію на учня-читача як активного суб'єкта освітнього процесу, забезпечуючи формування читацької компетентності, розвиток критичного мислення та емоційно-ціннісного ставлення до художнього слова.

Література

1. Шуляр В. І. Сучасний урок літератури: технологічні моделі: ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 130 с.
2. Слижук О. Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання української літератури в 5-7 класах. Науковий журнал. 2022. Т. 2 : Інноваційна педагогіка. С. 208.

Сидоренко Софія

3 курс, перший (бакалаврський) рівень,
ОП «Філологія. Українська мова та література, редагування»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛ ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО

Осип Турянський посідає особливе місце в українській літературі початку ХХ століття як один із найвиразніших представників модернізму, зокрема експресіонізму. Його проза, насамперед новели, відзначається глибоким психологічним проникненням, філософською глибиною та унікальним експресивним стилем, що значною мірою зумовлений травматичним досвідом Першої світової війни та полону [1]. Дослідження зосереджується на аналізі художньо-стильових особливостей трьох ключових новел: «Поза межами болю» (1917–1921), «Дума пралісу» (1923) та «Син землі» (1933). Ці твори демонструють органічний синтез експресіонізму, символізму й філософської алегорії, узагальнюючи універсальні теми людського страждання, виживання, гуманізму та духовного відродження [2]. Центральною ідеєю прози Турянського є концепція «трагічного оптимізму» – віри в незнищенність людського духу навіть у найжахливіших обставинах [3].

Стильова манера Турянського вирізняється ритмізованою, майже поетичною прозою, яка часто наближається до жанру поеми в прозі. Композиція творів фрагментарна, з елементами кінематографічного монтажу: швидка зміна сцен, чергування реалістичних описів із внутрішніми монологами, галюцинаціями та вставними епізодами створюють відчуття динамічного потоку свідомості [4]. Експресіонізм виявляється насамперед у деформації дійсності: гіперболізовані, гротескні образи («живі трупи», «танок смерті», «віталізація смерті») передають крайній ступінь фізичного й психічного виснаження героїв [2]. Контрастна кольористика – переважання чорно-білої гами, де білий сніг асоціюється із саваном, а сонце стає символом відродження – посилює емоційне напруження [1].

Особливо виразною є символіка творів. У «Поза межами болю» образи Дитини, Жінки та Сонця утворюють замкнене коло життєствердності, яке протистоїть мотивові смерті, голоду й холоду в албанських горах. Реальне тут тісно переплітається з міфічним: герої уподібнюються Гектору з «Іліади», а його страждання набувають універсального, майже біблійного виміру [3]. В алегоричній новелі «Дума пралісу» звірі (Кінь – уособлення українського селянина, Кабан – польського шляхтича, Вовк – хижачької сили) стають носіями

сатиричного начала. Автор критикує національну пасивність, «подвійну душу» українця, в якій емоційність і чутливість переважають над волею до дії [4]. Новела «Син землі» продовжує тему єдності людини з природою, акцентуючи на гармонії та циклічності життя.

Лінгвостилістичний арсенал Турянського надзвичайно багатий: численні метафори («хмари-упири», «скелет велетня» для гір), оксюмори, інверсії, риторичні запитання та повторення створюють емоційне напруження й ритмічність тексту. Потік свідомості дозволяє передавати найтонші психічні стани героїв, роблячи читача співучасником їхніх переживань [2]. Усе це не лише естетичний прийом, а й філософське осмислення буття: трагічний оптимізм утверджує перемогу любові, людяності та активної волі над фаталізмом і хаосом [3].

Отже, художньо-стильові особливості новел Осипа Турянського становлять унікальний внесок у модерну українську літературу ХХ століття, перетворюючи особистий біль на каталізатор духовного відродження та універсальну художню правду.

Література

1. Гузар З. П. Поетика творчості Осипа Турянського. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 202 с.
2. Кравченко-Дзондза О. Особливості мовного стилю Осипа Турянського. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2019. URL: <http://nwed.dspu.edu.ua/article/view/177773>
3. Печарський А. Поетика трагічного оптимізму в творчості О. Турянського. Дзвін. 1997. № 9. С. 146–152.
4. Турянський О. Поза межами болю : повість-поема. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2344>

Віннік Дар'я

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Філологія. Українська мова, українська література, редагування»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

АЛЮЗИЯ ЯК ФОРМА ПРЕЦЕДЕНТНОГО ФЕНОМЕНА У ЗБІРЦІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ЖИТТЯ МАРІЇ»

Алюзія (лат. *allusio* – жарт, натяк) – це художньо-стилістичний прийом, натяк, відсилання до певного літературного твору, сюжету чи образу, а також історичної події з розрахунку на ерудицію читача, покликаною розгадати закодований зміст. Подеколи вживається як особливий різновид алегорії, пов'язаної з фактами дійсності (наприклад, «Піррова перемога») [2].

Алюзія є одним із ключових засобів інтертекстуальності в поетичній збірці Сергія Жадана «Життя Марії». Збірка представляє модерну інтерпретацію євангельського сюжету про життя Діви Марії. Така інтерпретація просякнута різноманітними алюзіями, що створюють багатоплановий смисловий простір тексту та актуалізують біблійну історію в контексті сучасної української дійсності.

Алюзія стає ключовим інструментом діалогу між першотекстом і сучасністю, між вічними біблійними мотивами та актуальною українською дійсністю. Використовуючи впізнавані євангельські образи й сюжети, Жадан здійснює їхнє радикальне переосмислення крізь призму травматичного досвіду війни, соціальної нестабільності та екзистенційних викликів сучасної України.

Біблійні алюзії у творчості Жадана мають особливу вагу, адже він не обмежується їх простим відтворенням, а глибоко переосмислює і трансформує. Євангельські тексти не цитуються дослівно, натомість постають у сучасній, майже кінематографічній інтерпретації, де святе природно поєднується з буденним, а високе співіснує з низьким. Образ Богородиці втрачає канонічну ідеалізацію та набуває людських рис: Марія постає як жінка, що стикається з побутовими труднощами, емоційними втратами, самотністю та страхом. Така трансформація має подвійний ефект: вона водночас руйнує традиційне уявлення про недосяжність сакрального й надає щоденному жіночому досвіду духовної ваги та символічної значущості.

Алюзія у збірці Сергія Жадана «Життя Марії» є основним засобом створення смислової глибини тексту та поєднання біблійної історії з сучасною українською реальністю. Дослідження алюзійної стратегії поета дозволяє зробити кілька важливих висновків. Алюзії у Жадана є не просто літературним прийомом, а способом осмислити травматичний досвід сучасної України крізь призму вічних біблійних мотивів. Автор переосмислює євангельський сюжет, надаючи локальним подіям універсального, позачасового виміру. Вони створюють складну гру між сакральним і профанним. Жадан деконструює традиційний образ Богородиці, перетворюючи її на звичайну жінку з побутовими проблемами та переживаннями. Водночас він сакралізує повсякденний жіночий досвід, надаючи йому духовної глибини через проєкцію на євангельський наратив.

Таким чином, алюзія у збірці «Життя Марії» постає як механізм, що дозволяє прочитати сучасність крізь призму вічності і водночас актуалізувати біблійний сюжет у контексті українського досвіду. Жадан створює художній синтез, де євангельський наратив стає способом осмислення української травми, а український досвід набуває загальнолюдського значення. Збірка демонструє, що алюзія є не формальним прийомом, а способом знайти сенс і цілісність у досвіді сучасності, поєднати традицію з актуальністю, священне з буденним. Це робить «Життя Марії» глибоким екзистенційним дослідженням людського страждання, віри та гідності перед обличчям історичних катастроф.

Література

1. Жадан С. В. Життя Марії : книга. Meridian Czernowitz, 2015. 184 с.
2. Алюзія. *Словник літературознавчих термінів*. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/alyuziya/> (дата звернення: 19.01.2026).

Безвугляк Олена

II курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти
ОП «Середня освіта. Українська мова та література як іноземні»
заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

ФЕНОМЕН ДАВНЬОУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ КУЛЬТУРИ

Формування давньоукраїнської літератури відбувалося в умовах складної історичної динаміки, що охоплює період від християнізації Русі (988 р.) до кінця XVIII століття. Цей етап розвитку української культури позначений активним впливом християнської традиції, візантійської духовності, а згодом – європейських гуманістичних і барокових ідей. Літературна творчість того часу була тісно пов'язана з релігійними, освітніми та політичними процесами, що визначали культурну парадигму українського суспільства. Літературознавець Петро Білоус про особливості давньоукраїнського письменства говорить так: «Художньо-образному мисленню давньоукраїнської літератури властиві символізм та алегоризм (середньовічна доба), складна метафоризація й антитестика (барокова доба). Взнявши за основу, наприклад, що «Слово про Ігорів похід» – не ілюстрація історичних подій, а художній твір, легше збагнути естетичні механізми творення, моделювання тексту, його глибину (підтекст), горизонти (образний контекст)» [1, с. 13].

Зауважимо, що запровадження християнства стало поворотним моментом у розвитку писемної культури. Саме з прийняттям нової релігії виникає потреба в перекладі богослужбових текстів, створенні житій, проповідей, повчань. Візантійська модель християнської літератури була адаптована до місцевих умов, що сприяло формуванню унікального стилю – монументального, глибоко сакрального, з орієнтацією на морально-етичне виховання.

Давня українська література (XI–XVIII ст.) характеризується теоцентризмом (тісний зв'язок із церквою та Біблією), рукописним характером (часто без зазначення автора та дати), символізмом та алегоричністю, використанням сталих формул і цитат, а також монотематичністю та афористичністю викладу, орієнтацією на авторитетні зразки (як-от

Біблія), а не індивідуальне самовираження, та «імітативним» (наслідувальним) стилем, де автор сприймається як виконавець волі Божої. Жанри були практично орієнтовані (літописи, життя, проповіді тощо), а композиція часто проста з повторами та паралелізмами.

Серед сновних рис давньої української літератури слід назвати теоцентризм і релігійний світогляд – християнство, Біблія та церковні тексти стали основним джерелом і взірцем, метою було служіння Богу, а не індивідуальне самовираження автора; рукописний характер – твори розповсюджувались у рукописах, часто без імені автора, дат, з пропусками та змінами під час переписування; використовувалась кирилиця (устав, напівустав); символізм, алегоризм, герменевтика – тексти сповнені символів, алегорій, що вимагало особливого мистецтва тлумачення (герменевтика); монотематичність, зосередження на одній думці. Думки концентрувались у формулах, часто наприкінці; синтаксична простота, короткі, уривчасті речення, повтори слів; самоцитування, цитування, використання усталених фраз і штампів; паралелізм, сусідні речення чи думки співзвучні; авторська свідомість (анонімність), письменник – не творець, а виконавець волі Божої, тому не прагнув до індивідуального вираження; часта анонімність творів [2].

Жанри давнього письменства обслуговували практичні потреби (церква, держава, юридичні питання): літописи («Повість минулих літ»), життя, повчання («Повчання дітям» Володимира Мономаха), патерики («Києво-Печерський патерик»), «Слово о полку Ігоревім» [9, с. 15]. Давнє письменство пов'язане із фольклором. Оригінальні твори виникали на перетині фольклорних та літературних традицій.

Одним із ключових осередків літературної творчості XI–XII століть був Києво-Печерський монастир. Саме тут створювалися життя святих, зокрема житіє Феодосія Печерського, яке стало зразком духовної біографії. Монастирська традиція сприяла розвитку жанру повчань, проповідей, а також літописання – як форми історичної рефлексії.

Літописна традиція є формою культурної пам'яті. Так, «Повість минулих літ» – одна із найвизначніших пам'яток давньоукраїнської літератури – є не лише історичним джерелом, а й літературним текстом, що формує національну свідомість. Літописна традиція поєднує хроніку подій із морально-етичними оцінками, створюючи образ Русі як сакрального простору, обраного Богом [1, с. 16].

У період Ренесансу та Реформації українська література зазнає значних змін. З'являється полемічна проза, що реагує на виклики католицизму та унії. Твори Івана Вишенського, Мелетія Смотрицького, Захарії Копистенського демонструють високий рівень філософської рефлексії, риторичної майстерності та культурної самосвідомості. Цей етап позначений переходом від сакрального до світського мислення, що розширює функції літератури як інструменту суспільного впливу [1, с. 18].

Барокова література позначена естетикою складності. У XVII–XVIII століттях давньоукраїнська література набуває рис барокової естетики: складна метафорика, контрастність, риторичне багатство. Цей стиль відображає глибину духовних пошуків, кризу ідентичності, прагнення до гармонії між земним і небесним. Барокова поезія, драматургія, філософські трактати (Григорій Сковорода) є завершальним етапом давньої літературної традиції.

Давня українська література (XI–XVIII ст.) є фундаментом національної літературної традиції та духовної культури України. Вона формувалася в тісному зв'язку з історією, релігією, освітою й суспільним життям, закладаючи світоглядні, моральні та художні засади подальшого розвитку культури.

Давня література вплинула на формування національної свідомості, утверджувала ідею єдності Руської (Української) землі, виховувала патріотизм і відповідальність за долю Батьківщини, зберігала історичну пам'ять народу. Літописи, житія, полемічні та барокові твори сприяли усвідомленню власної історії та культурної самобутності.

Давнє письменство заклало розвиток української літературної традиції. Саме в давній літературі було закладено основні жанри (літопис, житіє, проповідь, драма, поезія), художні прийоми й образну систему, традиції морально-філософського осмислення життя. На цих засадах формувалася нова українська література XIX століття.

Література

1. Білоус П.В. Історія української літератури XI–XVIII ст.: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 424 с. (Серія «Альма-матер»).
2. Давня українська література. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Давня_українська_література (дата звернення: 10.10.2025).

Скиданчук Вікторія

I курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти
ОП «Середня освіта. Українська мова та література»
заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІМЕННИХ ЧАСТИН МОВИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах розвитку освіти, впровадження нових інформаційних і комунікаційних технологій відкриває широкі можливості для зміни традиційних підходів до навчання. У контексті викладання рідної мови – зокрема граматики - з'являється актуальна

потреба переосмислити традиційні методи, які часто спираються на репродуктивне засвоєння правил, механічне запам'ятовування, письмові вправи, без залучення учнів до активної пізнавальної діяльності.

Така методика, з одного боку, забезпечує формальне засвоєння – учні вміють виконувати вправи, розпізнавати частини мови, змінювати відмінки, але, з іншого – не завжди усвідомлюють функціональне значення граматичних явищ, не вміють застосовувати знання у творчому письмі й мовленнєвій діяльності.

Ця обставина породжує проблематику: як забезпечити глибоке, усвідомлене засвоєння граматичних знань, формувати не лише пам'ять правил, а мовну компетентність, здатність аналізувати, творити, критично мислити.

Особливо це актуально для вивчення іменних частин мови – таких як іменник, прикметник, займенник, числівник. Ці частини мови складають базис лексико-граматичного знання, вони лежать в основі побудови словосполучень, речень, текстів, забезпечують граматичну та стилістичну правильність мовлення.

Недостатнє розуміння їх функцій, невміння свідомо застосовувати граматичні категорії призводить до частих помилок, одноманітності мовлення, обмеженої мовної гнучкості, поверхового володіння мовою як засобом вираження думки та комунікації.

Таким чином, перед сучасною педагогікою постає завдання не просто навчити розпізнавати частини мови, а сформувати компетентність, яка включає усвідомлення граматичних категорій, вміння обирати відповідні граматичні засоби в залежності від комунікативної мети, контексту, стилістичних потреб. У зв'язку з цим актуальним є пошук і впровадження таких організаційних і методичних форм навчання, які б стимулювали активну позицію учня, його участь, співпрацю, критичне мислення, мовну творчість.

Однією з перспективних відповідей на цю проблему є застосування інтерактивних технологій у навчанні. Інтерактивне навчання – як сучасний підхід до організації пізнавальної діяльності – передбачає не просто передавання інформації від учителя до учня, а створення середовища, де учні активно взаємодіють між собою, з навчальним матеріалом, розв'язують завдання колективно, аналізують, обговорюють, експериментують, застосовують знання в контексті, що наближений до реального мовленнєвого використання.

Як показують дослідження в різних мовних дисциплінах, саме інтерактивні методи підвищують рівень засвоєння, активність, мотивацію, розвиток мовленнєвих навичок, творчих здібностей і комунікативної компетентності.

У разі граматичного навчання, застосування інтерактивних технологій – групові вправи, рольові ігри, інтерактивні картки, проектна робота, мультимедійні та інформаційно-комунікаційні засоби – може активізувати пізнавальну діяльність, допомогти учням не лише

засвоїти правила, але й усвідомити їх функціональне значення, навчитися аналізувати, порівнювати, перетворювати мовні одиниці, використовувати їх у творчому мовленні.

Наприклад, інтерактивне навчання граматиці довело свою ефективність у контексті іноземних мов, показуючи помітне підвищення якості засвоєння, розвиток мовленнєвих навичок у різних галузях – письмо, читання, говоріння, сприймання – порівняно з традиційним підходом. Разом із тим, у науково-методичній практиці недостатньо досліджень, які б системно аналізували ефективність інтерактивних технологій саме для вивчення іменних частин мови української мови в загальноосвітній школі. Більшість існуючих розробок стосується або загальних питань граматики, або інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у викладання української мови загалом, без фокусування на окремі морфологічні теми.

Це створює наукову лакуну: відсутні чітко структуровані емпіричні дослідження, які б демонстрували, як інтерактивні методики впливають на засвоєння іменних частин мови – як на знання, так і на мовну практику, мовну свідомість, мотивацію учнів.

Враховуючи цю прогалину, актуальність дослідження стає очевидною. Потрібно перевірити гіпотезу: чи дійсно застосування інтерактивних технологій на уроках української мови при вивченні іменних частин дає помітний позитивний ефект – підвищення рівня засвоєння граматичного матеріалу, підвищення активності, мотивації, розвиток мовленнєвої компетентності.

Якщо гіпотеза підтвердиться – це дасть змогу обґрунтувати методичні рекомендації для вчителів, створити готові навчально-методичні матеріали, які можна використовувати у практиці шкільної освіти.

Такий підхід має подвоєне значення: по-перше, він відповідає сучасним запитам освітньої практики на оновлення методики; по-друге – сприяє формуванню у учнів тих компетентностей, які важливі для їхнього подальшого мовного, громадянського, соціального розвитку: мовної грамотності, здатності творити текст, аналізувати мову, адекватно комунікувати, адаптуватися до швидкозмінного інформаційного середовища.

Отже, дослідження проблеми застосування інтерактивних технологій у вивченні іменних частин мови має не тільки академічну, а й практичну соціально-педагогічну значущість. Воно може стати підґрунтям для модернізації навчального процесу, сприяти підвищенню якості мовної освіти, формуванню мовної культури та компетентностей нової генерації учнів, для яких важлива не просто формальна грамотність – а здатність мислити, творити, комунікувати, адаптуватися до вимог сучасного світу.

Література

1. Біляєв О. М. Методика навчання української мови в середній школі : навч. посіб. К. : Ленвіт, 2005. 400 с.

2. Горошкіна О. М. Сучасний урок української мови : теорія і практика. Х. : Основа, 2012. 176 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. К. : Академія, 2010. 216 с.
6. Скуратівський Л. В., Шелехова Г. Т. Методика навчання української мови : модульний курс. К. : Генеза, 2011. 320 с.

Волошина Крістіна

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Філологія. Українська мова, українська література, зарубіжна література»
денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТАРА ХОЛЕРА»

Сучасне суспільство вимагає від спільноти свідомого користування рідною мовою, розуміння функціонального призначення всіх її одиниць та їх виражальних можливостей. Дослідження творів української літератури не могло залишити поза увагою стійкі сполуки слів, більш відомі як фразеологізми. Свою національну самосвідомість носії мови ідентифікують завдяки фразеологічній складовій мови. Саме у фразеологічних сполуках відображається народне світобачення, український менталітет, бо фразеологізми ввібрали в себе багатовіковий досвід українського народу, моральні цінності, спостережливість, дотепність, гумор.

Володимира Лиса називають золотим письменником України. Роман «Стара холера» – глибокий і цікавий твір. Автор пише не лише про зовнішній світ, події і справи, а й про внутрішнє людське наповнення, емоції героїв є важливими і показовими. Діалоги героїв яскраві та емоційні:

«- Мо, доки разом ото валандаємось, то стара карга й побоїться зі своєю косою підходити.

- Хлопи, а щось то Тихіського зновика нима» [1, с. 56].

Кожне слово – фарба в цілісній картині. І нічого в ній немає зайвого або порожнього. Думки і поведінка сучасного покоління підкреслені образно. У них читач впізнає власні сумніви, мрії, почуття. Словесна канва твору складається не лише з яскравих діалектизмів, а й фірмових слівців, сленгу його персонажів: *«І втріскався? Ну, блін Лізко, ти відьма. Не в смислі мармизки, тут у тебе порядок, а в смислі удачі. Баба-фортуна не всім так усміхається. А тебе, заразу таку, ще й за ручку взяла. І веде у світле майбутнє...»* [1, с. 101].

Фразеологізми роблять образи героїв яскравими, сучасними, об'ємними. Читачеві подобається, коли персонажі говорять і думають «по-простому», а не згідно з правилами, за якими одне слово має повторюватися лише раз в одному абзаці. Інакше з'являється тавтологія. Така мова надає роману ритмічності, душі, ніби він сам перетворюється на живу істоту.

Текст твору В. Лиса «Стара холера» насичений фразеологічними сполуками. Як вже було зазначено вище, у фразеологізмах відображена душа народу, гумористичне ставлення до проблем, негараздів. Завдяки влучним висловам формувалось ставлення до певних людських вад, зображено багаторічний життєвий досвід.

Слід зауважити, що фразеологізми, використані у тексті роману В. Лиса «Стара холера» виконують найрізноманітніші стилістичні функції:

- оцінна функція;
- емоційно-експресивна функція;
- функція створення гумору й сатири;
- функція передачі внутрішніх якостей персонажа;
- функція відтворення внутрішнього стану персонажа;
- функція портретної характеристики, зображення зовнішнього вигляду людини;
- функція мовної характеристики персонажа;
- функція синонімічного увиразнення експресії, створення градації;
- функція синонімічного підсилення чи нагнітання ознак [4].

Заміна компонентів є одним із найрозповсюдженіших стилістичних прийомів використання фразеологізмів у художніх творах. В основі заміни можуть лежати різні зв'язки між традиційним і новим компонентами: синонімічні, тематичні та ін. При цьому всередині фразеологізму відбуваються різного роду семантичні перетворення. Це можуть бути незначні уточнення і навіть повна зміна значення фразеологізму.

Слід пояснити назву твору В. Лиса «Стара холера»: фразеологізм *«стара холера»* вживається не як назва довготривалої хвороби, як дехто може подумати, а набуває нового цікавого звучання – *«кохання, яке ходить довго світом, і зводить з розуму людей»* [1, с. 25]. Пояснення назви твору знаходимо у таких словах: *«А знаєш Адамцю, озвалась вона ще через десяток – другий тяжких повільних кроків. Тато мій покійні казали, що стара холера – то*

любов, яка ніяк померти не здатна. Того й по світу ходить, людей зороблює. До кого у вічі заглядає, той довго жити буде, бо його душу насінням особінним засіває» [1, с. 47?].

Характерно, що нові якості не витісняють первинного змісту фразеологізму, а співіснують із ними. Оновлений таким чином фразеологізм викликає нові асоціації.

Матеріал дослідження дозволяє зробити висновок, що заміна компонентів, особливо тематичних і семантично не зв'язаних між собою, залежить в основному від творчої уяви письменника і служить засобом створення найрізноманітніших стилістичних ефектів. Стилiстичні функції замін розташовуються в діапазоні від незначного підсилення експресивності фразеологізму до переведення його з однієї стилістичної тональності в іншу.

Розвиток фразеології як лінгвістичної науки за останній час поставив перед дослідниками складну проблему – співвіднесення одиниці фразеологізму із словом. У сучасному мовознавстві існують різні точки зору щодо цього питання. Одні вважають фразеологічні одиниці еквівалентами слів, інші вказують на їх співвідносність зі словом, заміну теорії еквівалентності на теорію співвіднесеного поєднання фразеологізму із словом.

Література:

1. Лис В.С. Стара холера. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 272 с.
2. Ужченко В.Д. Внутрішня форма фразеологізму в зв'язку із внутрішньою формою слова. *Мовознавство*. 1993. № 3. С. 23-30.
3. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. Харків: Основа, 1990. 168 с.
4. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: [навч. посіб.]. Київ: Знання, 2007. 494 с.

Пісня Наталія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

ОП «Середня освіта. Українська мова і література, зарубіжна література»

денна форма навчання

Маріупольський державний університет

ВІДТОРГНЕННЯ «ІНАКШОСТІ»: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖЕРТВИ БУЛІНГУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ

Булінг — це не просто разовий конфлікт, а ціла «екосистема», на яку впливають стосунки в сім'ї, шкільний клімат та навіть історичні події. Ключовими ознаками є систематичність, дисбаланс сил між кривдником і жертвою, а також зловмисність дій і відсутність розкаяння [1, с. 172-173].

Однією з причин та головним каталізатором агресії є «інакшість» жертви, оскільки будь-яка помітна відмінність дитини від загалу часто стає приводом для систематичного цькування. Чи змінилося ставлення до «інакшості» в дітей протягом ХХ-ХХІ століття? Спробуємо розглянути це питання на прикладі творів В. Винниченка «Федько-халамидник» та А. Шавлич «Пампуха».

Об'єктом булінгу стає дитина, яка чимось відрізняється від однолітків. В оповіданні В. Винниченка «Федько-халамидник» основою для булінгу стає нав'язаний дорослими ярлик «халамидника» та «розбишаки». У сучасному творі А. Шавлач «Пампуха» аналогічним інструментом стає прізвисько, що висміює зовнішність дівчинки, її «нестандартна» фігура, яка не вписується в сучасні канони краси.

Федько – головний герой оповідання «Федько-халамидник» – не є тихою та лагідною дитиною; його нестримна енергія та опір правилам змушують оточення сприймати його через ярлик «розбишаки» («Це був чистий розбишака-халамидник...»). Його відмінність від інших дітей проявляється й у впертості – він не плаче і не просить вибачення під час фізичних покарань, що дорослі сприймають як «кам'яну» і «кляту» вдачу, посилюючи агресію: «А кляте ж яке! А кляте! – сплескує руками мати. – Хоч би ж попросило тата, хоч би заплакало. Камінь, а не дитина! Сибіряка якась...» [икрліб, с. 1]. У Винниченка дорослі (батьки, сусіди) застосовують до Федька фізичну силу та моральний тиск, вважаючи це нормою виховання: «Скидай штани... Батько зійма з себе ремінь і починає бити» [2, с. 1]. Така поведінка дорослих не лише не виправляє дитину, а й легітимізує жорстокість, формуючи у свідомості інших дітей переконання, що приниження слабшого є допустимим. Кульмінацією оповідання стає епізод на річці, де Федько, ризикуючи власним життям, рятує Толю. Цей вчинок є найяскравішим доказом внутрішньої моральної сили хлопчика. Проте навіть після цього суспільство не визнає його чесноти, а правда залишається замовчаною. Це свідчить про глибоку моральну сліпоту оточення.

У «Пампусі» А. Шавлич ситуація ще гостріша: поштовх до булінгу дає вчителька, яка висміює харчові звички Гані, фактично стаючи «лідером» цькування. Відмінність Гані у виборі їжі стає тригером для вчительки Майї Михайлівни, яка публічно висміює дівчинку, провокуючи весь клас до використання образливого прізвиська Пампуха. Ганя не встигає за дорослішанням однокласників, що робить її «чужою» у сформованому колективі. Ті, хто раніше були фанатами мультфільмів «Монстер Хай», тепер вважали це дитячими вигадками. Тепер хлопці обговорюють лише нові гаджети, а дівчат цікавить лише новий модний одяг і люксова брендова косметика.

У повісті А. Шавлач «Пампуха» кібербулінг суттєво змінює сприйняття жорстокості порівняно з класичним твором В. Винниченка «Федько-халамидник», перетворюючи

локальний фізичний конфлікт на масштабний віртуальний терор, від якого неможливо сховатися. У В. Винниченка жорстокість обмежена простором вулиці або двору, де свідками є лише невелика група дітей, тоді як у «Пампусі» жорстокість стає «публічною стратою»: коли Ганю знімають на відео у вбиральні, їй погрожують популярністю на YouTube. Це розширює коло свідків до нескінченності, роблячи приниження набагато болючішим та тривалішим у часі.

З часом змінюється і характер тиску на дітей – від фізичного до психологічного. В оповіданні «Федько-халамидник» переважає фізична жорстокість: бійки між дітьми та побиття Федька батьком ременем. Жорстокість тут видима і має прямі наслідки. У «Пампусі» ж кібербулінг переносить жорстокість у площину психологічного тиску. Віртуальна агресія не має фізичного втілення, але завдає цілком реальної шкоди психічному здоров'ю. Кіберпростір дає булерам можливість бути анонімними, що підвищує шанси стати жертвою знущання, оскільки анонімність створює ілюзію безкарності.

Отже, «інакшість» у цих творах є інструментом, через який проявляється моральна глухота суспільства та нездатність оточення приймати дитину такою, якою вона є. Порівняння творів доводить, що природа дитячої жорстокості за століття не змінилася – вона коріниться у соціальній нерівності, байдужості (зокрема й дорослих) та страху бути інакшим. Однак сучасна література більше фокусується на психологічному відновленні дитини та відповідальності дорослих (батьків і вчителів) за створення безпечного середовища.

Література

1. Назарук Н. Бібліотерапія як засіб корекції булінгу в підлітковому середовищі. Збірник наукової конференції МEGУ. 2024. Ч. 2. С. 172–174.
2. Винниченко В. Федько-халамидник. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=426>

Миргородська Катерина

9 клас, комунальний ліцей «Маріупольський ліцей міста Києва»

СЛОВА-НЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ НАЗВ ПРОФЕСІЙ

Розвиток науки, техніки та суспільства в цілому безпосередньо впливає на розвиток української мови, яка постійно поповнюється новотворами. Нові слова починають активно вживатися в нашому повсякденному мовленні, що забезпечує безперервний процес оновлення

лексичного складу мови. Це зумовлює актуальність дослідження неологізмів у сфері професійної діяльності.

У ході дослідження нами було проаналізовано 16 лексичних одиниць, які є назвами сучасних професій і роду діяльності людини. Дані одиниці були виявлені під час аналізу мови засобів масової інформації, зокрема марафону «Єдині новини», Telegram-каналів, спілкування в соціальних мережах та аналізу повсякденного мовлення. Під час науково-дослідницької роботи ми здійснили аналіз лексичного значення та етимології зазначених вище мовних одиниць, які щодня активно входять до складу нашої мови.

Результатом дослідження став укладений нами словник новотворів, який складається з 16 слів. У даному словнику міститься стисле пояснення лексичного значення та етимологія поданих у ньому слів. У мову входять нові, досі не знані нами слова, та й уже усталені мовні одиниці набувають відтінків нового лексичного значення. Ці процеси збагачують й урізноманітнюють лексичний склад сучасної мови, що є підтвердженням того, що мова перебуває в постійному безперервному розвитку.

Література

1. Заводна Л. Лексичні новотвори, виникнення яких зумовлено сучасними суспільними процесами/ маг-р філол. метод. каб. редак.-видав. діяльн. Рівн. обл. ін-т післядип. пед. осв. Рівне: Молодь і ринок №9 (195), 2021 рік.

2. Киселюк Н.П., Губіна А.М., Мартинюк А.П. Лінгвотоксичність неологізмів у сучасних реаліях засобів масової інформації/ «Луцьк. нац. техніч. ун-т». Луцьк: Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки», випуск 1, 2022 рік.

3. Ладоня К.Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування/ наук. співроб. ін-т пед. НАПН України, аспір. ін-т філол. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018 № 36 том 1

4. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів / Київ: Наукова думка, 2000 рік, 680 с.

5. Оксфордський словник англійської мови: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

6. Словник живої мови: URL: <http://myslovo.com/?dictionary=%d0%b0%d1%80%d1%82%d0%b0>

7. Telegram-канал: Київ Новини. Live 24/7: тривога

8. Telegram-канал: Новини війни. Головне за день

9. Telegram-канал: Реальний Київ. Україна

СЕКЦІЯ

«ІНФОРМАЦІЙНА, ДОКУМЕНТАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Андибор Анастасія

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
ОП «Інформаційна справа, розвиток цифрової громади», заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДІЛОВОДНИХ ПРОЦЕСІВ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні загострив потребу закладів вищої освіти у швидкому, юридично коректному та безпечному обігу управлінських документів. Релокація, дистанційна та змішана робота підрозділів, ризики втрати паперових справ і зростання кіберзагроз змінюють роль діловодства: воно перетворюється на інфраструктуру управлінської стійкості університету.

Нормативно-правові передумови для модернізації вже сформовані. Юридичну силу електронного документа й загальні принципи електронного документообігу визначає законодавство про електронні документи [6], а застосування кваліфікованого електронного підпису (КЕП) та довірчих послуг – профільний закон [5]. Типова інструкція з діловодства встановлює загальні правила документування управлінської діяльності (у т.ч. в електронній формі) [2], а правила організації діловодства та архівного зберігання документів визначають вимоги до формування справ і зберігання [7]. У межах цих норм університет може легітимно будувати цифровий життєвий цикл документа.

Модернізацію діловодних процесів доцільно розглядати як комплекс змін у чотирьох взаємопов'язаних площинах: 1) регламенти і маршрути документів; 2) технологічна платформа електронного документообігу; 3) інформаційна безпека та резервування; 4) компетентності персоналу та культура виконання.

По-перше, модернізація починається з «перепроєктування» процесів: визначення видів документів, ролей відповідальних осіб, строків погодження та контролю виконання резолюцій. Дослідження І. О. Петрової та Є. Овдієнко підкреслює, що проблематика електронного діловодства вимагає узгодженої термінології, методичного забезпечення і процесного підходу, а не фрагментарного «сканування та розсилки» [4].

По-друге, технологічний компонент має охоплювати повний життєвий цикл документа: створення – погодження – підписання – реєстрація – доведення – виконання – архівування.

В.О. Кудлай у своїй праці наголошує, що впровадження електронних систем керування документальними процесами у ЗВО супроводжується не лише технічними, а й організаційними викликами, зокрема необхідністю стандартизованих шаблонів, прав доступу та прозорого контролю виконання [3].

По-третє, воєнні ризики підсилюють вимоги до кіберстійкості: розмежування доступів, журналювання дій, резервне копіювання, захист персональних даних і план відновлення після інцидентів. У цифровому середовищі значення набуває якість електронного документа як об'єкта з визначеними властивостями, реквізитами та умовами збереженості. О. О. Федотова та В. С. Павловська акцентують на властивостях електронного документа і потребі дотримання правил його створення та зберігання для забезпечення цілісності й доказовості [8].

По-четверте, критичним чинником є люди: навчання працівників, короткі інструкції «крок за кроком», консультативна підтримка діловодної служби й формування цифрової дисципліни. Саме поєднання регламентів, технологій і компетентностей забезпечує сталість модернізації.

Практична апробація такого підходу на прикладі Маріупольського державного університету (в умовах релокації та розподіленої роботи) показала, що перехід до системного електронного документообігу дозволяє прискорити погодження управлінських документів, мінімізувати ризики втрати паперових справ та забезпечити контроль доступу. За результатами аналізу внутрішніх даних і звітності 2022–2024 років, частка електронних документів у 2024 році перевищила 98 %, а витрати на папір і канцтовари скоротилися щонайменше втричі порівняно з довоєнним періодом [1].

Отже, модернізація діловодних процесів університету в умовах воєнного стану є не точковим впровадженням окремого програмного продукту, а комплексною трансформацією управлінської інфраструктури. Пріоритетними кроками для ЗВО є: аудит і опис процесів діловодства; впровадження СЕД із КЕП і чіткими маршрутами; організація резервування та контролю доступів; навчання персоналу та регулярний моніторинг показників (строки погодження, повернення на доопрацювання, дисципліна виконання).

Література

1. Андібор А. А. Організаційні інновації у діловодстві установ під час воєнного стану в Україні : кваліфікаційна робота. Київ, 2025. Рукопис. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9132>.
2. Деякі питання документування управлінської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. *Законодавство України, Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/55-2018-%D0%BF>.
3. Кудлай В. О. Впровадження електронних систем керування документальними процесами у ЗВО: виклики та перспективи. *Інформологічні, документознавчі, бібліотекознавчі та архівознавчі студії в сучасному світі* : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар.

участю, м. Київ, 27 жовт. 2022 р.; Маріупольський державний університет. Київ, 2022. С. 6-9.
URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4904>.

4. Петрова І. О., Овдієнко Є. Електронне діловодство: векторність висвітлення проблематики у фаховій періодиці. *Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі* : зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 24 жовт. 2024 р. Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 134-138. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8119>.

5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Законодавство України, Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19>.

6. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Законодавство України, Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15>.

7. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>.

8. Федотова О. О., Павловська В. С. Електронний документ та його властивості. *Інформація та соціум* : зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 2 черв. 2023 р. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 88-91. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8547>.

Косенко Станіслав

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти

ОП «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади»

денна форма здобуття вищої освіти

Маріупольський державний університет

ЦИФРОВІ ПРОЄКТИ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація архівної галузі є одним із ключових пріоритетів змін, що відбуваються в Україні на рівні держави та суспільства. Важливим показником актуальності цього процесу сьогодні виступає зростаючий суспільний запит на прозорість і вільний доступ до архівної інформації, що актуалізує необхідність створення єдиного цифрового архівного

простору, здатного гарантувати зручний, надійний і безпечний доступ до документів Національного архівного фонду (далі – НАФ).

Популяризація роботи архівної установи в онлайн-середовищі є складовою процесу цифрової трансформації архівної сфери. Провідну роль у впровадженні цифрових ініціатив у сфері архівної справи відіграє Державна архівна служба України (далі – Укрдержархів) разом із центральними державними архівами.

У 2020 році з ініціативи Укрдержархіву на базі Центрального державного архіву громадських об'єднань України (сьогодні – Центральний державний архів громадських об'єднань та українці) був запроваджений проєкт єдиного інформаційного архівного простору «Archium/ Архіум» [5]. Його функціональні можливості передбачають представлення оцифрованих документів, здійснення їх пошуку та оформлення замовлень через персональний кабінет користувача. На сьогодні платформа акумулює електронні ресурси дев'яти архівів, серед яких центральні та обласні архівні установи України. Водночас, на нашу думку, коло учасників проєкту доцільно розширювати. Крім того, одним із недоліків ресурсу є наявність застарілих відомостей, зокрема щодо кількісних показників архівної системи України.

Через три роки після запуску «Archium / Архіум» Укрдержархів представив пілотний проєкт електронного архівування «е-Архів», орієнтований на роботу з електронними документами органів влади, створеними безпосередньо в цифровому форматі (так званих «born digital documents») [3]. У перспективі передбачається масштабування проєкту і створення в Україні мережі галузевих електронних архівів, створення єдиного дата-центру для зберігання всіх електронних документів, розробка методичних рекомендацій та проведення консультацій щодо використання цього програмного забезпечення.

У 2023 році також було запущено інформаційний ресурс для цілодобового пошуку офіційної інформації та відповідей на актуальні запити у сфері архівної справи, діловодства та функціонування державної системи страхового фонду документації. Наразі база знань охоплює п'ять тематичних розділів, зокрема архівні документи на ресурсах партнерів, архівні інформаційні ресурси, методичні та наукові розробки, страховий фонд документації, робота архівів в умовах воєнного стану [2].

Також до цікавих проєктів, запроваджених Укрдержархівом, відноситься рубрики на його веб-порталі [1], а саме: «Унікальні документи Національного архівного фонду» (в ній можна переглянути цифрові копії унікальних документів НАФ, які мають вагоме значення для формування національної самосвідомості українського народу та всесвітньої культурної спадщини); «Український мартиролог ХХ ст.» (містить стислу інформацію про постраждалих від репресій 1920–1950-х років); «Архіви Криму»; «Архів архівного законодавства» (містить

195 повнотекстових копій видань нормативно-правових актів та інструктивно-методичних матеріалів, що стосуються різних аспектів архівної діяльності).

На веб-порталі Укрдержархіву представлені відкриті дані щодо оцифрування документів державними архівами. Це щомісячна онлайн-добірка, яка містить стислу інформацію щодо нових оприлюднених цифрових копій документів НАФ, довідкового апарату, описів тощо.

Елементи архівної цифровізації доцільно проілюструвати на прикладі діяльності Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (далі – ЦДІАК України) [4], який є найстарішим центральним державним архівом і учасником проєкту «Archium / Архіум». Оцифровані матеріали доступні для перегляду через зручний інтерфейс, а неоцифровані справи можуть бути замовлені до читального залу архіву онлайн через особистий кабінет. На головній сторінці сайту ЦДІАК України в розділі «Новини» можна ознайомитись з актуальною інформацією відносно наповнення е-ресурсу цього архіву на вищезазначеній платформі.

ЦДІАК України є учасником онлайн-проєктів E-Directory (представлений он-лайн довідковий апарат архіву) та E-Service (замовлення архівної довідки про народження (вступ у шлюб, смерть), заповнення анкети по витребуванню документів з-за кордону, а також замовлення на видавання справ у читальний зал).

Окремої уваги заслуговує вкладка «FamilySearch» на сайті архіву, де оприлюднено перелік оцифрованих справ, створених у межах співпраці з міжнародною некомерційною корпорацією FamilySearch, діяльність якої спрямована на допомогу у вивченні родинної історії. Для України це особливо важливо сьогодні, враховуючи великі людські втрати у сучасній російсько-українській війні.

Крім того, ЦДІАК України розвиває низку онлайн-рубрик, зокрема «Архів BLITZ» (презентує короткі джерелознавчі розвідки за документами архіву), «Архів CETERA» (оприлюднення окремих цікавих документів з колекції архіву, біографій видатних особистостей тощо), «Документальні виставки» (онлайн виставки).

ЦДІАК України здійснює системну роботу щодо оцифрування архівних документів, про що свідчить дайджест Укрдержархіву. Також представлений в соціальній мережі Facebook. Але, на нашу думку, роботу щодо популяризації діяльності архіву треба посилити в соціальних мережах, месенджерах за рахунок надання інформації більш популярного характеру.

Результати цифрової трансформації архівних установ України свідчать про перехід до нової моделі роботи архівів.

Література

1. Державна архівна служба України: *веб-портал*. URL: <https://archives.gov.ua/ua> (дата звернення: 01.12.2025).

2. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2023 році та пріоритети на 2024 рік. *Державна архівна служба України*. 74 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_archiv_2023.pdf (дата звернення: 03.12.2025).

3. Розпочато еру електронного архівування в Україні. *Державна архівна служба України: веб-сайт*. URL: <https://surl.lt/lxjgra> (дата звернення: 01.12.2025).

4. Центральний державний історичний архів України, м. Київ: *веб-сайт*. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/> (дата звернення: 03.12.2025).

5. Archium/ Архіум. Міжархівний пошуковий портал. URL: <https://searcharchives.net.ua> (дата звернення: 01.12.2025).

Кулікова Діана

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання, освітня програма «Інформаційна справа, керування документаційними процесами»,
Маріупольський державний університет

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ФОРМА СУЧАСНИХ НОСІЇВ ІНФОРМАЦІЇ

Перехід від традиційних до електронних форм документування є одним із найважливіших проявів глобальної інформатизації суспільства. Електронні документи стали ключовим елементом сучасних інформаційних систем, визначивши нові принципи створення, обробки, зберігання та використання інформації. Вони поєднують технічні досягнення цифрової епохи з правовими, організаційними та культурними аспектами документознавчої діяльності.

Електронний документ у науковому та нормативному розумінні – це документ, інформація в якому зафіксована у формі електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити, що забезпечують його юридичну силу. Згідно із Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 р.), електронний документ визначається як документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа. Це означає, що електронна форма не змінює сутності документа, а лише його технічне втілення [4].

Поява електронних документів стала відповіддю на потребу суспільства у швидкому та надійному обміні інформацією. В умовах зростання обсягів даних та глобалізації інформаційних процесів паперові носії виявилися недостатньо ефективними/

Електронна форма забезпечила оперативність створення та передачі документів, спростила процеси діловодства, відкрила можливості для автоматизації документообігу в державних, комерційних і наукових установах. Однією з основних особливостей електронного документа є відсутність сталого матеріального носія. Якщо традиційний документ пов'язаний із певним фізичним об'єктом (папір, плівка, пергамент), то електронний існує у вигляді цифрових кодів, записаних на магнітних, оптичних або хмарних носіях. Така форма задовольняє умови мобільності і гнучкості, однак створює складнощі щодо забезпечення автентичності та незмінності документа [5].

Важливим елементом електронного документа є електронний підпис, який виступає аналогом власноручного підпису та печатки в традиційному діловодстві. Використання кваліфікованого електронного підпису гарантує юридичну значущість документа, підтверджує особу, яка підписує, та забезпечує цілісність переданої інформації. Законодавче закріплення цього інструмента стало ключовим чинником у формуванні правового поля електронного документообігу [3].

Електронні документи мають низку переваг перед паперовими:

- швидкість створення, копіювання та розповсюдження;
- економічність у використанні ресурсів;
- можливість колективного доступу та редагування;
- інтеграція з базами даних, аналітичними системами та електронними архівами;
- зручність пошуку, систематизації та довгострокового зберігання [1].

Разом із тим, електронна форма документа зумовлює низку нових викликів. Зокрема, виникають проблеми технічної сумісності форматів, безпеки даних, ризику втрати або спотворення інформації внаслідок збоїв програмного забезпечення чи кібератак. Однією з найскладніших є проблема довготривалого збереження електронних документів, адже технічні носії мають обмежений строк служби, а формати даних швидко застарівають. Саме тому сьогодні активно розвивається напрям цифрової архівації, який спрямований на створення систем резервного копіювання, міграції форматів і забезпечення збереження метаданих [7, с. 27].

У науковій літературі виокремлюють кілька основних типів електронних документів залежно від їхньої структури та призначення:

1. Текстові документи (електронні тексти, статті, звіти, нормативні акти);
2. Графічні документи (скановані копії, електронні карти, креслення, візуальні схеми);
3. Мультимедійні документи (відео-, аудіо-, інтерактивні матеріали);
4. Бази даних та електронні реєстри, що поєднують інформацію у структурованому вигляді;

5. Гіпертекстові документи, які містять навігаційні зв'язки між фрагментами тексту (веб-сторінки, цифрові енциклопедії тощо) [2].

Крім того, залежно від функціонального призначення, електронні документи поділяються на офіційні (управлінські, правові, бухгалтерські) та неофіційні (наукові, навчальні, особисті, інформаційно-довідкові). Така класифікація відображає розмаїття сфер застосування електронних технологій у документуванні [2].

Дедалі більше державних установ переходять до електронного урядування, що передбачає повну або часткову відмову від паперових носіїв.

Особливого значення набуває розвиток систем електронного документообігу (СЕД), які забезпечують автоматизацію процесів створення, узгодження, обліку та зберігання документів. Такі системи, як М.Е.Дос, Вчасно, Документ.Онлайн, Microsoft SharePoint, широко впроваджуються в Україні й інших країнах, сприяючи підвищенню ефективності управління інформаційними потоками [6].

У науковому аспекті електронні документи розглядаються не лише як технічна інновація, але і як новий культурно-комунікативний феномен, що впливає на форми мислення, способи пізнання і структуру інформаційного простору. Вони сприяють формуванню нової документної культури, у якій інформація стає динамічною, інтерактивною і багатоаспектною.

Отже, електронні документи є важливою сучасною формою новітніх носіїв інформації. Вони забезпечують швидкість, доступність та універсальність обміну даними, проте водночас вимагають вироблення нових стандартів.

Література

1. Золотарьова І. О., Бутова Р. К. Автоматизація документообігу. навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. 168 с.
2. Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Основи організації електронного документообігу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 112 с.
3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2155-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. №45. Ст. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
5. Федотова О.О., Павловська В.О. Електронний документ та його властивості. Інформація та соціум: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця, 2 червня 2023 р. Вінниця: ДНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 88-91.

6. Шимко О. Системи електронного документообігу у сфері документознавства
Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи :
матеріали ІХ Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 листопада 2024 р./ редкол. І. Г.
Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2024. С. 144–148.

7. UNESCO. Guidelines for the Preservation of Digital Heritage. Paris: UNESCO, 2003. 52
р. URL <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000130071>

Мельніченко Катерина

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Документознавство, керування документаційними процесами», денна форма здобуття
вищої освіти
Маріупольський державний університет

ІНСТРУМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Управлінські рішення в сучасних організаціях дедалі частіше ґрунтуються на даних, а не лише на досвіді керівника чи інтуїції. Водночас «дані» самі по собі не гарантують якості рішення: вирішальним стає те, якими інструментами їх збирають, очищують, інтерпретують і представляють. Інформаційно-аналітична підтримка управління охоплює сукупність процедур і технологій, що забезпечують перетворення первинної інформації на обґрунтовані управлінські висновки та рекомендації. У навчально-методичній літературі з інформаційно-аналітичного забезпечення управління підкреслюється важливість системності: від постановки інформаційної потреби й добору джерел – до аналітичної обробки та підготовки продукту для прийняття рішення [1].

Метою цих тез є узагальнити основні інструменти інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень та окреслити їхні можливості й обмеження. Предметом уваги є насамперед ті рішення, що типові для управління установою: планування, розподіл ресурсів, контроль виконання, управління ризиками, моніторинг ефективності, комунікація зі стейкхолдерами.

У практиці управління умовно виокремлюють кілька взаємопов'язаних «шарів» інструментів інформаційно-аналітичної підтримки.

Перший шар – інструменти збору та консолідації даних. До нього належать системи електронного документообігу, ECM, реєстри, CRM, ERP-модулі, журнали обліку, форми

онлайн-звітності, інструменти інтеграції даних. Саме на цьому рівні формується «джерельна база» для подальшої аналітики, і тут найчастіше виникають проблеми різноманітності форматів, дублювання, неузгоджених довідників. Дослідники наголошують, що роль інформаційних технологій у забезпеченні ефективного управління полягає не лише в автоматизації операцій, а й у створенні керованого інформаційного середовища, де дані доступні, відтворювані та придатні до аналізу [2].

Другий шар – інструменти аналітичної обробки та підтримки прийняття рішень (СППР). Це можуть бути статистичні та економіко-математичні моделі, сценарний аналіз, прогнозування, оптимізаційні модулі, а також експертні системи. У прикладних дослідженнях, присвячених інформаційним технологіям підтримки прийняття рішень, підкреслюється значення інтеграції різних джерел для роботи з комплексними управлінськими завданнями [5]. Для публічного управління та контролю виконання рішень окремо аналізуються підходи до інформаційно-аналітичної підтримки, які забезпечують відстеження стану виконання, сигналізацію відхилень і підготовку пропозицій для коригувальних дій [4].

Третій шар – інструменти бізнес-аналітики (BI) та візуалізації: дашборди, панелі індикаторів (KPI), інтерактивні звіти, аналітичні «вітрини» даних. Їхня головна перевага – швидке перетворення складних масивів даних на зрозумілу картину для менеджера. У сучасних українських дослідженнях BI розглядають як інструмент трансформації даних у управлінські інсайти, що підвищує обґрунтованість рішень, прискорює реакцію на зміни та допомагає виявляти приховані закономірності [6].

Четвертий шар – інструменти інформаційного моніторингу та аналітики середовища (OSINT, медіамоніторинг, аналіз стейкхолдерів, репутаційна аналітика). Для організацій, які працюють у кризових умовах, це дозволяє виявляти ризики та сигнали змін зовнішнього середовища раніше, ніж вони проявляться у внутрішніх показниках.

П'ятий шар – інструменти управління знаннями та аналітичними продуктами: бази знань, сховища аналітичних звітів, шаблони policy-brief, стандарти підготовки аналітичних довідок, маршрути погодження. Для інформаційно-аналітичної діяльності важливо, щоб висновки «не губилися» у пошті чи месенджерах, а були відтворюваними й доступними для аудиту та навчання персоналу. Методичні матеріали з інформаційно-аналітичного забезпечення управління наголошують на значущості правильного оформлення та представлення аналітичних результатів, оскільки саме форма подання впливає на сприйняття й подальше використання в управлінському циклі [1].

Можливості зазначених інструментів можна узагальнити так: 1) скорочення часу між появою проблеми і реакцією управління; 2) підвищення обґрунтованості рішень через порівняння альтернатив і використання доказів; 3) узгодженість дій підрозділів завдяки

єдиному інформаційному «дзеркалу» організації; 4) зменшення ризику втрати контексту, коли рішення стають документованими, а їх виконання – вимірюваним.

Разом із тим обмеження й ризику є не менш важливими, ніж можливості. Перший ключовий обмежувальний чинник – якість даних: якщо дані неповні, застарілі, суперечливі або зібрані за різними правилами, то навіть найкращий дашборд відтворюватиме «візуалізовану помилку». Це вимагає політик управління даними, опису джерел, регламентів оновлення, відповідальних осіб і процедур верифікації.

Другий чинник – методологічні обмеження моделей. Будь-яка аналітична модель спрощує реальність: вона залежить від припущень, вибору показників, горизонту прогнозу та чутливості до зовнішніх шоків. Це особливо помітно в кризових ситуаціях, коли «історичні дані» перестають бути надійним базисом, а сценарії швидко змінюються.

Третій чинник – організаційні та кадрові обмеження. Впровадження аналітичних інструментів потребує компетентностей: розуміння метрик, роботи з даними, критичного мислення, інформаційної культури. Без цього виникає ризик «псевдоаналітики», коли рішення ухвалюються за графіками без усвідомлення їх змісту.

Четвертий чинник – правові, етичні та безпекові обмеження. Аналітика часто працює з персональними даними, службовою інформацією, документами обмеженого доступу. Тому потрібні чіткі правила доступу, журналювання дій, кіберзахист, а також етичні стандарти недискримінаційного використання даних. У цьому контексті інформаційні технології мають підтримувати не лише ефективність, а й контрольованість і відповідальність управління [2].

П'ятий чинник – вартість і технічна сумісність. ВІ-проекти та СППР потребують ресурсів: ліцензій (або супроводу open-source), серверної інфраструктури, інтеграцій, міграції даних, навчання персоналу. Частина проблем упровадження інформаційних систем у сфері управління пов'язана саме з розривом між «очікуваннями від технологій» і реальними організаційними можливостями (фінансування, підготовка кадрів, зміни процесів) [7].

З позиції документознавства та керування документаційними процесами важливо підкреслити: інструменти аналітичної підтримки не замінюють управлінське мислення, а підсилюють його. Найбільш стійкий результат дає поєднання технологій із правильно побудованими процесами документування, регламентами, відповідальностями та культурою прийняття рішень.

Отже, інструменти інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень відкривають значні можливості для підвищення якості управління, але мають природні обмеження, зумовлені якістю даних, методологією моделей, компетентностями персоналу, правовими й етичними вимогами та ресурсними чинниками. Перспективою подальших

досліджень є розроблення практичних моделей оцінювання зрілості аналітичної підтримки в установах та адаптація ВІ та СППР до умов нестабільності й криз.

Література

1. Кудлай В. О., Петрова І. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління : методичні рекомендації до семінарських, практичних та лабораторних занять для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Маріуполь, 2018. 42 с. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7791>.
2. Федотова О. О., Кудлай В. О. Місце інформаційних технологій у процесі забезпечення ефективного управління організаціями. *Moderní aspekty vědy : LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 323–340.* URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7988>.
3. Савік К. О. Технології аналітичного опрацювання даних у роботі наукових бібліотек України: складнощі та перспективні напрями розвитку (депонований рукопис кваліфікаційної роботи). 2025. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9133>.
4. Додонов О. Г., Гора О. Б., Путятин В. Г. Інформаційно-аналітична підтримка контролю за виконанням державних управлінських рішень. *Математичні машини і системи.* 2015. № 4. С. 33-44. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/113567>.
5. Просянкіна-Жарова Т. Інформаційні технології для систем підтримки прийняття рішень в управлінні регіональним розвитком. *Енергетика: економіка, технології, екологія.* 2025. № 2. С. 164–184. URL: <https://es-journal.in.ua/article/view/335839/324696>.
6. Гончарук О. Використання систем бізнес-аналітики в процесі прийняття управлінських рішень. *Підприємництво та інновації.* №13(29). 2025. С.86-97. URL: <https://pte.ust.edu.ua/article/download/339100/328666/790687>.
7. Проблеми впровадження інформаційних систем і технологій у сфері управління : зб. наук. праць. К. : КНЕУ, 2009. 197 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2058d4a6-3a2e-4665-96ba-03bd9eeb3f0c/content>.
8. Сергієнко М. Г. Інформаційно-аналітична підтримка управлінських рішень у діяльності Служби безпеки України як суб'єкта національної безпеки. *Теорія та практика державного управління.* 2012. Вип. 3. С. 123-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2012_3_18.
9. Крись П. О. Інформаційно-аналітична підтримка управлінських рішень з охорони праці. *Український соціум.* 2011. № 1. С. 91-100. URL: <https://doi.org/10.15407/socium2011.01.091>.

ВИКОРИСТАННЯ ПОШУКОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Пошукові інформаційні системи (ПІС) є критично важливим інструментом сучасного управління знаннями та документами в організаціях. Вони забезпечують оперативне виявлення, відбір, доступ і повторне використання інформації незалежно від форми її збереження (електронні документи, бази даних, корпоративні портали, реєстри, хмарні сховища, вебресурси). У практиці українських організацій – від органів публічної влади та закладів освіти до бізнес-структур і громадських організацій – ПІС дедалі частіше стають «нервовою системою» інформаційної діяльності, адже саме через пошук відбувається швидке прийняття рішень, формування звітності, підготовка аналітичних матеріалів та забезпечення прозорості процесів.

У науковій літературі інформаційно-пошукову систему визначають як сукупність засобів і методів, що дають змогу здійснювати пошук інформації в упорядкованих масивах документів за запитом користувача. У прикладному вимірі для організації це означає наявність: 1) структурованих даних і документів; 2) правил опису та індексування (метадані, рубрикація, ключові слова); 3) механізмів ранжування й релевантності; 4) керування правами доступу. Досвід функціонування інформаційно-пошукових систем у бібліотечному середовищі демонструє, що якість пошуку прямо залежить від системності індексування і культури формування запиту [4, с. 96]. Цей висновок є універсальним і для інших сфер – корпоративного документообігу, управління персоналом, закупівель, юридичного супроводу тощо.

В умовах воєнного стану для українських організацій пошукові можливості набули додаткової цінності: зросла потреба у дистанційній роботі, швидкому доступі до нормативної та внутрішньої документації, відновленні втрачених ланцюгів погоджень, фіксації управлінських рішень і доказовості дій. Однак поряд із запитом на швидкість і зручність загострилися питання кібербезпеки, безперервності доступу та правового режиму роботи з даними [9].

Серед ключових викликів впровадження та використання ПІС в організаціях України виділяємо такі. По-перше, фрагментація інформаційних ресурсів: документи часто «розпорошені» між кількома системами (EDMS, CRM, бухгалтерські програми, пошта, месенджери, локальні папки), що ускладнює повнотекстовий пошук і формує ризик

дублювання. По-друге, нерівномірна якість метаданих і класифікації: відсутність єдиних правил ідентифікації документів, нестача контрольованих словників і тезаурусів, нерегулярне застосування рубрикації знижують релевантність результатів. По-третє, кадровий чинник: користувачі не завжди володіють навичками формування запиту, а адміністратори – навичками налаштування індексації та інформаційно-пошукових мов; тому інструмент «e», але ним користуються поверхово.

Окремим блоком є правові виклики. Організації повинні забезпечувати баланс між доступністю інформації для виконання службових завдань та вимогами захисту персональних даних [7]. Для публічного сектору додається обов'язок дотримання права на доступ до публічної інформації [8], що передбачає наявність процедур пошуку та надання інформації на запити, а отже – керованість масивів документів і простежуваність результатів пошуку. У цифровому середовищі важливими є також довірчі послуги та електронна ідентифікація, які забезпечують легітимність дій користувачів і підтвердження цілісності документів [10].

Не менш значущим є технологічний вимір. Сучасні організації поступово переходять від «класичного» пошуку за ключовими словами до інтелектуального (семантичного) пошуку, що поєднує повнотекстове індексування, обробку природної мови, контекстні підказки та рекомендаційні механізми. У фахових дослідженнях підкреслюється, що інтелектуальний, корпоративний пошук спрямований на інтеграцію даних з різних джерел і підтримку роботи з документами різних форматів, що особливо актуально для великих і розподілених структур [1, с. 146]. Для українських організацій перспективними є рішення на базі відкритих пошукових рушіїв (наприклад, Elasticsearch) та інтеграція пошуку у платформи електронного документообігу.

Водночас у воєнних реаліях зростає значущість безпекових аспектів. Пошукові індекси та сховища метаданих можуть містити чутливу інформацію (імена, контакти, фінансові дані, внутрішні інструкції), а отже потребують впровадження політик доступу, журналювання дій, сегментації середовища та резервного копіювання. На рівні держави правові та організаційні засади кіберзахисту критичної інфраструктури та інформаційних систем визначені відповідним законом [9]; у практиці організацій це трансформується у необхідність регулярних аудитів доступу, навчання персоналу та планів реагування на інциденти.

Перспективи розвитку використання ПІС в Україні вбачаємо у кількох напрямках. Перший – інтеграційний: перехід від «окремих пошукових вікон» у кожному сервісі до єдиного корпоративного пошуку, що агрегує дані з EDMS, архівних систем, внутрішніх порталів і державних реєстрів. Другий – стандартизаційний: закріплення єдиних вимог до метаданих, номенклатур, класифікацій і словників термінів; у сфері електронного діловодства актуальним є науковий аналіз того, як проблематика висвітлюється у фаховій періодиці, що

дозволяє обґрунтувати напрями удосконалення практик [6, с. 12]. Третій – аналітичний: поєднання пошуку з інструментами консолідації даних і підтримки управлінських рішень. Показовим є аналіз функціональних можливостей державних інформаційних систем України в аналітичній діяльності, де підкреслюється роль інтегрованих платформ та якісного доступу до даних для формування аналітичних продуктів [3, с. 27].

Четвертий напрям – освітній і культурний: розвиток інформаційної грамотності та культури роботи з даними всередині організацій. Пошук – це не лише технологія, а й навичка: ефективність ПС залежить від того, як користувачі формують запити, оцінюють релевантність результатів і коректно «закріплюють» документи у системі через метадані та правила збереження. Тому поряд із модернізацією ІТ-інфраструктури необхідні короткі навчальні модулі для персоналу, методичні пам’ятки щодо пошукових стратегій і внутрішні регламенти керування інформаційними ресурсами.

Отже, пошукові інформаційні системи в організаціях України є інструментом підвищення керованості документних масивів, пришвидшення робочих процесів та забезпечення прозорості управління. В умовах воєнного стану вони стають важливою складовою стійкості організацій, але водночас виявляють проблеми фрагментації даних, метаданих дисциплін, кадрових компетентностей і безпеки. Перспективи пов’язані з інтелектуальним корпоративним пошуком, інтеграцією з державними інформаційними системами, стандартизацією електронного діловодства та посиленням кіберзахисту. Реалізація цих напрямів дозволить українським організаціям перейти від «пошуку як функції» до «пошуку як інфраструктури» управління знаннями та прийняття рішень.

Література

1. Балущ І. Інформаційна технологія інтелектуального пошуку інформації на базі Elasticsearch. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Інформаційні системи та мережі. 2023. № 7. С. 144-168. URL: <https://doi.org/10.23939/sisn2023.14.142>.

2. Вдовичин Т. Я. Проектування інформаційно-пошукових систем: підходи та інструменти. *Сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні системи*. 2022. № 33(72). С. 13-22. URL: https://tech.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/11.pdf.

3. Кудлай В. О., Федотова О. О. Місце інформаційних технологій у процесі забезпечення ефективного управління організаціями. *Moderní aspekty vědy : LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie*. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 323-340. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7988>.

4. Кудлай В. О. Інформаційно-пошукові системи в бібліотеці. *Інформація та соціум* : зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 2 черв. 2023 р. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2023. С. 95-97. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8553>.

5. Радченко П. Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики. К., 2011. 172 с. URL: https://ktru.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Institutsijni-ta-organizatsijni-zasadi-vprovadzheniya-e_uryaduvannya.pdf.

6. Петрова І., Овдієнко Є. Електронне діловодство: векторність висвітлення проблематики у фаховій періодиці. *Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 24 жовт. 2024 р. Київ : МДУ, 2024. С. 134-138. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8119>.

7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.

8. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19>.

9. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.

10. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2163-19>.

11. Федотова О. О. Функціональні можливості застосування державних інформаційних систем України в аналітичній діяльності. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи* : матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 листоп. 2024 р. Полтава, 2024. С. 26-29. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8545>.

Овдієнко Євгенія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

ОП «Документознавство, керування документаційними процесами»

денна форма навчання

Маріупольський державний університет

АРХІВНА СПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Коли ми говоримо про зміни в архівах, часто робимо помилку, думаючи, що все почалося лише в лютому 2022 року. Насправді ж перший серйозний удар стався ще у 2014 році.

Саме тоді, під час анексії Криму та окупації частини Донбасу, держава вперше зіткнулася з ризиком назавжди втратити величезні масиви документів.

Щоб зрозуміти, чому зараз архіви працюють інакше, треба згадати початок російської агресії. Події 2014-2015 років чітко показали: паперовий архів під час сучасної війни – це дуже вразлива річ. Н. Буценко, яка безпосередньо працювала в ті часи в Донецькому архіві, описує ситуацію як «евакуація фактично провалилася». Не було чітких інструкцій, бюрократія гальмувала рішення, а накази про вивезення документів надійшли надто пізно, коли місто вже контролювали бойовики. Як наслідок, на вільну територію України змогли виїхати лише одиниці співробітників, а понад 90% фондів залишилися в окупації [2, с. 200].

Схожа історія сталася і на Луганщині. Дослідниця К. Безгинська зазначає, що обласний архів змушений був переїжджати двічі. При цьому на захопленій території ворогу дісталася майже 1,8 мільйона справ. Найгірше те, що на той момент ми просто не мали технічної можливості зберегти ці документи в електронному вигляді – не було ні сканерів, ні серверів [1, с. 208]. Цей сумний досвід став «холодним душем» для всіх архівістів. Стало зрозуміло: хибно сподіватися на те, що під обстрілами вдасться вивезти тонни паперу вантажівками. Втрати 2014 року змусили змінити саму філософію безпеки: якщо не можемо врятувати папір, повинні врятувати інформацію.

Після повномасштабного вторгнення 2022 року ставлення до архівів змінилося. Це більше не просто науково-дослідні установи. М. Палієнко зауважує: в умовах тотальної війни ворог вважає наші архіви стратегічними цілями. Для агресора знищення документів – це спосіб стерти нашу національну ідентичність, змусити забути, хто ми є [5, с. 59]. Ці загрози прискорили зміни у свідомості архівістів. Як пише Я. Калакура, війна нарешті запустила процес «деколонізації» архівної науки. Ми остаточно розриваємо зв'язки з радянськими методами роботи, де архів був закритою установою «для своїх». Тепер ми будуємо власну, українську модель і жорстко протидіємо російським спробам нав'язати міф про «спільну історію» [3, с. 23].

Війна дала сильний поштовх цифровізації. Якщо раніше оцифрування документів робили повільно, переважно для зручності дослідників, то зараз це питання виживання історії. Головна стратегія захисту сьогодні проста: зробити цифрові копії і розкидати їх по захищених серверах.

Війна змушує ухвалювати швидкі та іноді непрості рішення. Одним із таких рішень стала реформа структури архівів. Голова Державної архівної служби України А. Хромов пояснює, що скорочення кількості центральних архівів (шляхом їх об'єднання з 9 до 7) було вимушеним кроком. Це дозволило зекономити кошти та зберегти кадри в умовах війни [6, с.

104]. Завдяки цьому з'явилися більш потужні установи, які краще справляються з кризовими викликами.

Раніше архівісти сиділи й чекали роками, поки установи передадуть їм документи. З'явився абсолютно новий метод роботи, який називають «ініціативним документуванням». К. Каргузов та Н. Мустяца на прикладі Миколаївського архіву описують, як це відбувається зараз: архівісти моніторять інформаційний простір. Вони завантажують відео руйнувань з Telegram-каналів, зберігають фото з соцмереж, фіксують свідчення очевидців одразу, як тільки вони з'являються [4, с. 61]. Це не просто збирання файлів на флешку. Це професійна робота: кожен файл описують, перевіряють його автентичність і надійно зберігають. Так архів перетворюється з пасивного складу паперів на активного борця, який збирає доказову базу. У майбутньому саме ці матеріали стануть основою для судів над агресором [4, с. 58].

Підсумовуючи, можна сказати, що за останні десять років українська архівна справа пройшла величезний шлях. У 2014 році зустріли війну розгубленими, з застарілими інструкціями, і зазнали болючих втрат. У 2022-2025 роках вже зовсім інша система. Архівісти відмовилися від радянських правил, зробили ставку на масову цифровізацію як єдиний порятунок інформації та почали самі активно документувати війну. Сучасний український архів – це не заповнене сховище, а динамічний інформаційний центр, який є важливою частиною національної безпеки.

Література

1. Безгинська К. Архіви в сучасному світі: виклики та завдання. *Сумський історико-архівний журнал*. 2017. № XXVIII. С. 208-212.
2. Буценко Н. Д. Доля архівних установ Донецької області в 2014-2015 роках: виклики часу. *Архіви України*. 2016. № 5-6. С. 197-215.
3. Калакура Я. Українська архівна наука у викликах війни та цифровізації інформаційних ресурсів архівів. *Архіви України*. 2023. № 2. С. 19-34.
4. Каргузов К., Мустяца Н. Ініціативне документування війни: досвід Державного архіву Миколаївської області. *Архіви України*. 2025. № 344. С. 56-63.
5. Палієнко М. Архіви у викликах надзвичайних ситуацій: важливий досвід реагування. *Архіви України*. 2024. № 1. С. 53-66.
6. Хромов А. Оптимізація системи центральних державних архівів України в умовах війни. *Архіви України*. 2022. № 330. С. 103-109.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ФАБРИК ДУМОК ЯК ОСЕРЕДКІВ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Американські фабрики думок відіграють важливу роль у прийнятті політико-дипломатичних рішень США. Мозковий центр зазвичай відноситься до «сховища», яке зберігає знання та генерує ідеї. Це спеціалізовані служби, що займаються критичним аналізом, демонструють пріоритети громадянськості, діагностують роботу органів державної влади, оцінюють ефективність запропонованих рішень через оприлюднення платформ політичних рухів [5]. Аналітичні осередки мають величезний вплив на американське політичне життя. Щороку вони публікують звіти про політичні дослідження, намагаючись скерувати внутрішню та міжнародну громадську думку, вплинути на офіційну політику.

Політичне співтовариство покладається на аналітичні центри для політичних порад, оскільки співпраця між урядом і аналітичними центрами є рідкістю у світі. Цей міцний зв'язок і взаємодія спричинили політичний розкол у США, де мозкові центри широко розподілені по всьому політичному спектру від лівих – до центру, та правих [2].

Центристські аналітичні центри становлять значну частку великих аналітичних центрів. Серед них впливовіші – це Фонд Карнегі за міжнародний мир, Рада з міжнародних відносин і RAND Corporation, Центр стратегічних і міжнародних досліджень, Міжнародний науковий центр В. Вільсона тощо. Молодші центри, такі як Центр нової американської безпеки та Фонд Нової Америки, також не прив'язані до певної партійної позиції. Серед цих центрів є кілька із масштабними дослідницькими напрямками, і нейтральні чи неочевидні політичні погляди більш притаманні для їхніх політичних рекомендацій.

У лівій частині політичного спектру також наявні впливові аналітичні центри. Так, Інститут Брукінгса вважається політично нейтральним мозковим центром, але його дослідження, досвід персоналу свідчать про те, що він став лівоцентристським. Одним із найвідоміших лівих аналітичних центрів є Центр американського прогресу, який має тісні зв'язки з Демократичною партією. Крім того, Центр Картера, Інститут економічної політики та Інститут міста – одні з найбільших лівих аналітичних центрів у США.

Найвпливовішим серед правоконсервативних центрів є Heritage Foundation, який має досвід економічної та фіскальної політики. Це найвидатніший представник консервативного

інтелектуального співтовариства. Крім того, Інститут Катона закріпив свою позицію в спільноті аналітичних центрів завдяки ліберальній позиції [3].

Аналітичні центри створюють публічні платформи для впливу на прийняття урядових рішень і громадську думку, наприклад, проводять наукові семінари та виступають в академічних установах. Все частіше застосовуються мережеві соціальні платформи для поширення результатів досліджень і спрямування громадської думки [2].

Напрями функціонування американських фабрик думок можна простежити на прикладі Фонду імені Рассела Сейджа, що є одним з найстаріших аналітичних центрів США, та задіяний у серії базових програм, які передбачають внутрішню підготовку й публікацію статей, стимулювання досліджень шляхом залучення стипендіатів, а також фінансування розробок. На даний момент Фонд Сейджа – це аналітичний осередок, активно задіяний у проведенні та розповсюдженні результатів досліджень соціальної проблематики. З метою покращення їхньої якості, організація запрошує наукові колективи долучитися до роботи у рамках Програми візитних учених задля реалізації актуальних проєктів; забезпечує підтримку науковців інших інституцій у підготовці проєктів, де популяризуються програми Фонду; надає широкомасштабний доступ до наукових досліджень, які підтримує за допомогою своєї програми видання книг і журналів; здійснює спонсорвання профільних семінарів і робочих груп, орієнтованих на впровадження соціальних тем; займається плануванням наукових програм на партнерських началах, і володіє правом публікації одержаних рукописів; взаємодіє з іншими аналітичними центрами чи фондами, грантовими агентствами, науковими інституціями у напрямку вивчення соціальних питань [1].

На підставі проведених досліджень експерти розробляють аналітичні матеріали, як от: аналітичні записки, аналітичні звіти, тематичні огляди, щорічні огляди, аналітичні статті та ін. Фонд провадить моніторинг соціальної сфери, за результатами чого готує звітну аналітичну продукцію; публікує емпіричного характеру міждисциплінарні статті, призначені для наукового товариства, політиків, громадськості, у рецензованому часописі з відкритим доступом «The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences»; створює аналітичний Бюлетень RSF на базі поточних щомісячних оновлень (за допомогою електронної пошти) за тематикою вивчення фондів, публікаційної активності тощо [1].

Діяльність американських аналітичних центрів здебільшого спирається на підтримку індивідуальних і комерційних пожертвувань, що ускладнює для американських аналітичних центрів забезпечення незалежності своїх позицій і точок зору під час проведення дослідницької роботи. Серед груп, які жертвують кошти аналітичним центрам, підприємства, бізнес-асоціації, окремі особи та фонди займають значну частку, а дохід деяких аналітичних центрів від пожертвувань навіть досягає 70% і більше від їх загального доходу.

Можна виокремити декілька окремих організаційних форм мозкових центрів. Вони відрізняються за стилями роботи, моделями найму та прагненнями, за академічними стандартами об'єктивності та повноти досліджень. У глобальному контексті більшість аналітичних центрів, як правило, потрапляють у такі категорії: автономний і незалежний (користується значною незалежністю від будь-якої групи інтересів або донорів, а також автономний у своїй діяльності та фінансуванні від уряду); відносно незалежний, незалежний від уряду, але контрольований групою інтересів, донором або підрядною агенцією, яка забезпечує більшу частину фінансування та має значний вплив на діяльність мозкового центру; пов'язаний з урядом або частина формальної структури уряду; квазі-урядовий (фінансується виключно за рахунок державних грантів і контрактів, але не є частиною формальної структури уряду); асоційовані з університетами, які здебільшого є центрами політичних досліджень при університетах; партійно-політичні (формально пов'язані з політичною партією); корпоративні, які є комерційними дослідницькими організаціями державної політики, афілійованими з корпорацією або просто діючими на комерційній основі [4].

Отже, робота аналітичних центрів США має велике значення для розробки стратегії дій, прогнозування подальшого розвитку, а також реалізації аналітичних досліджень у базових сферах життя американського суспільства. Діяльність аналітичних осередків переважно реалізується у сферах зовнішньої політики, безпекових та соціальних питань. Вони є посередниками між владними структурами та громадянським суспільством.

Література

1. Клименко О. Фабрики думок: вплив неурядових організацій на політику демократичних держав. Політичний менеджмент. 2007. № 2. С. 92–93.
2. Никорович Ю.-А. І. Аналітичні центри як суб'єкти політичного процесу. Актуальні проблеми політики. 2023. №72. С. 47–51. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/72_2023/7.pdf.
3. Perga T. Preservation of historic and natural heritage in USA: new accents. Американська історія та політика: науковий журнал / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Іст. ф-т, Каф. нової та новіт. історії зарубіж. країн. 2016. № 2. С.178–184.
4. Сенченко М. Інформаційно-аналітична діяльність «мозкових центрів». Вісник Книжкової палати. 2021. № 4. С. 24–31.
5. Fedotova O., Akobiy D. Information and analytical centres of Ukraine: specifics activity and classification. Norwegian Journal of development of the International Science. 2024. № 130. Pp. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10975367>.

Попадинець Інна

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Інформаційна справа, керування документаційними процесами»,
заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ: СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ

Архівна справа в Україні переживає одночасно кілька процесів, що радикально змінюють підходи до управління документами: цифровізацію, зростання потреби в швидкому доступі до достовірної інформації, а також виклики воєнного часу. У цих умовах інформаційно-аналітичне забезпечення архівів стає не «додатковою» функцією, а основою стійкості архівних установ, їхньої керованості та спроможності зберігати національну пам'ять. Дослідники підкреслюють, що ефективність архівного менеджменту прямо залежить від поєднання правового, організаційно-технологічного та інноваційно-інформаційного компонентів [2].

Під інформаційно-аналітичним забезпеченням архівної справи в межах цих тез розуміємо систему процесів і інструментів, що дають змогу: 1) збирати та впорядковувати дані про документи і фонди; 2) перетворювати їх на знання для управлінських рішень; 3) забезпечувати контроль збереженості та цілісності; 4) організовувати прозору взаємодію з користувачами. Практична цінність такого підходу посилюється під час кризи: у дослідженнях про стан документального фонду органів місцевого самоврядування в умовах повномасштабної війни показано, що саме аналітичний облік ризиків, місць зберігання, переміщень та пошкоджень документів допомагає мінімізувати втрати та планувати відновлення [1].

Ключовим інноваційним рішенням останніх років є масштабне оцифрування та формування цифрового фонду користування. Важливо, що оцифрування розглядається не як «сканування заради сканування», а як технологія забезпечення збереженості та доступності документів, що потребує стандартизованих вимог до процесів, якості копій і метаданих [6]. Для архівів це означає необхідність аналітичного супроводу кожного етапу: від планування пріоритетів (що оцифрувати першочергово) до контролю якості та ведення реєстрів цифрових одиниць зберігання.

Окремий напрям інновацій – впровадження нормативно врегульованих процедур роботи з електронними документами. На рівні державного регулювання визначено загальні

вимоги щодо приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання [5]. Це актуалізує аналітичні задачі архівів: перевірка комплектності пакетів, контроль формату, фіксація метаданих, а також процедурна доказовість (хто, коли і за яким актом передав документ). Методичні рекомендації, зокрема, звертають увагу на використання геш-значень для контролю незмінності файлів під час зберігання [7], що фактично є «цифровою інвентаризацією» нового покоління.

Ще одна група інновацій пов'язана з розвитком архівних інформаційних систем і сервісів доступу. В українській архівістиці накопичено досвід створення національних архівних інформаційних ресурсів і підходів до комп'ютеризації архівної справи; тематичні збірники й огляди описують як методологічні, так і технологічні аспекти розбудови таких систем [8]. На сучасному етапі значення мають не лише бази даних, а й інтеграція сервісів: пошук, замовлення копій, довідки онлайн, кабінет користувача, відкриті дані. Усе це потребує аналітики використання: які фонди найзатребуваніші, які категорії запитів зростають, які «вузькі місця» в сервісах (терміни відповіді, повторні звернення, помилки в описах).

Для інформаційно-аналітичного забезпечення критичною є якість метаданих. Саме метадані «перетворюють» скан або файл на керований архівний об'єкт: вони описують походження, контекст створення, зв'язки, режим доступу, строки зберігання та історію змін. Тому одним із пріоритетів модернізації архівної галузі дослідники визначають уніфікацію опису та розвиток підходів до управління електронними ресурсами, зокрема через оновлення технологій і практик [4]. У межах локальних архівних проєктів корисними є й прикладні рішення, що допомагають формувати персональні цифрові архіви та дисциплінують документування: зокрема, досвід використання портативних пристроїв для документування особистого електронного архіву демонструє, як прості технології можуть підтримувати системність фіксації, опису та резервування [3].

У період війни інноваційність архівної справи посилюється ще й фактором безпеки: фізичної (евакуація та переміщення фондів), кібербезпеки, захисту персональних даних. Тут інформаційно-аналітичне забезпечення має працювати як «радар»: фіксувати загрози, визначати критичні активи (найцінніші фонди, ключові реєстри), планувати резервне копіювання, контролювати права доступу. У ширшому контексті воєнних викликів підкреслюється значення архівів для збереження ідентичності та пам'яті, а також необхідність організованих дій для захисту документальної спадщини [9].

Отже, сучасні інноваційні рішення в інформаційно-аналітичному забезпеченні архівної справи можна узагальнити у трьох взаємопов'язаних блоках: цифровізація та контроль якості (оцифрування, стандартизація, метадані, контроль цілісності файлів); нормативно-процедурні інновації (регламентоване приймання-передавання е-документів, доказовість процедур,

аудит); аналітика сервісів і ризиків (управління попитом користувачів, пріоритизація робіт, безпека та стійкість). Поєднання цих блоків створює підґрунтя для модернізації архівної галузі, підвищує її відкритість і водночас зміцнює здатність архівів зберігати документи навіть за умов нестабільності та криз.

Література

1. Дубов М. С., Федотова О. О. Стан збереженості документального фонду органів місцевого самоврядування України в ході повномасштабної російсько-української війни. Вісник науки та освіти. 2023. № 8(14). С. 856–869. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9096>.
2. Калакура Я. С. Правове, інноваційно-інформаційне та організаційно-технологічне забезпечення архівного менеджменту. Архіви України. 2017. № 5-6. С. 162–175. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_5-6_2017/10.pdf.
3. Кудлай В. О. Використання портативних пристроїв для документування особистого електронного архіву. Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р. / за заг. ред. М. В. Трофименка. Київ : МДУ, 2023. С. 263–264. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4397>.
4. Петрова І. О., Овдієнко Є. Напрями модернізації архівної галузі в Україні. Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 23-24 жовт. 2025 р. Київ : МДУ, 2025. С. 283-287. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10105>.
5. Про затвердження Порядку приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання : Наказ Міністерства юстиції України від 30.12.2020 № 4555/5. *Законодавство України, Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1317-20>.
6. Рекомендації щодо оцифрування документів державних архівів : затв. Наказом Державної архівної служби України (метод. матеріали). 2022. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_5.pdf.
7. Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання : метод. рекомендації. *Державна архівна служба України*. 2022. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_4.pdf.
8. Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка». Випуск 1 : Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи : зб. статей та метод. документів. Київ, 1996. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001871>.
9. Палієнко М. Українські архіви, війна та збереження національної ідентичності. *Архіви України*. 2022. № 1(330). С. 12-38. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/142>.

10. Терещенко Н. М. Аналітична компетентність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи: формування та практичне застосування. 2025. URL: <https://www.researchgate.net/publication/398190101>.

Цапій Владислав

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
ОП «Документознавство, керування документаційними процесами»
денна форма навчання
Маріупольський державний університет

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ

Питання нормативно-правового забезпечення є фундаментом розвитку будь-якої галузі, а в архівній справі воно визначає легітимність збереження національної пам'яті та ефективність державного управління.

Формування нормативно-правових засад організації архівної справи розпочалося після здобуття Україною незалежності. Чинні нормативно-правові акти вказують на те, що в Україні створено базові правові засади для діяльності архівної галузі. Законодавство, державні стандарти та відомчі нормативні акти визначають порядок зберігання, обліку й використання архівних документів, а також поступово пристосовуються до вимог цифрового зберігання інформації. Водночас цей процес потребує прискорення з огляду на сучасні виклики, з якими стикається Україна. Оновлення нормативно-правової бази архівної справи, враховуючи цифрову трансформацію галузі, воєнну загрозу, стало предметом для обговорення цієї проблеми науковцями. Розглянемо актуальні публікації за останні десять років, в яких підіймалось питання нормативно-правового забезпечення архівної справи.

Розуміння оновлення правових засад організації архівної справи та й взагалі посилення популяризації саме української архівної науки та архівної галузі вийшло на новий рівень після подій 2014 року, фактично після початку сучасної російсько-української війни.

Архівознавець, якого, на нашу думку, можна сприймати як класика української архівної науки, Калакура Я. проголошує в своїй публікації реформаторські ідеї щодо правового забезпечення архівної галузі: «...з одного боку, підвищення правової культури архівістів, а з другого, – опрацювання наукових принципів удосконалення архівного законодавства, його осучаснення, прискорення реформування архівної галузі на засадах демократизації і децентралізації, модернізації кадрової роботи, очищення (люстрація) управлінських і

посадових структур від осіб, причетних до порушень фінансової дисципліни, зловживань службовим становищем, корупції, протиправних дій» [3, с. 163]. Автор обґрунтовує необхідність інноваційного підходу, де правова норма стимулює використання хмарних технологій та засобів кіберзахисту. Це особливо актуально в умовах загрози фізичного знищення фондів, що вимагає нормативного закріплення процедур швидкого оцифрування та віддаленого доступу.

Інформаційно-аналітичні публікації Калінічевої Г. та Романовського Р. [4], Майстренко А. [6], Сельченкової С. [7] відображають стан правового забезпечення архівної галузі на конкретний період. Зокрема, Калінічева Г. та Романовський Р. підкреслюють, що саме гармонізація та впровадження в Україні міжнародних стандартів в архівній галузі є тією умовою, яка сприяє формуванню єдиного архівного інформаційного простору [4, с. 67].

Чітку позицію займає О. Артеменкова, усвідомлюючи необхідність оновлення нормативно-правової бази архівної справи. Авторка наголошує, що розробка та впровадження нормативно-правового забезпечення має принципове значення не тільки для реформування архівної галузі, але й захисту суверенності та національних інтересів України в архівній сфері, зміцнення позицій у міжнародному правовому просторі [1, с. 67].

Автор статті «Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно-правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів» Ковтанюка Ю. резюмую, що саме діяльність українських архівістів сприяла розбудові загальної системи від створення до передавання на постійне зберігання документів в електронній формі. І це не просто концепція, це вже нормативно-правова та методична база, яка містить низку відповідних документів, що регламентують вищезазначену систему. Проте, все ще залишаються проблемні питання, а саме відсутність єдиних підходів до створення системи зберігання документів в електронній формі, зокрема електронних документів, цифрових документів та визначення вимог до структури і змісту їх метаданих. Автор пропонує створення системи «довготривалого зберігання» та доопрацювання Концепції створення Національної електронної бібліотеки України, в яку буде інтегрована інформація про об'єкти національного надбання, що зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях, а згодом дані від видавців [5].

Однією з останніх публікацій [2], в якій пропонується наукометричний аналіз публікаційної активності досліджень з розвитку стандартизації в архівній галузі України, формує загальне уявлення та є суттєвим доповненням до розуміння цілісної картини формування, оновлення та модернізування нормативно-правового забезпечення архівної справи.

Нагальними на сьогодні залишаються питання уніфікації стандартів оцифрування, забезпечення довготривалого зберігання електронних документів, інформаційної безпеки, а також чіткого розподілу повноважень між суб'єктами архівної діяльності. Вирішення цих питань потребує наукового підходу. Нормативно-правове забезпечення архівної справи в сучасній Україні є ключовою передумовою модернізації архівної галузі, підвищення результативності її діяльності та гарантування збереження національної документальної спадщини.

Література

1. Артеменкова О. Нормативно-правове забезпечення впровадження інформаційних технологій у діяльність архівних установ України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 62-69. URL: <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/269462> (дата звернення: 01.12.2025).
2. Бондар В. Проблематика національної стандартизації з архівної справи в наукових фахових виданнях України. *Вісник Книжкової палати*. 2025. №1. С.34-39. URL: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/322831> (дата звернення: 05.12.2025).
3. Калакура Я. С. Правове, інноваційно-інформаційне та організаційно-технологічне забезпечення архівного менеджменту. *Архіви України*. 2017. №5-6. С. 162-182. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/310-311> (дата звернення: 05.12.2025).
4. Калінічева Г. І., Романовський Р. В. Міжнародні стандарти у сфері архівної справи та керування документаційними процесами: проблеми гармонізації в Україні. *Архіви України*. 2015. № 4. С. 54-73. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/298> (дата звернення: 01.12.2025).
5. Ковтанюк, Ю. Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно-правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 13. С. 99-115. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307129> (дата звернення: 01.12.2025).
6. Майстренко А. А. Нормативно-правове забезпечення електронного документообігу в Україні: інформаційно-аналітичний огляд. *Архіви України*. 2016. № 3-4. С. 58-82. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/302-303> (дата звернення: 05.12.2025).
7. Сельченкова С. В. Нові правила організації діловодства та архівного зберігання документів. *Архіви України*. 2015. № 4. С. 44-53. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/298> (дата звернення: 01.12.2025).

Улановська Анна

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти

ОП «Керування документальними процесами

та розвиток цифрової громади»

заочна форма здобуття вищої освіти

Маріупольський державний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Перспективи застосування електронного документообігу (ЕДО) в органах місцевого самоврядування (ОМС) України відкривають шлях до якісно нового рівня публічного управління, де ефективність, прозорість та доступність стають не просто гаслами, але й реальністю.

Загалом задля успішного введення ЕДО передбачається вжити таких заходів: чітко скорегувати українське законодавче забезпечення ЕДО із зарубіжним; на законодавчому рівні зафіксувати юридичну правомірність електронних документів; надати електронному цифровому підпису статусу окремого, повноцінного реквізиту електронного документа; дозволити бізнес-структурам, задіяним суб'єктам у ході обміну документацією мати повне право безперешкодно обирати довільну інформаційну систему для проставлення електронного підпису [3].

Одним із ключових напрямків розвитку є повна цифровізація адміністративних процесів. Це означає не просто переведення паперових документів в електронний формат, а створення цілісної системи, де кожен етап роботи з документами – від створення до архівування – відбувається в електронному вигляді. Стає можливим значно скоротити час обробки документів, зменшити кількість помилок та підвищити ефективність роботи ОМС. Однак і питання узгодженості форматів подання даних з метою підвищення результативності автоматизації облікових операцій залишається не менш актуальним. Особливо гостро вибір максимально зручного формату стоїть у процесі створення масштабних інформаційних систем та переходу на застосування Інтернет/Інтранет технологій, що робить доступнішим описування ускладнених структур [1].

Створення єдиного інформаційного простору, де різні системи електронного документообігу (СЕД) можуть безперешкодно обмінюватися даними, – також необхідна умова для подальшої ефективної роботи. Це вимагає розробки та впровадження єдиних стандартів

та форматів електронних документів, що забезпечить сумісність та обмін інформацією між різними установами.

Використання хмарних технологій відкриває нові можливості для зберігання та обробки електронних документів. Це дозволить знизити витрати на інфраструктуру, забезпечити доступ до даних з будь-якого місця та підвищити безпеку зберігання інформації. Крім того, хмарні платформи сприяють спільній роботі з документами, що підвищує ефективність та оперативність діяльності [2].

Застосування штучного інтелекту – це ще один перспективний напрямок розвитку. Технології штучного інтелекту здатні оптимізувати шаблонні операції, такі як розпізнавання документів, класифікація та маршрутизація, що дозволить працівникам ОМС зосередитися на більш важливих завданнях. Крім того, штучний інтелект може використовуватися для аналізу даних та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Підвищення рівня кібербезпеки є нагальним завданням успішної організації ЕДО. Необхідно створити надійний захист електронних документів від кібератак та несанкціонованого доступу, використовуючи сучасні технології шифрування та електронного цифрового підпису (ЕЦП).

Розвиток електронної демократії – також вкрай важливий аспект. ЕДО може застосовуватися для забезпечення відкритості та прозорості роботи ОМС, а також впровадження електронних інструментів з метою залучення громадян до процесів прийняття рішень за допомогою створення електронних петицій, участі в опитуваннях та голосуваннях тощо.

В умовах поглиблення процесів цифровізації публічного управління, розширення каналів комунікації між органами влади та територіальними громадами набуває критичного значення. Повна цифрова трансформація адміністративних процесів, що включає впровадження СЕД, має супроводжуватися розробкою та інтеграцією зовнішніх комунікаційних платформ. Соціальні мережі виступають одним із ключових інструментів двосторонньої взаємодії, оскільки їх використання як каналу комунікації забезпечує прямий діалог між суб'єктами владних повноважень та населенням, сприяючи оперативному інформуванню громадськості щодо рішень, подій та змін у публічному житті [4]. Водночас, ці платформи надають громадянам можливість зворотного зв'язку у режимі реального часу, що є суттєвим для моніторингу громадської думки та оцінки ефективності політик. Застосування соціальних мереж не лише доповнює внутрішню ефективність, досягнуту через оптимізацію ЕДО, але й створює основу для електронної демократії. Ця синергія робить публічне управління більш відкритим, прозорим та орієнтованим на потреби населення, підвищуючи рівень довіри до державних інститутів.

Нарешті, навчання та підвищення цифрової грамотності – ще одна необхідна умова для успішного впровадження ЕДО. Необхідно розробити відповідні програми навчання та підвищення кваліфікації для працівників ОМС, а також проводити інформаційні кампанії для громадян.

На підставі викладеного вище ми можемо надати деякі рекомендації щодо оптимізації роботи ОМС у напрямі електронного документування. На нашу думку, необхідно вжити комплексних заходів, що включатимуть: покращення технічної інфраструктури та програмного забезпечення; посилення кібербезпеки та захисту персональних даних; підвищення цифрової грамотності працівників та громадян; забезпечення інтегруєбельності між різними СЕД, що використовуються державними органами; оновлення нормативно-правової бази, що регулює ЕДО; посилення контролю за виконанням електронних документів, зокрема за допомогою накладання ЕЦП.

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що окреслені шляхи подальшого вдосконалення електронного документообігу в органах місцевого самоврядування України передбачають вжиття не поодиноких, а комплексних заходів, оскільки лише на підставі системного підходу можна говорити про їх ефективність.

Література

1. Величкевич М. Б., Мітрофан Н. В., Кунанець Н. Е. Електронний документообіг, тенденції та перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 689: Інформаційні системи та мережі. С. 44–53.

2. Дубов М. С., Федотова О. О. Електронні технології зберігання документів органів місцевого самоврядування України в умовах збройних конфліктів. *Multidisciplinárny mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 11(30). 2023. С. 537–552. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-11\(30\)-537-552](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-11(30)-537-552)*

3. Новицький А. Електронний документообіг як елемент забезпечення правового регулювання становлення інститутів інформаційного суспільства. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2013. № 4(63). С. 11–20.

4. Улановська А. В., Федотова О. О. Вебсайт Київської міської ради як документально-інформаційна система: структурний аналіз. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжн. участю / М-во освіти і науки України, М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. та ін. (Київ, 10 квітня 2025 р.)*. Київ: НАКККиМ, 2025. С. 199-201.

СЕКЦІЯ

«БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ»

Андибор Анастасія

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти
ОП «Інформаційна справа, розвиток цифрової громади»
заочна форма навчання
Маріупольський державний університет

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Цифрова трансформація в умовах сучасних викликів набуває особливого значення для забезпечення стійкості держави та ефективності публічного управління. Досвід України демонструє, що цифрові рішення можуть бути дієвим інструментом реагування на кризові та воєнні загрози.

Сучасна нормативна база цифрової трансформації в Україні базується на системі законів, що регулюють електронну ідентифікацію («Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»), обіг документів («Про електронні документи та електронний документообіг») та розвиток медіапростору. Захист національних інтересів та приватності громадян забезпечується законами «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації» та базовим актом «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Стратегічний вектор розвитку визначається концепціями цифровізації економіки та компетентностей, що спрямовані на подолання цифрового розриву та модернізацію державних сервісів. Актуальні Стратегії до 2030 року (щодо інновацій та електронних комунікацій) закладають фундамент для впровадження технологій 5G, штучного інтелекту та підтримки R&D-сектору. Важливим аспектом є гармонізація українського законодавства із нормами ЄС, зокрема інтеграція до Єдиного цифрового ринку (Digital Single Market) та імплементація стандартів GDPR. Таким чином, сформована правова екосистема дозволяє Україні ефективно реагувати на виклики цифровізації, забезпечуючи стійкість критичної інфраструктури та прозорість державного управління [4, с. 306-307].

Українська нормативна база та модель GovTech сформували унікальну екосистему, де цифровізація є фундаментальним інструментом зміцнення демократії та національної

стійкості. Завдяки впровадженню платформи «Дія» та інструментів e-DEM, Україна посіла перше місце у світі за індексом електронної участі, юридично закріпивши статус цифрових документів на рівні з паперовими. Перехід до автоматизованих сервісів дозволив мінімізувати корупційні ризики та забезпечити прозору взаємодію між державою та громадянином, що стало критично важливим в умовах війни. Розвинена цифрова інфраструктура забезпечила адаптивність державного управління, дозволяючи оперативно надавати послуги та підтримувати зв'язок із населенням у кризових ситуаціях. Орієнтація на стандарти ЄС та цифрова прозорість створюють надійну основу для повоєнного відновлення, гарантуючи підзвітність влади та ефективне використання ресурсів [1].

Екосистема «Дія», офіційно презентована Міністерством цифрової трансформації України у лютому 2020 року, стала концептуальним втіленням парадигми «держава як сервіс» (Government as a Service, GaaS). За функціональним призначенням вона інтегрує мобільний застосунок, вебпортал та систему державних реєстрів, забезпечуючи уніфікований доступ до адміністративних послуг. В умовах повномасштабної збройної агресії феномен «Дії» трансформувався з інструменту сервісної модернізації у критичний елемент забезпечення державної стійкості та національної безпеки.

Згідно з результатами діяльності Мінцифри в період воєнного стану, цифровізація виступила ключовим механізмом реалізації операційної соціальної підтримки населення. Впровадження таких інструментів, як «єПідтримка», сервіси для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та система «єВідновлення» для фіксації збитків, завданих майну, дозволило державі зберегти керованість соціальними процесами за умов територіальної децентралізації та міграційних викликів. Академічний інтерес становить роль екосистеми у подоланні інституційної бюрократії: перехід до автоматизованих алгоритмів надання послуг (зокрема, автоматична реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності) дозволив повністю деперсоналізувати взаємодію громадянина з державним апаратом. Це призвело до системного зниження корупційних ризиків шляхом ліквідації дискреційних повноважень чиновників та забезпечення абсолютної прозорості транзакцій.

Український досвід юридичної легітимізації цифрових образів документів (електронних паспортів) є унікальним прецедентом у світовій практиці GovTech, що підтверджує готовність національної правової системи до глибинної цифрової трансформації. Таким чином, екосистема «Дія» у сучасних умовах є не лише технологічною платформою, а стратегічним інструментом адаптивності державного управління, що забезпечує безперерйне функціонування демократичних інститутів та соціальний захист громадян у кризових ситуаціях [3].

Комплексна структура екосистеми «Дія» як інструмент галузевої цифровізації охоплює низку взаємопов'язаних компонентів, спрямованих на реалізацію концепції «держави в смартфоні». Базовим елементом є застосунок і портал «Дія», які забезпечують доступ до цифрових документів та автоматизованих адміністративних послуг, мінімізуючи бюрократичні процедури та корупційні ризики. Платформа «Дія.Бізнес» функціонує як центр підтримки малого й середнього підприємництва, надаючи консультаційні та освітні послуги, тоді як «Дія.City» формує спеціальний правовий режим для розвитку ІТ-сектору та залучення інвестицій.

Освітній напрям цифровізації реалізується через «Дія.Освіта» та екосистему «Мрія», які спрямовані на підвищення цифрової грамотності населення й модернізацію освітнього процесу. Мережа «Дія.Центр» інтегрує цифрові сервіси у фізичний простір центрів надання адміністративних послуг, забезпечуючи доступність послуг для громадян, які віддають перевагу офлайн-взаємодії. Інноваційні інструменти «Дія.Engine», uResidency та платформа Bravel розширюють функціональні можливості екосистеми, охоплюючи цифровізацію державних реєстрів, міжнародне підприємництво та розвиток оборонних технологій [2].

Отже, цифрова трансформація в Україні набула системного характеру та стала важливим чинником реагування на виклики сучасності. Поєднання нормативного регулювання та практичних цифрових рішень забезпечило безперервність державного управління й соціальну підтримку населення в умовах війни. Український досвід цифровізації створює передумови для повоєнного відновлення та подальшої інтеграції до європейського цифрового простору.

Література

1. Лях В. Цифрова трансформація посилює демократію та стійкість України. Digital State. 2025. URL: <https://digitalstate.gov.ua/uk/news/govtech/in-ukraine-digital-transformation-fuels-democratic-engagement-and-state-resilience> (дата звернення: 07.01.2026).
2. Проєкти. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects> (дата звернення: 07.01.2026).
3. Три роки незламності, боротьби та єдності – як Мінцифра працює в умовах повномасштабної війни. *Міністерство цифрової трансформації України*. 2025. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/progress/tri-roki-nezlamnosti-borotbi-ta-ednosti-yak-mintsifra-pratsyue-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення: 07.01.2026).
4. Тюріна Д.М., Карпеко Н.М., Балабушкін К.С. Нормативно-правові засади цифрової трансформації публічного управління в Україні. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*, № 24/202. С.303-308.

Безуса Катерина

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти

ОП «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади»

заочна форма здобуття вищої освіти

Маріупольський державний університет

НАПРЯМИ НАУКОВИХ РОЗВІДОК НА ШПАЛЬТАХ «БІБЛІОТЕЧНОГО ВІСНИКУ»

Бібліотечна сфера України протягом останнього десятиліття пройшла етап глибоких і незворотних перетворень, що утвердило її роль як ключового соціального інституту та рушія науково-освітнього прогресу. Головним каталізатором цих змін стала діджиталізація, що кардинально трансформувала традиційні засади діяльності, та виклики військової агресії, що вимагали миттєвої соціальної адаптації та стійкості. «Бібліотечний вісник», який утвердився як провідна наукова платформа Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ), у цей період не тільки відображає стан галузі, а й визначає стратегічні орієнтири її розвитку, засвідчуючи сталу й активну публікаційну діяльність. Метою цієї роботи є дослідження публікацій в журналі за 2014–2024 роки з акцентом на виявлення ключових тематичних напрямів.

За період з 2014 року до 2024 року включно було опубліковано 58 номерів «Бібліотечного Віснику», з загальною кількістю статей – 564 одиниці [1]. Основу науково-періодичного видання складають рубрики: «Загальні питання», «Хроніка наукових подій», «Статті», «Бібліотеки у цифровому середовищі» та «Наука та бібліотечна справа в умовах воєнного стану в Україні». Ці розділи забезпечували теоретично-методологічний каркас (переосмислення ролі бібліотек, професійна комунікація, інформаційне суспільство) та історичний напрям (національна пам'ять).

Одним з основних фокусів видання є цифрова трансформація, яка трансформувала традиційні книгозбірні на багатофункціональні цифрові платформи. У контексті електронного середовища провідні бібліотечні установи зосередили увагу на формуванні потужної цифрової інфраструктури, масовому оцифруванні унікальних фондів, зокрема архівної та рукописної наукової спадщини, а також трансформації документно-інформаційних ресурсів архівів, бібліотек і музеїв. Цифрова еволюція включає в себе перехід до дистанційного обслуговування, впровадження інтерактивних інструментів та осмислення пілотних проєктів із застосуванням елементів штучного інтелекту, наприклад, розробка чат-ботів для бібліотек [4].

В «Бібліотечному Віснику» статті про цифровізацію бібліотек розміщувались у рубриці «Бібліотеки у цифровому середовищі». І хоча вона займає невелику частку публікацій, ця

проблематика є стратегічно важливою і має тенденцію до зростання. Протягом 2014-2024 років були опубліковані статті, які висвітлюють цей напрям, серед них: «Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери» (Онищенко О.), «Сучасна бібліотека: тенденції та перспективи розвитку в електронному середовищі» (Смаглова Н.), «Архівна та рукописна наукова спадщина: традиції та перспективи формування, дослідження, цифровізаційні виклики» (Шаповал А.), «Документно-інформаційні ресурси архівів, бібліотек і музеїв: цифрові трансформації та виклики війни» (Ковальська Л., Яворська Т., Ковальський Г.) та інші.

Через військову агресію проти України, яка почалась ще в 2014 та зросла в 2022 році, бібліотекам довелося перетворитися на гуманітарні хаби, чому приділяється значна увага в журналі «Бібліотечний Вісник». На думку О. Воскобойнікової-Гузєвої, агресія прискорила необхідність адаптації, внаслідок чого бібліотеки трансформувалися в «центри підтримки громадян в умовах воєнної загрози» та інклюзивні простори [2, с. 13]. У цьому соціально-адаптаційному контексті, наукові розвідки концентруються на підтримці вразливих категорій: внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), учасників бойових дій (далі – УБД) та ін. Особливий акцент робиться на наданні підтримки ВПО, УБД та їхнім сім'ям через роль бібліотек, як штабів приймання гуманітарної допомоги, співпрацю з центрами соціальної допомоги, а також підтримку волонтерського руху, благодійних акцій, створення міні-бібліотек для військових частин та відвідування госпіталів. Важливим елементом підтримки є також психологічна допомога, тому бібліотеки відіграють роль центрів просвітництва (запускають освітні чи дитячо-розважальні лекторії, демонструють кіно) та займаються справжньою бібліотерапією (організують літературні читання, концерти, тематичні лекції, вечори пам'яті тощо) [3, с. 84-85].

Статті, присвячені вторгненню в Україну та їх наслідкам, значно зросли з 2022 року, що структурно відображено появою рубрики «Наука та бібліотечна справа в умовах воєнного стану в Україні». Зокрема статті «Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах» (Воскобойнікова-Гузєва О.), «Читання як життєва стратегія: читання і війна» (Радченко А., Каніщева В.), «Інформаційно-бібліотечна робота у період війни і повоєнного відновлення: виклики і відповіді» (Капустянська Н.) та інші.

Аналіз публікацій в «Бібліотечному Віснику» показує, що журнал залишається ключовим навігатором для української бібліотечної сфери, який зосереджується на питаннях модернізації бібліотечної галузі.

Література

1. Бібліотечний вісник. *Веб-сторінка журналу*. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?&I21DBN=BV&P21DBN=BV&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JUJ_all&C2

1COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=pref=&S21COLORTERMS=1&S21STR=bv (дата звернення: 29.11.2025).

2. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах. *Бібліотечний вісник*. 2016. №1. С. 12-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_1_4 (дата звернення: 29.11.2025).

3. Радченко А. Читання як життєва стратегія: читання і війна. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 3. С. 79-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2023_3_8 (дата звернення: 29.11.2025).

4. Чат-бот «БІС» віртуальний бібліотечний помічник. Дніпропетровська ОУНБ ім. Кирила і Мефодія. URL: <https://www.lib.dp.ua/81-chat-bot-bs-vrtualniy-bblotechniy-romchnik.html> (дата звернення: 27.11.2025).

Вовченко Вікторія

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,

ОП «Інформаційна справа, керування документаційними процесами», денна форма

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: к. н. соц. ком., доцент, зав. каф. інформаційної діяльності Кудлай В. О.

БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК КОМУНІКАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ:

ПРИКЛАД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МДУ

Уявлення про бібліотеку як про «місце, де стоять книжки», у ХХІ столітті дедалі частіше поступається розумінню бібліотеки як комунікаційної платформи. Це означає, що бібліотечний простір (фізичний і цифровий) має працювати не тільки на збереження фонду, а й на взаємодію: зустрічі, консультації, спільну роботу, просвітницькі події, підтримку навчання та досліджень, а також формування культури інформаційного пошуку. У вітчизняних дослідженнях підкреслюється, що ефективноє інтернет-представництво бібліотек у поєднанні з традиційними сервісами сприяє залученню користувачів і накопиченню репутаційного капіталу установи [2].

У цій роботі бібліотечний простір розглядається як комунікаційне середовище – система умов, у яких відбувається обмін інформацією між бібліотекою, здобувачами освіти, викладачами, дослідниками та зовнішньою аудиторією. Така система включає: 1) організацію приміщень і зон (читання, навчання, групова робота, події); 2) правила й сценарії користування (реєстрація, видача, довідка, підтримка користувачів); 3) цифрові інструменти (електронний каталог, репозитарій, сторінки в соціальних мережах, віртуальні консультації); 4) контент (анонси,

рекомендації, довідкові матеріали, навчальні ресурси). Дослідники зауважують, що сучасна бібліотека має проектувати середовище так, аби воно було комфортним і комунікаційно «дружнім» – із ясною навігацією, зрозумілими правилами та сервісною логікою [1].

Важливо, що комунікаційність бібліотечного середовища визначається не лише дизайном чи меблями. Вона формується через поєднання простору, технологій і практик взаємодії. У публікаціях, присвячених трансформації бібліотечних сервісів, наголошується на тенденції переходу від «тихої» моделі обслуговування до моделі багатоканальної комунікації, де бібліотека одночасно є інформаційним центром, соціокультурним осередком і майданчиком для навчання [4].

Показовим прикладом такої трансформації є Наукова бібліотека Маріупольського державного університету (МДУ). На офіційній сторінці бібліотеки університету підкреслено не лише традиційні функції, а й надання доступу до електронних ресурсів та сервісів (зокрема, цифрових платформ та баз даних), а також консультаційну підтримку користувачів [7]. Сам факт винесення цих сервісів у публічну комунікацію свідчить: бібліотека позиціонує себе як «вхід» до знань і навичок роботи з інформацією, а не як закрите сховище.

Перший вимір комунікаційного середовища бібліотеки МДУ – цифрові канали доступу до фондів. Для здобувача освіти важливим є швидкий пошук і замовлення документів, тому електронний каталог стає «точкою входу» до бібліотеки. Онлайн-каталог бібліотеки МДУ (KoHa) прямо орієнтований на пошук за ключовими словами, автором, назвою та темою й поєднує друковані й електронні матеріали [8]. Цей інструмент зменшує бар'єр звернення до бібліотеки: користувач може розпочати взаємодію з дому або з телефону, ще до відвідування читальної зали.

Другий вимір – інституційна комунікація через відкриту науку. Електронний репозитарій МДУ (eIR MSU) забезпечує збереження та поширення наукових і навчально-методичних матеріалів університету, роблячи їх видимими для зовнішніх користувачів. У репозитарії представлені, зокрема, публікації викладачів кафедр і матеріали конференцій, що формує «цифрову вітрину» академічної діяльності університету. Публікація І. О. Петрової та К. О. Безусої про тенденції формування бібліотечного простору підкреслює, що сучасні бібліотеки України переосмислюють просторові рішення відповідно до нових потреб користувачів [5]. У контексті МДУ цей підхід проявляється у зміщенні акценту на сервіси доступу та підтримки, які працюють і в офлайн-, і в онлайн-режимах.

Третій вимір – сервісна комунікація. Сучасна бібліотека комунікує через послуги: довідку, навчання інформаційній грамотності, допомогу з пошуком джерел і оформленням бібліографії, консультації щодо академічної доброчесності тощо. Розбудова таких сервісів прямо пов'язана з технологічною спроможністю бібліотеки. У дослідженні О. О. Федотової акцентовано, що автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи підсилюють якість

обслуговування та забезпечують сталість процесів, зокрема в умовах криз і обмежень ресурсів [6]. У практиці університетської бібліотеки це означає: чим краще організовані дані (каталог, облік, електронні колекції), тим ефективніше працює комунікація з користувачами.

Четвертий вимір – соціокультурна та підтримувальна функція бібліотеки. У періоди суспільних потрясінь бібліотека може ставати простором підтримки: через події, читання, спільноти за інтересами. У роботі В. О. Кудлая та О. В. Педченко підкреслюється потенціал бібліотерапевтичних практик у публічних бібліотеках і роль інноваційних форматів, що поєднують книгу, комунікацію та турботу про психоемоційну стійкість громади [3]. Хоча йдеться про публічні бібліотеки, сама логіка – «бібліотека як простір підтримки та взаємодії» – може бути релевантною й для університетського середовища, де студенти потребують безпечного, неконфліктного простору для навчання і відновлення.

Узагальнюючи, бібліотечний простір як комунікаційне середовище можна описати через три взаємопов'язані рівні. Перший – інфраструктурний: доступність приміщень і цифрових сервісів (каталог, репозитарій, електронні ресурси) [7; 8]. Другий – організаційний: стандартизовані процеси обслуговування та технологічні рішення, що забезпечують якість сервісу [6]. Третій – культурно-комунікаційний: правила взаємодії, події, підтримка читання, розвиток компетентностей і спільнот [2; 3].

На прикладі НБ МДУ видно, що навіть в умовах турбулентності ключовими стають гнучкість і багатоканальність: бібліотека підтримує користувачів через сайт, електронний каталог і репозитарій, а також через доступ до зовнішніх цифрових ресурсів [7; 8]. Це перетворює бібліотеку на відкриту «точку зустрічі» університетської спільноти з інформацією та знанням.

Перспективним напрямом для подальшого розвитку такого середовища є системне поєднання просторових рішень із комунікаційною стратегією: чітке позиціонування бібліотеки, посилення присутності в цифровому середовищі, регулярні освітні активності з медіа- та інформаційної грамотності, підтримка відкритої науки, а також ініціативи, що зміцнюють соціальну згуртованість університетської громади [1; 2; 5].

Література

1. Бережна К. С. Формування комфортного інформаційно-комунікаційного середовища публічних бібліотек України. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 142-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_9_35.
2. Денбновецький С. Представництво публічних бібліотек України у медійному просторі. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 47-56. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259148>.
3. Кудлай В. О., Педченко О. В. Інновації в організації бібліотерапії на базі публічних бібліотек. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог* : матеріали Всеукр.

- наук. конф. з міжн. участю, м. Київ, 10 квіт. 2025 р. Київ : НАКККіМ, 2025. С. 24-26. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9776>.
4. Костирко Т. М. Науково-комунікаційний простір бібліотеки закладу вищої освіти. Бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2020. С. 43–45.
5. Ніколайчук А. «Третє місце» як стратегія розвитку публічних бібліотек України в умовах війни. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2025. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/351579> (дата звернення: 01.03.2026).
6. Петрова І. О., Безуса К. О. Сучасні тенденції формування бібліотечного простору. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог* : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжн. участю, м. Київ, 10 квіт. 2025 р. Київ : НАКККіМ, 2025. С. 64-65. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9775>.
7. Федотова О. О. Стан та перспективи впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем у практику діяльності бібліотек України. *Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7–8 груд. 2023 р. / за заг. ред. М. В. Трофименка ; Маріуп. держ. ун-т. Київ : МДУ, 2023. С. 280-282. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5512>.
8. Жалко Т. Віртуальний бібліотечний простір як середовище соціокультурної комунікації (на прикладі бібліотек м. Луцька). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/175849>.
9. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/library>.
10. Онлайн-каталог Коґна Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету (м. Київ). URL: <https://e-library.mu.edu.ua/>.

Габибзаде Фатіме Арзу

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,

ОП «Документознавство, керування документаційними процесами», заочна форма навчання

Маріупольський державний університет

РЕФЕРАТИВНІ ВИДАННЯ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ: ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ

Реферативні видання – це різновид науково-інформаційних ресурсів, у яких подається стислий, стандартизований виклад змісту першоджерел (статей, монографій, дисертацій, матеріалів конференцій тощо) з обов’язковими бібліографічними даними. Для медицини, де рішення мають спиратися на найновіші й перевірені дані, такі видання виконують роль

«швидкого входу» у масиви знань: допомагають оперативно зорієнтуватися в темі, звузити пошук і перейти до повних текстів.

У сучасній українській практиці реферативна інформація про медичні публікації циркулює як у традиційних друкованих формах (реферативні журнали, покажчики), так і в електронних системах (реферативні бази даних, платформи інтегрованого пошуку, репозитарії). Національні та інституційні ресурси виконують важливу функцію інформаційної безпеки й наукової видимості: вони акумулюють результати українських досліджень і роблять їх доступними для фахівців, освітян, управлінців та практикуючих лікарів.

Ключовим прикладом галузевого реферативного видання є Український реферативний журнал «Джерело» – серійне науково-інформаційне видання, у якому з 2004 року окремо виокремлено серію 4 «Медицина. Медичні науки». Його концепція пов'язана з формуванням загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова», яка містить реферативну інформацію про наукові публікації, видані в Україні з усіх галузей знань. У медичному сегменті ці ресурси підтримують систематичне відстеження нових результатів, зокрема у суміжних напрямках (громадське здоров'я, біомедицина, фармація, медична освіта), що особливо важливо для міждисциплінарних досліджень [5; 6].

З погляду видового різноманіття реферативні видання у медицині доцільно класифікувати за кількома ознаками. По-перше, за носієм: друковані (реферативні журнали, бюлетені, покажчики) та електронні (реферативні бази даних, електронні каталоги з анотаціями й рефератами, репозитарні записи з розширеними описами). По-друге, за тематичним охопленням: універсальні (політематичні), галузеві (медицина/медичні науки), вузькоспеціальні (наприклад, гематологія, епідеміологія, медична інформатика). По-третє, за функцією відбору: селективні (фіксують обрані, найбільш релевантні документи) та повні/наближені до повноти в межах визначеної бази джерел. По-четверте, за режимом оновлення: періодичні випуски та динамічно оновлювані електронні колекції.

Функції реферативних видань у медичній галузі можна узагальнити у сім ключових блоків: 1) Інформаційна функція: оперативне повідомлення про нові публікації та результати. 2) Навігаційна: швидке «картування» теми через предметні рубрики, ключові слова, класифікаційні індекси, що пришвидшує пошук у фондах і базах. 3) Селективна: відбір матеріалів за визначеними критеріями (галузь, тип документа, наукова новизна, географія, мова тощо). 4) Комунікативна: підтримка наукового обміну між авторами, установами, редакціями та читачами; забезпечення видимості українських досліджень. 5) Аналітична: формування узагальненої картини стану проблематики через систематизацію масиву рефератів. 6) Освітня: допомога студентам і молодим дослідникам у входженні в тему, доборі

літератури та визначенні контексту. 7) Наукометрична/моніторингова: опосередкована підтримка бібліометричного аналізу документних потоків та динаміки галузі [1; 4].

Якість реферативної інформації є критичною, адже від неї залежить коректність подальшого пошуку і, в широкому сенсі, якість ухвалених рішень у практиці охорони здоров'я. Тому до реферату висуваються вимоги точності, об'єктивності, лаконічності та однозначності формулювань. Важливими є також стандартизовані бібліографічні описи й коректні посилання, що забезпечують відтворюваність пошуку та академічну добросовісність.

У воєнний час і в умовах прискореної цифрової трансформації українських установ зростає роль електронних документів та інформаційно-аналітичних сервісів, які «підтягують» дані з різних джерел і допомагають швидко робити огляди. У цьому контексті особливо значущими стають навички інформаційно-аналітичної діяльності й робота з документними потоками: вони потрібні як у державному управлінні, так і в медичній сфері – для підготовки довідок, аналітичних оглядів, тематичних добірок та комунікації результатів досліджень [3; 4].

Окремо слід підкреслити, що реферативні ресурси є важливою ланкою між бібліотеками та користувачами. Сучасний бібліотечний простір дедалі більше орієнтується на сервісність, цифрові послуги та підтримку дослідників – від консультацій з пошуку літератури до допомоги в наукометричних оцінюваннях. Для медичної галузі це означає посилення ролі медичних бібліотек як центрів доступу до доказових даних, навчання інформаційній грамотності та підтримки дослідницького циклу [7; 8].

Отже, реферативні видання в галузі медицини – це інструмент організації знань, який поєднує бібліографічний опис, стандартизований реферат, тематичну систематизацію й засоби навігації. Їхні види (друковані та електронні; універсальні й галузеві; селективні та повні) відображають потреби користувачів у швидкості, точності й повноті доступу до інформації. У перспективі подальший розвиток реферативних ресурсів в Україні пов'язаний із розширенням електронних платформ, інтеграцією з репозитаріями ЗВО, підвищенням якості метаданих та підтримкою міжінституційної співпраці – зокрема в рамках національних систем наукової комунікації.

Література

1. Гайдук Н. А., Кудлай В. О. Бібліометричний аналіз як один із методів дослідження динаміки розвитку документних потоків. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 4. С. 146-152. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4245>.
2. Інститут проблем реєстрації інформації НАН України. *Український реферативний журнал «Джерело»*. Серія 4 – «Медицина». URL: <https://www.ipri.kiev.ua/journals/ukrayinskiy-referativniy-zhurnal-dzherelo>.

3. Книжкова палата України. Періодичні видання: «Літопис авторефератів дисертацій» (державний бібліографічний покажчик України). URL: https://www.ukrbook.net/vydav_dil.html.
4. Кудлай В. О. Керування документаційними процесами в системі управління якістю підприємства. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наукових публікацій. Київ : КНУКіМ, 2014. Вип. 8. С. 159-166.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Український реферативний журнал «Джерело». Серія 4. Медицина. Медичні науки. URL: <https://www.nbuv.gov.ua/node/527>.
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Реферативна база даних «Україніка наукова» (ResearchUA). URL: <https://research.nbuv.gov.ua/node/31>.
7. Петрова І. О., Безуса К. О. Сучасні тенденції формування бібліотечного простору. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог* : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжн. участю, м. Київ, 10 квіт. 2025 р. Київ : НАКККіМ, 2025. С. 64-65. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9775>.
8. Трансформація діяльності медичних бібліотек України в реаліях сьогодення : матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції, 15-16 листопада 2023 р. URL: <https://emed.library.gov.ua/wp-content/uploads/tainacan-items/271/70932/Transformatsiia-diiialnosti-medychnykh-bibliotek-Ukrainy-v-realiiakh-sohodennia.pdf>.
9. Українська бібліотечна енциклопедія. Український реферативний журнал «Джерело». URL: <https://mu.edu.ua/c/4yK0V>.
10. Шаповалова Д. О., Федотова О. О. Діяльність інформаційно-аналітичних служб органів державної влади України з підготовки аналітичних матеріалів. *Інформація та соціум* : зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 2 черв. 2023 р. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 57-60. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8546>.

Голубовська Зінаїда

З курсу, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Документознавство, керування документаційними процесами»,
Маріупольський державний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Рівень розвитку сучасного інформаційного суспільства зумовлює впровадження інформаційних технологій в усіх сферах життя. Вони допомагають максимально вдосконалити механічні процедури шляхом їх автоматизації, покращити ефективність праці і суттєво

зеконотити час на реалізацію запланованих обсягів робіт [4]. Означені тенденції впливають і на стан розвитку військових бібліотек України, цифровізація яких сьогодні є нагальним завданням. Вона включає застосування електронних систем з метою керування фондами, автоматизацію операцій з обліку, доступу до різноманітних електронних ресурсів та формування електронних каталогів [2].

З точки зору перспектив подальшої цифровізації військових книгозбірень, у першу чергу, потрібно створити загальний портал військових бібліотек України. Це може сприяти кращому забезпеченню інформаційно-комунікаційної діяльності книгозбірень. Головними елементами цього порталу можуть бути: належний Інтернет-навігатор для орієнтації з різних аспектів військової проблематики; Інтернет-сайти військових бібліотечних установ; зведений електронний каталог усіх фондів вітчизняних військових бібліотек; відповідна електронна бібліотека військових видань; програмне та лінгвістичне забезпечення. На даному етапі створюється тематичний Інтернет-навігатор з метою забезпечення інформаційної підтримки наукових розвідок і освітнього процесу у військовій сфері, надання послуг спеціалістам, а також важливої оперативної інформації. Його функціонал передбачає покращення орієнтування користувачів у масивах даних та вдосконалення процесу автономного пошуку відомостей. Він також вміщує дані про класичні паперові та електронні документи. Значним моментом є те, що інформаційні електронні ресурси мають бути об'єднані за проблемними аспектами у межах тематичних блоків, всередині яких джерела вже розподілятимуться за їх типологічними характеристиками [3, с. 9–10].

Для успішності подальшого розвитку військових бібліотек також треба вдосконалити ряд умов з метою оптимізації користування електронними ресурсами, а саме:

1) Підвищити ефективність використання численних ліцензійних баз даних у колекціях військових бібліотек.

Витрачаючи значні кошти на платні бази даних, бібліотеки зіштовхнулися з проблемою оцінки реального використання читачами як окремих електронних видань, так і баз даних загалом. Розробники баз даних або не надають такої статистики, або відображають її в різних форматах, що ускладнює аналіз. Лічильник відвідуваності (Project COUNTER) став проєктом, покликаним розв'язати цю проблему шляхом приєднання вендорів до єдиного стандарту обліку та подання відомостей про статистику використання баз даних. Щомісячні безоплатні звіти документують кількість використаних статей, здійснених запитів за базами даних тощо [10]. Стандарт ідентифікації електронних документів у базах даних OpenURL допомагає пов'язувати різні версії одного документа, щоб читачі могли бачити гіперпосилання на них на одному екрані [9].

2) Поліпшити електронні каталоги (OPACs) і вебсайти військових бібліотек.

Американські бібліотекарі із занепокоєнням спостерігають процес відчуження читачів від електронних каталогів бібліотек на користь Інтернет-пошуковиків, які індексують

вебсайти незалежно від їхньої якості [7]. Серед можливих способів підвищення привабливості та корисності бібліотечних ресурсів, військові бібліотеки здатні, зокрема, пропонувати такі: покращення привабливості електронних каталогів бібліотек шляхом додавання інформації до традиційних коротких бібліографічних описів видань у форматі MARC. Йдеться про додавання гіперпосилань на анотації, зміст, зображення обкладинок, рецензії, повні тексти документів, рекомендовану літературу та навіть коментарі читачів. Ціла низка фірм пропонує бібліотекам різноманітні технічні рішення щодо поліпшення електронних каталогів та їх інтеграції з метаданими, зображеннями та повними текстами в інших інформаційних системах [11]; створення та надання доступу до ширших колекцій електронних ресурсів шляхом збирання метаданих з використанням протоколу OAI-PMH [8]. Бібліотеки також прагнуть перейти від застарілих форматів подання записів до стандарту XML для опису колекцій з метою полегшення обміну даними між бібліотеками, депозитаріями електронних ресурсів; оптимізації електронних каталогів та вебсайтів для покращення їх індексування безкоштовними пошуковими системами Інтернету. Списки результатів пошуку популярних інтернетівських пошуковиків можуть включати також і гіперпосилання на записи в електронних каталогах із підказкою про найближчу військову бібліотеку мережі, в якій можна знайти відповідну книжку [6]; введення цілодобових довідково-бібліографічних послуг електронною поштою та через веб сайти бібліотек.

3) Впровадити нові стандарти для електронних бібліографічних записів і документів військових бібліотек, встановити взаємозв'язок між ними в базах даних.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяв розповсюдженню електронних форматів. Низка нових стандартів, що розвиваються, покликана виробити єдину мову для обміну електронною інформацією між військовими бібліотеками, архівами, внести одноманітність в описи електронних ресурсів, сприяти їхній міграції з технічно застарілих носіїв і баз даних, на нові, збереженню для нащадків, як от: формати метаданих для опису електронних ресурсів, колекцій та авторитетних даних [5]; формати для опису логічних структур електронних видань і відображення змісту [12]; формати для полегшення збору й обміну метаданими та їхньої ідентифікації в базах даних і в Інтернеті тощо [9].

Таким чином, покращення роботи військових бібліотек передбачає застосування комплексу заходів, починаючи від підготовки зведеного порталу мережі книгозбірень даного типу, аж до впровадження нових стандартів електронних бібліографічних записів й розширення метаданих.

Література

1. Бібліотека у цифрову епоху: історія та тенденції розвитку : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю Наук. б-ки Хмельниц. нац. ун-ту, 19 - 20 жовт. 2022 р. Хмельницький, 2022. 187 с.

2. Кочетков В. М. Бібліотеки ЗСУ: сучасний стан і перспективи розвитку. Професійний бібліотечний рух: назустріч змінам бібліотечно-інформаційного середовища : зб. ст. наук.-практ. конф. Київ : Публ. б-ка ім. Лесі Українки м. Києва, 2001. С. 55–58.

3. Островська О. М. Інформаційні ресурси мережі військових бібліотек України: стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03. Київ, 2020. 18 с. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/disser/aref_29.pdf

4. Федотова О.О., Кудлай В.О. Місце інформаційних технологій у процесі забезпечення ефективного управління організаціями. Moderní aspekty vědy: LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. Str.323-340. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7988/1/Fedotova%20Kudlai%20mono.pdf>

5. Dublin Core URL: <http://www.dublincore.org/>

6. Google Book Search URL: <http://books.google.com/support/bin/topic.py?topic=9261>

7. Grimes D.J. Worries with the Web: a look at student use of Web resources [among students in a junior-college English class]. College & Research Libraries. January 2001. V. 62. No. 1. Pp. 11–23.

8. Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAIPMH) URL: <http://www.openarchives.org/>

9. OpenURL URL: <http://library.caltech.edu/openurl>

10. Project COUNTER URL: <http://www.projectcounter.org>

11. Sirsi' iBistro/iLink URL: <http://www.exlibrisgroup.com/>

12. Text Encoding Initiative URL: (TEI) <http://etext.lib.virginia.edu/standards/tei>.

Гуділін Данило

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,

ОП «Документознавство, керування документаційними процесами»,

денна форма здобуття вищої освіти

Маріупольський державний університет

ЕЛЕКТРОННИЙ КАТАЛОГ БІБЛІОТЕКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Електронний каталог (ЕК) давно перестав бути лише «цифровою картотекою». У сучасній бібліотеці він є ядром сервісної моделі: через каталог користувач не просто знаходить видання, а формує запити, бронює, замовляє копії, відстежує власні операції, переходить до повних текстів, репозитарію чи зовнішніх ресурсів. Саме тому модернізація електронного каталогу – це, по суті, модернізація комунікації «бібліотека - користувач», а також модернізація управління даними в бібліотечній установі.

Історично електронний каталог виростав із традиційної довідково-пошукової системи бібліотеки. На ранніх етапах автоматизації (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) ЕК насамперед вирішував завдання обліку фонду та заміни карткового каталогу. Однак із розширенням електронних ресурсів і зміною інформаційної поведінки читачів каталог поступово перетворився на «точку входу» до різних типів документів: книжок, періодики, електронних видань, повнотекстових колекцій, аналітичних описів. На практиці бібліотеки вже описують ЕК як інструмент багатопараметрового пошуку, який регулярно поповнюється новими бібліографічними записами. [2]

Сучасна еволюція ЕК визначається трьома взаємопов'язаними факторами: (1) переходом від «обліку» до «даних і сервісів»; (2) конкуренцією з пошуковими системами та потребою в кращому користувацькому досвіді; (3) зростанням вимог до якості метаданих, інтегруєбельності й аналітики. Університетські бібліотеки дедалі частіше працюють як інтегратори навчальних і наукових ресурсів, а отже каталог має бути сумісним із репозитарієм та іншими цифровими сервісами. [7]

Перший блок модернізації – стандартизація та якість метаданих. Електронний каталог «працює» настільки добре, наскільки якісно описані записи: коректні заголовки, уніфіковані точки доступу, предметні рубрики, ключові слова, індекси, примітки, посилання на пов'язані ресурси. Практичним орієнтиром стають програми підвищення кваліфікації та методичні матеріали щодо створення й ведення ЕК у конкретних АБІС, зокрема Koha. [5]

Другий блок – авторитетний контроль і нормалізація даних. Без авторитетних файлів (автори, установи, географічні назви, серії) каталог швидко накопичує дублети й варіативні написання, а це знижує точність пошуку та погіршує аналітику використання фонду. Питання якості даних пов'язують із необхідністю системного підходу до формування електронних ресурсів та управління ними. [6]

Третій блок – інтерфейс і UX: каталог має бути зрозумілим «без інструкції». У користувача, який звик до Google, немає мотивації освоювати складні форми пошуку, якщо результат неочевидний. Тому ключові напрями – спрощена форма пошуку, фасети (фільтри), релевантність, мобільна адаптація, прозоре відображення доступності та умов користування. Для сучасних наукових бібліотек електронний каталог розглядається як складова комплексної системи електронних ресурсів. [2]

Четвертий блок – інтеграція та інтегруєбельність. Для бібліотеки ЗВО модернізація ЕК означає налагодження зв'язків із інституційним репозитарієм (перехід від бібліографічного запису до повного тексту), системами електронної доставки документів, зовнішніми каталогами та сервісами обміну записами. Це підсилює видимість університетських ресурсів і зменшує бар'єри доступу. [7]

П'ятий блок – аналітика даних і підтримка управлінських рішень. Електронний каталог генерує масив даних про пошук і використання фонду, що дає підстави для доказового комплектування, пріоритизації оцифрування та розвитку сервісів. Сучасні дослідження аналітики в роботі бібліотек підкреслюють потенціал таких підходів. [4]

Окремої уваги заслуговують технологічні тренди: моделі даних, що краще описують зв'язки між творами й примірниками; розвиток Linked Data; напівавтоматичні інструменти очищення записів і рекомендаційні механізми. Утім такі рішення потребують якісної бази метаданих та узгоджених політик опису.

Підсумовуючи, модернізація електронного каталогу бібліотеки доцільно розглядати як комплексну програму розвитку. Її результатом має стати підвищення якості метаданих, керованості фонду, інтеграції з цифровими ресурсами університету та зростання задоволеності користувачів [3]. Перспективним напрямом подальших досліджень є оцінювання ефективності різних моделей пошуку та представлення даних у каталогах ЗВО.

Література

1. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР (із змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Федотова О., Кудлай В. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ОПП «Керування документальними процесами та розвиток цифрової громади», спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Київ, 2024. 122 с. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7792>.
3. Петрова І., Кудлай В. Методичні рекомендації щодо підготовки курсових робіт (спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»). Київ : Маріупольський державний університет, 2025. 45 с. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8406>.
4. Федотова О., Савік К. Технології аналітичного опрацювання даних у роботі наукових бібліотек України: складнощі та перспективні напрями розвитку. 2nd International Scientific and Practical Conference “Achievements of Science and Applied Research” May 19-21, 2025. Dublin, Ireland 2025. URL: <https://www.eoss-conf.com/en/archive/achievements-of-science-and-applied-research-19-05-25/>.
5. АБІС Коґа та створення електронного каталогу в бібліотеках закладів вищої освіти : програма навчального модуля підвищення кваліфікації працівників бібліотек. ВГО Українська бібліотечна асоціація та ін. 2022. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/Biblioteka_v_informatsiyno-osvitnomu_seredovyshchi-2022.pdf.

6. Жалко Т., Ляшук Н. Електронні журнали як об'єкт сучасних бібліотечних інновацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. №2. 2018. С. 52-58. URL: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2018.150380>.
7. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України (DSpace): опис платформи та підтримка електронних ресурсів. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/>.

Калініна Юлія

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Інформаційна справа, розвиток цифрової громади»

Маріупольський державний університет

АДМІНІСТРУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ НТБ КПІ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО)

Повномасштабна російсько-українська війна поставила університетські бібліотеки України перед подвійним викликом: з одного боку, необхідно забезпечувати безперервність інформаційного супроводу освіти й науки, а з іншого – діяти як інституції підвищеної відповідальності за збереження фондів, цифрових ресурсів і даних у ситуації ризиків, що постійно змінюються. Адміністрування діяльності бібліотеки в таких умовах перетворюється з «рутинного управління сервісами» на систему антикризового менеджменту, в якій поєднуються безпека, цифрова стійкість, комунікаційна прозорість та сервісна гнучкість [2, с. 856; 7, с. 31].

Управлінські рішення бібліотеки під час воєнного стану доцільно розглядати через три взаємопов'язані блоки. Перший – організаційний: планування безперервності діяльності (continuity planning), оновлення регламентів роботи, перерозподіл ролей персоналу та підтримка мотивації команди. Другий – ресурсно-інфраструктурний: захист і збереження фондів, управління доступом до простору та обладнання, резервування даних, підсилення кібербезпеки, зокрема у роботі з електронним каталогом, репозитарієм і сервісами віддаленого доступу. Третій – сервісно-комунікаційний: розвиток дистанційних послуг, консультацій і навчання користувачів, підтримка дослідницької діяльності, збереження «видимості» бібліотеки в цифровому середовищі через сайт, соціальні мережі та регулярні інформаційні повідомлення [6, с. 18–19; 8, с. 57–58].

Важливим принципом воєнного адміністрування є опора на стратегічні документи, які задають місію й пріоритети бібліотеки, та їхнє «перекалібрування» під кризовий контекст. Так, у стратегічних матеріалах НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського на 2017-2020 рр. акцентовано

інтеграцію університету у світовий науково-освітній простір і створення середовища підтримки досліджень, навчання та викладання через якісний інформаційний супровід і комфортний фізичний та віртуальний простір [4]. У воєнних умовах ці орієнтири зберігають актуальність, але реалізуються через інструменти гнучкого управління ризиками: пріоритетність безпеки, розподіленість сервісів, максимальна цифровізація процесів і комунікацій.

Кейс НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського показує, що ефективне адміністрування в умовах війни ґрунтується на одночасному зміцненні цифрової інфраструктури й підтримці «людського виміру» бібліотеки. У публічних комунікаціях бібліотеки наголошується, що після 24 лютого 2022 року інституція продовжила надавати послуги, проводити заходи та підтримувати спільноту, поєднуючи професійну діяльність із волонтерськими ініціативами [5]. Така позиція є важливою управлінською практикою, адже вона формує довіру аудиторій, зміцнює внутрішню корпоративну культуру та підвищує готовність користувачів взаємодіяти з бібліотекою у гібридному форматі.

Статистичні показники звіту НТБ КПІ за 2022 рік відображають зсув акцентів у бік цифрових сервісів і віддаленої взаємодії. Зокрема, наведено дані щодо використання електронного каталогу (Catalog+) за 2022 рік: 10 375 користувачів і 14 061 відвідування (сеанс) [9]. Також у звіті подано статистику використання наукометричних та реферативних ресурсів (Scopus, Web of Science), що свідчить про збереження запиту на підтримку дослідницьких практик навіть у кризовий період [10]. Для адміністрації бібліотеки ці дані є підґрунтям для планування пріоритетів: розподілу часу команди, розвитку консультацій, оптимізації ліцензійного доступу та посилення інформаційної грамотності користувачів.

У науковій літературі про діяльність бібліотек у воєнний час підкреслюється, що дистанційні послуги (електронна доставка документів, онлайн-консультації, віддалений доступ до БД, супровід профілів дослідників тощо) стають базовими компонентами стійкості бібліотеки [6, с. 18–23]. Дослідження щодо бібліотек технічних університетів України також фіксують лідерство НТБ КПІ в широті переліку дистанційних сервісів у період карантину та воєнного стану [8, с. 61–64]. Відтак, для управління бібліотекою важливо мати «карти сервісів» (service maps) та чіткі SLA-регламенти обробки запитів користувачів, що забезпечує прогнозовану якість послуг за обмежених ресурсів.

Окремим управлінським виміром воєнного часу є збереження документальної пам'яті та мінімізація втрат фондів. Дослідження, присвячені стану збереженості документальних фондів у ході повномасштабної війни, аргументують доцільність суцільного впровадження систем електронного документообігу й накопичення цифрових копій як інструменту зниження ризику втрат [2, с. 866–868]. Для бібліотеки це означає систематичне резервне копіювання,

опис цифрових об'єктів, контроль прав доступу та формування політик довгострокового збереження електронних ресурсів.

У практиці управління інформаційною діяльністю в університетському середовищі доцільно поєднувати бібліотечне адміністрування з ширшими процесами цифрової трансформації закладу. Зокрема, підходи до фахової підготовки й розвитку освітніх програм за спеціальністю 029, описані у публікації В. Кудлая та І. Петрової, демонструють важливість системного мислення й готовності працювати в умовах швидких змін, що є релевантним і для управління бібліотечними сервісами [3]. У цьому контексті цифрові компетентності персоналу бібліотеки, стандартизовані процедури та прозорі комунікації з користувачами стають ключовими елементами організаційної стійкості.

Отже, адміністрування діяльності бібліотеки в умовах російсько-української війни передбачає: 1) антикризове планування та безпекові протоколи; 2) розвиток цифрових сервісів і віддаленого обслуговування; 3) управління даними, резервування та кіберзахист; 4) регулярну аналітику використання ресурсів і сервісів; 5) підтримку команди та комунікаційної репутації бібліотеки. Досвід НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського засвідчує, що поєднання стратегічного бачення з гнучкою тактикою, орієнтація на дані та послідовна сервісність дозволяють бібліотеці не лише зберігати функціональність, а й посилювати свою роль як інфраструктури університетської спільноти в умовах війни.

Література

1. Бруй О. Стратегія розвитку Бібліотеки КПІ 2017-2020: досвід розроблення та впровадження. Львів, 2017. 28 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19457/1/Brui_Strategy_KPI_Lviv.pdf.
2. Дубов М. С., Федотова О. О. Стан збереженості документального фонду органів місцевого самоврядування України в ході повномасштабної російсько-української війни. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8(14). С. 856–869. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9096>.
3. Кудлай В., Петрова І. Фахова підготовка в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Маріупольському державному університеті: 20 років досвіду. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 142-147. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/291000>.
4. Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Стратегія розвитку Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського: 2017-2020 рр. / уклад. О. Бруй. Київ: Ліра-К, 2017. 36 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/19291>.
5. Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка КПІ ім. Ігоря Сікорського. Працюємо на перемогу: публікація на офіційному сайті. URL: <https://www.library.kpi.ua/en/working-for-victory/>.

6. Ржеуський А., Кунанець Н. Дистанційні послуги наукових бібліотек класичних університетів України в умовах карантину та воєнного стану. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 18-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2023_2_5.

7. Туровська Л. Трансформація діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 1. С. 31-37. URL: <https://visnyk.ukrbook.net/article/view/275140>.

8. Ржеуський А. В., Кунанець Н. Е., Добровольська В. В. Інформаційне обслуговування користувачів бібліотек технічних закладів вищої освіти України в умовах карантину та воєнного стану: порівняльний аналіз. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 57-65. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/263973>.

9. Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Звіт про діяльність бібліотеки за 2022 рік. Київ, 2023. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/53612/1/Zvit_2022_Biblioteka_KPI.pdf.

10. Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Статистика використання баз даних (додаток до звіту за 2022 рік). URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/53612/1/Zvit_2022_Biblioteka_KPI.pdf.

Комісаренко Еліна

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

ОП «Документознавство, керування документаційними процесами»

денна форма навчання

Маріупольський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМАТИ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Бібліотечна галузь в Україні протягом вже більш ніж тридцять років перебуває в процесі трансформацій, що розпочатий після 1991 року. Перші заходи були спрямовані на руйнування застарілих, жорстких радянських механізмів та формування принципово нової моделі, що відповідала потребам суверенної й демократичної держави. Поступово зміцнюються морально-етичні засади української бібліотечної галузі, спрямовані на перетворення бібліотеки на важливий осередок становлення національної ідентичності та розвитку громадянської свідомості. Обрання українським урядом курсу на формування інформаційного суспільства, активне впровадження та використання у всіх галузях життєдіяльності суспільства інформаційно-комунікаційних технологій, впливає на організацію бібліотечної справи, зокрема актуалізує питання інформатизації, з часом цифровізації бібліотечних установ.

Для бібліотек пріоритетним стає втілювання засад соціальної інклюзії, подолання цифрової нерівності, формування цифрової розвиненої громади. Серйозними викликами для бібліотечної системи стали події після 2014 року, а саме російсько-українська війна та COVID-19. І якщо наслідки COVID-19 акцентували увагу на використанні дистанційного формату роботи бібліотеки в цілому та бібліотечному обслуговуванні зокрема, на впровадженні інтерактивних інструментів, онлайн виставках тощо. То військові дії вимагають фізичного збереження бібліотечного фонду. Модернізація форматів роботи українських бібліотек є надзвичайно актуальною темою. Розроблення та впровадження нових форматів роботи має здійснюватися з метою збереження та популяризації бібліотечного фонду.

Інноваційними форматами роботи українських бібліотек на сьогодні можна вважати такі:

- бібліотечний простір забезпечує доступ до цифрових ресурсів, електронних сервісів, оцифрування фондів;

- бібліотеки виступають коворкінг-зонами, місцями для навчання (курси з цифрової грамотності, мовної, фінансової та медіаграмотності), роботи (створення контенту, 3D-друку, роботи з мультимедіа), командних проєктів і зустрічей;

- інклюзія бібліотечних сервісів спрямована на задоволення інформаційних, освітніх потреб людей з інвалідністю;

- мобільність бібліотек задля обслуговування віддалених населених пунктів і вразливих груп;

- бібліотерапія – підтримка ментального здоров'я, особливо в умовах війни;

- бібліотечна установа є майданчиком для реалізації культурної дипломатії (презентація надбання української культури в цілому та регіональної зокрема);

- бібліотеки є просторами громадянської активності.

Після 24 лютого 2022 року бібліотеки посилюють таку складову своєї діяльності як соціальна підтримка громад. В умовах воєнних викликів вони поєднали інформаційно-просвітницьку діяльність із волонтерськими, гуманітарними та психологічними ініціативами, адаптуючись до потреб різних категорій населення. Бібліотеки за останні чотири роки виконували функції укриття (наприклад, «Центральна міська публічна бібліотека Маріупольської міської ради з філіями» на початку повномасштабного вторгнення), волонтерського пункту, центру розподілу гуманітарної допомоги, юридичної консультації, майстерні з плетіння маскувальних сіток тощо.

На думку автора, за останні роки одним з масштабних став проєкт, в якому бібліотеки мали стати хабами цифрової освіти. Його реалізація розпочалась у 2021 році з ініціативи ВГО Українська бібліотечна асоціація, за підтримки Програми розвитку ООН (UNDP) в Україні у межах «Проєкту підтримки Дія», що реалізується за фінансування Швеції, та у співпраці із Міністерством цифрової трансформації. За цей час, незважаючи на воєнний стан, відбулось

два етапи, а саме реалізовано проєкти «Розвиток спроможності бібліотек-Хабів цифрової освіти» та «Здобуття цифрових навичок у бібліотеках-Хабах цифрової освіти» [1].

Хаби цифрової освіти забезпечують надання громаді освітніх послуг з питань цифрової грамотності, інформаційної та кібербезпеки. «Лише у 2024 році працівники бібліотек допомогли понад 25 тисячам громадян у 22 областях України пройти навчання в хабах. 82 % відвідувачів оцінили свій рівень цифрової грамотності після завершення курсів найвищими балами» [2].

Вже сьогодні українські бібліотеки мають працювати над розширенням форматів роботи, особливо з точки зору післявоєнного відновлення країни. Бібліотеки, на нашу думку, мають продовжувати поєднання надання офлайн і онлайн-послуг, не сповільнювати процес цифровізації, залишатись центрами цифрової компетентності. Але і одночасно зміцнювати свої позиції як центрів підтримки ментального здоров'я та соціальної реабілітації, місць діалогу влади та громадян, сприяти відновленню громад та реалізації волонтерства, зберігати національну пам'ять.

Література

1. Бібліотеки – Хаби цифрової освіти. *Українська бібліотечна асоціація: веб-сайт*. URL: <https://ula.org.ua/resursy/biblioteku-khaby-tsyfrovoi-osvity> (дата звернення: 09.01.2026).

2. Як знайти найближчий Хаб цифрової освіти: шукайте за допомогою інтерактивної карти на Дія.Освіта. *Міністерство цифрової трансформації України: веб-сайт*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/education/yak-znayti-nayblizhchiy-khab-tsifrovoi-osviti-shukayte-za-dopomogoyu-interaktivnoi-karti-na-diyaosvita> (дата звернення: 08.01.2026).

Чорнобук Діана

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти

ОП «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади»

денна форма здобуття вищої освіти

Маріупольський державний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Основна роль у системі інформаційного забезпечення освіти та створення міжнародної освітньої взаємодії відводиться бібліотекам закладів вищої освіти. Впродовж останніх років відбулась кардинальна трансформація в роботі зазначеного типу бібліотек, змінився підхід до надання інформаційно-бібліотечних послуг та відбулось вдосконалення самої моделі функціонування книгозбірень як сучасного інформаційного центру.

Сучасна бібліотека закладу вищої освіти переоцінює своє призначення для суспільства, перетворюючись на осередок, де можна знайти відкритий, безкоштовний і необмежений доступ до інформаційних ресурсів та технологічних розробок і винаходів. Пристосувавшись до нових вимог і реалій сьогодення, бібліотеки інформаційно трансформуються і стають гібридними, змінюючи класичну назву на «науково-інформаційний центр».

Діяльність університетських бібліотек набуває величезного значення. Університетські чи академічні бібліотеки – це бібліотеки, створені на базі закладів вищої освіти, що задовольняють запити студентів і викладачів стосовно надання допомоги в освітньому процесі та наукових дослідженнях [3].

На підставі аналізу наукової літератури можна виділити головні тенденції розвитку університетських бібліотек, до яких належать: налагодження співпраці у цифровому інформаційному просторі; використання штучного інтелекту; сприяння впровадженню інноваційних технологій; забезпечення професійного зростання бібліотекарів

Євроінтеграція університетської бібліотеки до цифрового інформаційного простору передбачає урахування таких важливих умов, як:

1) забезпечення цифрової доступності: веб-сайту, каталогів, програм управління інформацією тощо;

2) формування цифрових колекцій: книг, журналів, фільмів, відеоігор, фонду рідкісної літератури;

3) наявність цифрових можливостей: доступу до Wi-Fi, оренди комп'ютерної техніки (принтерів, сканерів), програмного забезпечення тощо;

4) налагодження цифрової комунікації: на етапах створення цифрової продукції та її підтримки, проведення навчальних семінарів;

5) створення цифрового контенту: колекцій новинок, використання соціальних мереж, послуги «миттєва довідка» та ін.;

б) розподілене управління ресурсами (даними, оцифрованими фондами) [1, с. 37].

Університетські бібліотеки Європу активно розвивають власні вебсайти, які є доволі популярними та функціонують як інформаційні ресурси для полегшення бібліотечного обслуговування. З метою систематизації бібліотечних фондів та надання інформаційних послуг широко використовується штучний інтелект (ШІ). Можливості впровадження штучного інтелекту включають: розпізнавання тексту, транскрипції та пошук історичних документів; покращення наукового рівня публікацій у редакційно-видавничому процесі; створення «чат-боту» для бібліотек; введення нейронних мереж; використання технологій комп'ютерного зору (величезної кількості оцифрованих елементів); введення Newspaper Navigator (газетного навігатора) тощо.

Зараз на європейському просторі вдало застосовується стратегія щодо покращення наявних в університетах електронних бібліотек (репозиторіїв). Внаслідок того європейські інституції працюють над підвищенням якості роботи електронних бібліотек завдяки використанню сучасних технологічних можливостей загальноєвропейських дослідницьких інформаційних систем (OpenAIRE, LIBER, SPARC Europe і COAR).

Електронні бібліотечні сховища закладів вищої освіти, що є однією з найрозвиненіших мереж у Європі, відіграють ключову роль у науковій інфраструктурі континенту, сприяючи реалізації дослідницьких реформ. Сьогодні вони збирають, зберігають і забезпечують відкритий доступ до сотень мільйонів цінних наукових досліджень, формуючи важливу некомерційну основу простору відкритої науки.

Вивчення сучасної європейської моделі розвитку бібліотек університетів і її змістових характеристик має значну актуальність, зокрема для визначення можливостей адаптації окремих елементів європейського досвіду до умов українського наукового середовища.

Як приклад, розглянемо досвід роботи бібліотеки Вільнюського університету (Литва), у структурі якої діє Центр наукової комунікації та інформації. Він виступає важливим елементом сучасної інформаційної інфраструктури. Головна бібліотека університету, розташована в центрі Вільнюса, одна з найстаріших і найбільших у країні. Її історія сягає кінця XVI ст., що робить книгозбірню справжньою історичною перлиною міста. Центр наукової комунікації функціонує з 2013 р. в мікрорайоні Саулетикіс, забезпечуючи сучасний доступ до знань та інформації. Бібліотека університету функціонує цілодобово і навіть вночі тут багато студентів, які працюють за комп'ютером, або обговорюють спільні проекти. Бібліотека оснащена пристроями для самообслуговування та має найсучаснішу систему автоматизації [4].

На даний момент більшість університетських бібліотек Європи трансформуються задля отримання відкритого доступу до джерел. Очевидно, що завдяки цифровізації робиться суцільна перебудова моделі бібліотечної роботи, видозміна всіх процесів і перехід до застосування нових інструментів (гаджетів), розширення бібліотечних послуг і сервісів. Також є можливість вільного доступу до фонду, що включає: надання книжок зі спеціальним вбудованим чипом; впровадження автоматів для видачі та самостійного повернення книг; налаштування захисних воріт у бібліотеках, що захищають від крадіжок; застосування аудіогідів чи мобільних додатків доповненої реальності (AR); використання анімованих постерів, подібних до гіфок; введення плазмових моніторів чи інформаційних довідників нового типу; залучення соцмереж та мобільних застосунків для спілкування з користувачами онлайн та цілодобов [2].

Аналізуючи зарубіжний досвід, можна зробити висновок, що університетські бібліотеки активно розвиваються як цифрові осередки, пропонуючи користувачам навігацію

в інформаційному середовищі та допомогу в пошуку необхідних даних. Основними викликами для цих бібліотек в умовах інформаційного ринку є впровадження інноваційних технологій та стратегічне планування діяльності з орієнтацією на довгостроковий розвиток.

Література

1. Гараш К. Сучасні тенденції розвитку університетських бібліотек в Європі. Бібліотека в сучасному світі науки, освіти та культури : збірник наукових праць II Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, м. Хмельницький, м. Кам'янець-Подільський, 16 травня 2024 р. / за ред. К. В. Гараш, О. Б. Айвазян. Кам'янець-подільський, 2024. С. 33–42.

2. Івашкевич О. Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 2. С. 50–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2021_2_8

3. Ільницький В. Сучасна бібліотека в умовах цифровізації суспільства : зб. наук. праць SCIENTIA: II International Scientific and Theoretical Conference «THE PROCESS AND DYNAMICS OF THE SCIENTIFIC PATH» URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/14717>

4. На замітку методисту: інформдайджест / укл. Козаченко О.О.; Херсон. обл. б-ка для юнацтва ім. Б. Лавренюва. Херсон. 2016. Вип.11. 23 с.

Шевченко Євгеній

здобувач вищої освіти 2 курсу, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, ОП «Документознавство, керування документаційними процесами», денна форма здобуття вищої освіти Маріупольський державний університет, м. Київ

ПОШУКОВІ СЕРВІСИ БІБЛІОТЕК: ТЕХНОЛОГІЇ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ

У цифрову епоху бібліотека дедалі частіше «починається» не з абонементу й навіть не з читальної зали, а з поля пошуку на сайті. Саме там користувач приймає перше рішення: залишатися чи піти до іншого ресурсу. Пошуковий сервіс бібліотеки – це сукупність технологій і процедур, що забезпечують виявлення, опис, індексацію та зручне віднайдення документів і сервісів бібліотеки (книг, статей, електронних колекцій, репозитаріїв, довідок), а також швидкий перехід від «знайшов» до «отримав». У фаховій літературі інформаційно-пошукові системи бібліотек трактують як ядро довідково-пошукового апарату в цифровому середовищі [1].

Актуальність теми посилюється умовами війни та тривалих криз: користувачі частіше працюють дистанційно, а фонди мають гібридний характер (друк + оцифровані документи + підписні бази + відкритий доступ). Для українських бібліотек це означає потребу одночасно підтримувати стабільність базових сервісів (електронний каталог, видача, довідка) та швидко нарощувати онлайн-можливості. Дослідники підкреслюють, що післявоєнне відновлення бібліотечної сфери на пряму залежить від розвитку інформаційних технологій, сервісів доступу та компетентностей персоналу [3].

Мета роботи – окреслити технології пошукових сервісів бібліотек, запропонувати практичні критерії оцінювання їхньої ефективності та визначити найбільш перспективні напрями модернізації. Завдання: 1) типологізувати пошукові сервіси бібліотеки; 2) описати ключові технологічні компоненти; 3) узагальнити підходи до вимірювання якості пошуку; 4) сформулювати пропозиції щодо розвитку сервісів.

Типологічно пошукові сервіси бібліотек можна подати у трьох рівнях. Перший – «каталоговий», коли головним інструментом виступає ОРАС електронного каталогу, що шукає передусім у бібліографічних записах. Другий – «інтеграційний», коли окрім ОРАС працюють спеціалізовані бази даних, повнотекстові колекції та репозитарії, а користувач отримує єдиний інтерфейс і перехресні посилання. Третій – «дискавері-рівень», коли бібліотека розгортає веб-масштабний пошук (web-scale discovery): одна форма запиту, фасетна навігація, об'єднання локальних і зовнішніх ресурсів, релевантне ранжування, рекомендації. Перевага дискавері-рішень – зниження бар'єра входу для користувача й краще покриття гібридних фондів.

Технологічно будь-який пошук тримається на якості даних. Для бібліотек такими даними є метадані: бібліографічні описи, авторитетні записи, предметизація, класифікаційні індекси, а також повнотекстові індекси для цифрових колекцій. Якщо метадані «шумні» (різні написання імен, помилки, дублікати), пошуковий сервіс починає «вгадувати», а користувач – втрачати довіру. Практика впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем показує, що поряд із програмним забезпеченням критичною є організація технологічних процесів та стандартизація опису [2].

Другий технологічний вузол – індексація й алгоритми пошуку. Сучасні системи використовують індексні структури, морфологічний аналіз, підказки, виправлення помилок, ваги полів запису, а також фасети (рік, мова, тип документа, тема, колекція). Це дозволяє перетворити пошук з «лотереї» на керовану навігацію. У дослідженнях про електронні каталоги підкреслюється роль інформаційно-пошукових можливостей як основи дистанційного обслуговування, зокрема для періодичних видань і продовжуваних ресурсів [5].

Третій вузол – інтеграція. Бібліотечні сервіси мають «розмовляти» між собою: каталог – з репозитарієм, електронна колекція – з бібліографічною БД, довідкова служба – з аналітикою запитів. У практиці застосовують протоколи та стандарти обміну (наприклад, Z39.50/SRU для бібліографічного пошуку, OAI-PMH для збору метаданих), а також API-інтеграції. Важливий ефект інтеграції – зменшення дублювання роботи й підвищення повноти видачі: користувач бачить не лише «що є», а й «де і як отримати» документ.

Окрема площина – користувацький досвід. Навіть найкраща індексація «не спрацює», якщо інтерфейс перевантажений або нелогічний. Користувач очікує швидкість, прозорість і контроль: підказки під час набору, фільтри, зрозуміле сортування, короткі картки результатів, чіткі кнопки доступу. Водночас бібліотека може використати інтерфейс як освітній інструмент: показувати рекомендовані запити, пояснювати різницю між пошуком «за темою» і «за автором», підказувати цитування тощо. У цьому сенсі концепція «Бібліотека 4.0» підкреслює перехід від «складу документів» до сервісної платформи з орієнтацією на потреби користувачів [4].

Як оцінити ефективність пошукового сервісу? Для бібліотек важливо поєднувати технологічні та соціальні показники. Технологічні: швидкодія (час відповіді), повнота індексу (частка фонду, що шукається), якість ранжування, наявність фасетів і підказок. Інформаційно-пошукові: точність (precision) і повнота (recall) для типових сценаріїв, частка «нульових результатів», стабільність при складних запитах. Соціальні: задоволеність користувачів, середній час до знаходження релевантного документа, частка переходів до повного тексту, частота повторних звернень. Практично ці показники вимірюються через аналіз журналів пошуку, короткі опитування й юзабіліті-тести.

Перспективи розвитку пошукових сервісів бібліотек в Україні можна звести до кількох рішень. По-перше, стратегія «одного вікна» для користувача: інтеграція каталогу, електронних колекцій, репозитарію та підписних ресурсів у спільний інтерфейс. По-друге, інвестиції в якість метаданих: авторитетний контроль, уніфікація тематики, розширення анотацій, використання ідентифікаторів (ORCID, DOI) там, де це можливо. По-третє, розвиток аналітики: бібліотека має бачити, що шукають користувачі, де «ламаються» сценарії, які запити найчастіше повертають нуль. По-четверте, підвищення кваліфікації персоналу та методична підтримка впровадження АБІС і нових модулів [2; 6].

Нарешті, перспективним трендом стає використання елементів штучного інтелекту: семантичне розширення запитів, побудова тематичних підбірок, автоматичне витягування сутностей із повних текстів, персоналізовані рекомендації. Водночас бібліотека має зберігати професійні принципи: прозорість пошуку, захист персональних даних, недискримінаційність

алгоритмів та надійність джерел. Саме баланс між інноваціями та стандартами робить пошуковий сервіс не просто «вікном у фонд», а інструментом інформаційної культури.

Отже, пошукові сервіси бібліотек є ключовою ланкою сучасного бібліотечно-інформаційного обслуговування. Їхня ефективність визначається не лише обраною платформою, а насамперед якістю даних, інтеграцією ресурсів, дизайном взаємодії та системним вимірюванням результатів. Для українських бібліотек перспектива полягає у послідовній модернізації: «одне вікно» доступу, стандартизовані метадані, аналітика запитів, навчання персоналу та поступове впровадження інтелектуальних функцій [1; 3; 5]. Тоді бібліотека зможе залишатися конкурентним і довіреним навігатором у світі інформаційного надлишку.

Література

1. Кудлай В. О., Савік К. О. Інформаційно-пошукові системи в бібліотеці. *Інформація та соціум*. 2023. С. 95-97. URL: <https://jias.donnu.edu.ua/article/view/14607>.
2. Федотова О. О. Стан та перспективи впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем у практику діяльності бібліотек України. *Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 7–8 грудня 2023 р. Київ : Маріупольський державний університет, 2023. С. 280-281. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7321>.
3. Петрова І. О., Холод Д. В. Перспективи розвитку інформаційних технологій у бібліотечній справі у поствоєнний період відновлення України. *Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 7–8 грудня 2023 р. Київ : Маріупольський державний університет, 2023. С. 282-283. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7321>.
4. Назаровець С. А., Кулик Є. О. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2017_5_3.
5. Туровська Л., Крутова Р., Стаховська А. Електронний каталог періодичних видань у системі дистанційних послуг НБУВ. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 5(334). С. 33-38. URL: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.5\(334\).33-38](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.5(334).33-38).
6. Румик Д. Соціальні мережі як основа медіасередовища публічних бібліотек України. *Вісник Книжкової палати*. 2025. №10. С. 10-15. URL: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.10\(351\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.10(351).10-15).
7. Головка Л., Ростальна Г. Взаємодія пошукових можливостей електронного і традиційного (карткового) каталогів. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. 2017. Т. 22, Вип. 2. С. 260-274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_bbk_2017_22_2_23.

СЕКЦІЯ
«ЖУРНАЛІСТИКА, МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Алексєєва Маргарита

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

НЕЙРОМЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АВТОМАТИЗОВАНОГО МОНТАЖУ
ЖУРНАЛІСТСЬКОГО КОНТЕНТУ

Відео стало базовим форматом сучасної журналістики: новини споживаються в стрічках соціальних мереж, на відеоплатформах і в мобільних застосунках, де аудиторія очікує швидкого, короткого та візуально зрозумілого повідомлення [1; 2]. Це змінює внутрішню логіку редакції: одна подія часто має бути перетворена на кілька продуктів (короткий вертикальний ролик, ширший сюжет, нарізку синхронів, дайджест або пояснювальне відео за текстом), що підвищує навантаження на монтажний етап виробництва [1]. На практиці найбільше часу забирають не лише творчі рішення, а й повторювані операції: транскрипція, пошук потрібних фрагментів, підрізання пауз, створення субтитрів, адаптація під формати та підбір ілюстративного відеоряду [1; 2]. Саме тому нейромережі дедалі частіше розглядаються як інструмент оптимізації виробничого циклу. Водночас у новинах будь-яка автоматизація має межу: прискорення не може відбуватися ціною точності, контексту, балансу та редакційної відповідальності [1; 2].

У межах цих тез автором виходить із позиції, що автоматизований монтаж у журналістиці доцільно трактувати як «підсилення» редактора, а не як заміну людського судження, оскільки алгоритм не є нейтральним: він пропонує «найкращі моменти», підказує структуру, підбирає кадри й формує акценти за закладеними моделями та даними, а отже потребує контролю та підзвітності [8]. У медіа це пов'язано з темою алгоритмічної прозорості: якщо частина рішень прихована всередині інструменту, редакція має компенсувати це процедурами перевірки та правилами використання [9]. З огляду на це метою дослідження є оцінити придатність нейромережеских сервісів для автоматизованого монтажу журналістського контенту та визначити ризики їх застосування саме в новинному виробництві [1; 2]. Завданням є: (1) пояснити логіку відбору сервісів; (2) сформулювати критерії аналізу; (3)

провести порівняльний аналіз обраних інструментів; (4) описати професійні й етичні ризики новинного AI-монтажу та роль редакційного контролю [1; 2].

Логіка відбору інструментів є практичною: автором не включено всі наявні рішення для створення відео, натомість відібрано сервіси, які покривають типові задачі редакції при швидкому виробництві [1]. По-перше, це клас «текст/стаття - відео», коли потрібно оперативно упакувати інформацію у короткий формат для соціальних мереж і пояснювальних матеріалів [2]. По-друге, це сервіси, що поєднують генерацію та редагування і можуть працювати як асистент монтажу (чернетка → ручне доопрацювання), забезпечуючи швидкість без втрати можливості редакторського втручання [1]. По-третє, автором свідомо включено аватарний сервіс як окремий випадок, адже він є найбільш чутливим з погляду довіри аудиторії та прозорості [1; 2]. Для аналізу обрані Lumen5, Pictory, Visla та DeepBrain AI, оскільки вони репрезентують різні підходи до автоматизації й відповідають зазначеним групам редакційних задач [1; 2].

Критерії порівняння сформульовано так, щоб вони відображали журналістські вимоги, а не маркетингові характеристики сервісів: 1) рівень автоматизації (що саме робиться без участі редактора); 2) контроль редактора (наскільки легко втрутитися, виправити логіку, перевірити результат); 3) відповідність журналістським форматам (дайджест, коротка новина для соцмереж, пояснювальний ролик, нарізка синхронів); 4) ризики маніпуляції (контекстні спотворення, фреймінг через відеоряд, ефект «доказовості» ілюстрацій); 5) доцільність для новинної журналістики (де сервіс реально економить час, не знижуючи стандартів) [1; 8; 9]. Метод роботи - порівняльно-аналітичний: зіставлено функціональні можливості інструментів із типовими редакційними сценаріями (швидкий кліп з брифінгу/події; пояснювальне відео за текстом; підводка/експлейнер з «ведучим») та оцінено ризики на етапі переходу від чернетки до фінального продукту [1; 2].

Проведений аналіз показує, що Lumen5 є зручним конструктором коротких пояснювальних або дайджестних відео за текстом, що корисно для швидкого «пакування» новинного повідомлення під соціальні платформи [2]. Водночас шаблонність і асоціативний підбір візуалів створюють для новин ключовий ризик: ілюстративні кадри можуть змінювати тональність повідомлення або підсилювати певний кут подачі, а отже потребують редакторської перевірки доречності та відповідності контексту [1; 8]. Pictory також належить до інструментів швидкого перетворення тексту у відео та створення коротких версій довших матеріалів, що зручно для повторного використання контенту [2]. Водночас надмірна стандартизація структури і візуальної логіки може спрощувати складні сюжети та звукувати контекст, тому в новинах необхідні правила, які визначають межі шаблонізації [1]. Visla доцільно розглядати як інструмент, який відповідає редакційній моделі «ШІ як асистент»: він

може прискорювати підготовку чернетки та частину рутинних операцій, але зберігає місце для ручного контролю, що принципово для новинного виробництва [1]. DeepBrain AI, як аватарний сервіс, створює ефект «присутності ведучого» і технічно дозволяє швидко зробити пояснювальне відео без студії, однак підвищує етичні ризики та вимоги до прозорості [1; 2]. Додатково в наукових роботах показано, що текстове редагування «говорячої голови» технічно можливе, а отже в новинному контексті потребує суворих обмежень, щоб уникнути ризику непомітної зміни смислу [10].

Для узагальнення результатів подано порівняльну таблицю, що фіксує сильні й слабкі сторони сервісів саме з позиції новинного монтажу.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз сервісів

AI-сервіс	Рівень автоматизації	Контроль редактора	Формати журналістського контенту	Ризики маніпуляції	Доцільність у новинній журналістиці
<i>Lumen5</i>	високий (створює відео з тексту за шаблонами)	середній (логіка задається шаблоном)	дайджести, explainers, соцмережіві короткі ролики	середні/високі: фреймінг через стоки, асоціативні візуали	висока для пояснень; обережно для чутливих тем [1; 2]
<i>Pictory</i>	високий (перетворення тексту/матеріалу у короткі відео)	середній	короткі версії матеріалів, соцконтент, підсумкові кліпи	середні: стандартизація, автоакценти	висока для «упаковки» тексту та повторного використання контенту [1; 2]
<i>Visla</i>	середній/високий (асистент монтажу, чернетка → доопрацювання)	вищий (більше можливостей ручної корекції)	rough cut, соцвідео, короткі сюжети	середні: залежать від перевірки редактора	висока як інструмент прискорення під контролем [1]
<i>DeepBrain AI</i>	високий (відео з аватаром і озвученням)	середній	explainers, підводки, довідкові відео	високі: довіра, синтетична «присутність», ризик модифікації змісту	обмежена; бажано лише для пояснень із прозорістю [1; 2; 10]

Критичне осмислення ризиків новинного AI-монтажу доцільно зосередити на трьох площинах. Перша - контекстні спотворення: автоматичні системи можуть обирати «ключові» моменти за формальними ознаками (динаміка, емоційність), тоді як для журналістики важливі доказовість і баланс [1; 8]. Дослідження автоматичного сумаризування новинного відео підтверджують технічну здійсненність таких підходів, але критерії «важливості» там здебільшого обчислювальні, а не редакційні [11]. Друга - фреймінг через візуали: у сервісах

«текст → відео» стокові кадри можуть створювати «ефект присутності на події», хоча насправді є ілюстрацією, що в новинах потребує чітких правил відділення ілюстративного від доказового [1; 2]. Третя - розмиття відповідальності: у разі звички покладатися на «автоматичну чернетку» зростає ризик зниження якості фінальної редакторської перевірки, що прямо суперечить логіці алгоритмічної підзвітності [8].

Отже, ключовим запобіжником є не відмова від нейромереж, а формалізований редакційний контроль. Важливо врахувати й нормативний контекст: у ЄС закріплено підхід до прозорості щодо синтетичного або маніпульованого аудіо- та відеоконтенту, а також окремі положення щодо контенту, що поширюється з метою інформування публіки, що підсилює значення маркування та внутрішніх політик редакцій [12]. Підсумовуючи, автором тез обґрунтовано, що нейромережі в журналістському монтажі є найбільш доцільними там, де вони знімають рутину й прискорюють технічні етапи (субтитри, первинна нарізка, адаптація під формати, швидкі пояснювальні відео), але фінальне рішення про структуру, акценти та доречність візуальних вставок має залишатися за редактором [1; 8]. У чутливих темах і матеріалах, де критична документальність і точність цитування, автоматизація може застосовуватися лише як допоміжний інструмент із посиленням контролем [1; 2]. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка практичних протоколів: як фіксувати, що саме зроблено ШІ, як відділяти ілюстративні візуали від доказових кадрів, та як забезпечувати прозорість і відповідальність у новинному AI-виробництві [1; 12].

Література

1. The AI turn in journalism: Disruption, adaptation, and democratic futures [Електронний ресурс] / Public Tech Media Lab. URL: <https://ptml.sjmc.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/2406/2025/09/dodds-et-al-2025-the-ai-turn-in-journalism-disruption-adaptation-and-democratic-futures.pdf> (дата звернення: 05.01.2026).
2. Generative AI in Journalism and Journalism Education: Promise, Peril, and the Global North–South Divide [Електронний ресурс] / Al Jazeera Media Institute. URL: <https://institute.aljazeera.net/en/ajr/article/3505> (дата звернення: 05.01.2026).
3. Нова книга Ювала Ной Харарі змусить вас переосмислити майбутнє ШІ та людства. Vector. URL: <https://vctr.media/ua/czya-knyga-zmusyt-vas-pereosmyslyty-majbutnye-shi-ta-lyudstva-265687/> (дата звернення: 05.01.2026).
4. Академія української преси представила посібник про штучний інтелект в освіті. Ukr.net. URL: <https://www.ukr.net/news/details/technologies/113078767.html> (дата звернення: 05.01.2026).
5. 50 AI Tools for Teachers, Educators and Classroom (Free and Paid). Ditch That Textbook. URL: <https://ditchthattextbook.com/ai-tools/> (дата звернення: 05.01.2026).

6. Занурення в ШІ, симуляція редакції та етичні дилеми - чим запам'ятався другий «EDU-AI». Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://www.gurt.org.ua/news/informator/107167/> (дата звернення: 05.01.2026).
7. Освіта + ШІ = нова реальність. Академія української преси навчає викладачів працювати з AI. Академія української преси. URL: <https://www.aup.com.ua/news/osvita-shi-nova-realnist-akademiya-u/> (дата звернення: 05.01.2026).
8. Diakopoulos N. Algorithmic Accountability: Journalistic Investigation of Computational Power Structures. *Digital Journalism*. 2015. Vol. 3, No. 3. URL: <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976411> (дата звернення: 05.01.2026).
9. Diakopoulos N., Koliska M. Algorithmic Transparency in the News Media. *Digital Journalism*. 2017. Vol. 5, No. 7. URL: <https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1208053> (дата звернення: 05.01.2026).
10. Text-based Editing of Talking-head Video. *ACM Transactions on Graphics (SIGGRAPH)*. 2019. URL: <https://doi.org/10.1145/3306346.3323028> (дата звернення: 05.01.2026).
11. News Video Summarization Combining SURF and Color Histogram Features. *Entropy*. 2021. Vol. 23, No. 8. URL: <https://doi.org/10.3390/e23080982> (дата звернення: 05.01.2026).
12. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council (Artificial Intelligence Act). Article 50: Transparency obligations [Електронний ресурс]. URL: <https://ai-act-service-desk.ec.europa.eu/en/ai-act/article-50> (дата звернення: 05.01.2026).

Гришкова Анастасія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», заочна форма навчання,
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ВИРОБНИЦТВО НОВИННОГО КОНТЕНТУ

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні стає одним із ключових інструментів у журналістиці, суттєво трансформуючи процес виробництва новинного контенту та змінюючи роль журналіста у медійному середовищі [1; 2]. Завдяки впровадженню ШІ редакції можуть оптимізувати робочі процеси, підвищувати швидкість підготовки матеріалів та забезпечувати більш точне висвітлення подій. Використання технологій штучного інтелекту дозволяє поєднувати автоматизацію рутинних завдань із творчою діяльністю журналістів, що сприяє підвищенню якості та обсягу інформаційного продукту [1].

Однією з основних сфер застосування ШІ є автоматизоване написання новин. Сучасні алгоритми обробки природної мови здатні самостійно генерувати тексти різного типу – від спортивних та фінансових звітів до погодних бюлетенів [2]. Такий підхід дозволяє редакціям оперативно реагувати на події та швидко поширювати актуальну інформацію, водночас економлячи ресурси та знижуючи навантаження на журналістів. Проте навіть у випадках автоматичної генерації контенту людина залишається ключовим елементом контролю за точністю та етичністю повідомлень, перевіряючи дані та доповнюючи матеріали аналітичними або контекстуальними деталями [1].

Ще однією важливою сферою є аналітика та обробка великих обсягів даних. ШІ здатен швидко обробляти інформацію з численних джерел – соціальних мереж, офіційних баз даних, відкритих онлайн-ресурсів – і виділяти найбільш актуальні теми для публікацій [2]. Такі інструменти дозволяють журналістам глибше розуміти контекст подій, виявляти тенденції та прогнозувати розвиток ситуацій. Крім того, автоматизовані алгоритми допомагають виявляти потенційні ризики поширення недостовірної інформації, що сприяє підвищенню достовірності та професійних стандартів медіа [4].

Завдяки таким можливостям ШІ не лише підвищує ефективність роботи медіа, але й відкриває нові перспективи для розвитку журналістики як професії [1]. Журналісти тепер виконують не лише роль авторів текстів, а й аналітиків, редакторів та контролерів точності контенту, працюючи у тісній взаємодії з технологіями. Цей процес сприяє формуванню нового підходу до створення новин, де ефективність та швидкість поєднуються з етичними та професійними стандартами.

Персоналізація новин також стала можливою завдяки ШІ. Рекомендаційні системи дозволяють пропонувати користувачам матеріали на основі їхніх уподобань і поведінки, що підвищує залученість аудиторії [2]. Проте такий підхід може створювати «інформаційні бульбашки» та ризики одностороннього подання фактів. Водночас інтеграція ШІ ставить перед журналістикою етичні та професійні виклики. Автоматизоване створення текстів потребує контролю якості та перевірки достовірності інформації. Журналісти повинні залишатися відповідальними за зміст матеріалів, щоб уникнути поширення дезінформації [4].

Підхід до впровадження ШІ має враховувати не лише технологічні можливості, а й прозорість алгоритмів та доступність інформації про те, як і для чого штучний інтелект використовується у newsroom [3]. Прозорий підхід допомагає підвищити довіру читачів і відповідає професійним стандартам журналістики. Загальна медіаграмотність аудиторії також змінюється: журналісти повинні вміти критично оцінювати новини, враховувати потенціал та обмеження ШІ. Журналісти та редакційні команди повинні посилювати власну цифрову

грамотність, щоб розуміти можливості й ризики технологій, що впливають на їхню професійну діяльність [3; 4].

Окрему увагу потребують етичні аспекти використання штучного інтелекту. Необхідно забезпечити прозорість алгоритмів, уникати упередженості та маніпуляцій, а також розробляти внутрішні політики медіа щодо застосування ШІ [4]. Крім того, сприйняття аудиторією таких новин досі залишається частково настороженим, особливо у темах політики, міжнародних конфліктів або чутливих соціальних питань. Прозорість у використанні технологій і пояснення читачам ролі ШІ у створенні контенту допомагають підвищити довіру та підтримувати стандарти журналістики. Тому кожна редакція, яка працює зі штучним інтелектом має мати редакційну політику з використанням ШІ-інструментів [1; 3].

Отже, штучний інтелект кардинально змінює виробництво новинного контенту, впроваджуючи нові технологічні підходи на всіх етапах редакційної роботи [1; 2]. Завдяки автоматизації рутинних процесів, таких як збір та обробка великих обсягів даних, підготовка чернеток новин і аналітичних підсумків, редакції можуть значно підвищити швидкість створення матеріалів та оптимізувати робочі ресурси. Це дозволяє журналістам зосередитися на творчій та аналітичній роботі, глибшому розслідуванні фактів та підготовці матеріалів, що вимагають критичного мислення. Водночас застосування ШІ висуває нові вимоги до компетенцій журналістів, які тепер повинні не лише володіти класичними навичками написання текстів, а й розуміти алгоритмічні системи, вміти працювати з автоматизованими аналітичними інструментами та оцінювати достовірність інформації, згенерованої машиною [3].

Особливу увагу необхідно приділяти контролю якості та етичним аспектам використання ШІ у медіа. Автоматизація значно підвищує продуктивність, але не завжди гарантує точність і повноту контенту. Неправильне або упереджене подання інформації може мати серйозні наслідки для аудиторії, знижуючи довіру до медіа. Тому поєднання автоматизованих процесів із ретельним людським контролем є критично важливим для підтримки високих стандартів журналістики [4]. Журналісти, які контролюють результати AI-генерації, повинні відповідати за перевірку фактів, дотримання етичних норм і прозорість у висвітленні інформації, а редакції – розробляти внутрішні політики та стандарти використання технологій штучного інтелекту [1; 3].

Подальші дослідження у сфері медіа мають бути спрямовані на пошук оптимального балансу між автоматизацією та людським контролем. Це включає оцінку ефективності різних технологічних рішень, аналіз впливу ШІ на сприйняття аудиторією контенту, а також розробку рекомендацій щодо етичного використання алгоритмів у newsroom [2; 4]. Водночас важливо враховувати освітню складову – підвищення медіаграмотності як журналістів, так і

аудиторії, що дозволяє краще розуміти особливості роботи з AI-згенерованими матеріалами та критично оцінювати їхню достовірність [3].

Таким чином, штучний інтелект у медіа є не просто інструментом підвищення продуктивності, а потужним ресурсом, що відкриває нові можливості для персоналізації контенту та оперативного реагування на інформаційні потреби аудиторії [1; 2]. Проте ефективне та етичне його використання можливе лише за умови активної участі журналістів, чіткого контролю якості та дотримання професійних стандартів. Найуспішніші newsroom сьогодні поєднують автоматизацію рутинних процесів із творчою діяльністю людини, забезпечуючи не лише швидкість виробництва новин, а й їхню достовірність, глибину аналітики та відповідність етичним нормам журналістики [1; 4]. Це дозволяє медіа зберігати довіру аудиторії, підвищувати якість інформаційного продукту та ефективно адаптуватися до викликів цифрової трансформації.

У 2025 році було пройдено п'ять тренінгів із використання штучного інтелекту, що на п'ять більше порівняно з 2024 роком, коли можливості для навчання з цієї теми були відсутні. Це свідчить про активне впровадження нових технологій та зростання уваги до ШІ в редакційній діяльності. Редакції прагнуть іти в ногу з часом, однак процес інтеграції штучного інтелекту в редакційні процеси не можна охарактеризувати як швидкий або системний. У 2025 році було пройдено п'ять тренінгів із використання штучного інтелекту, що на п'ять більше порівняно з 2024 роком, коли можливості для навчання з цієї теми були відсутні. Це свідчить про активне впровадження нових технологій та зростання уваги до ШІ в редакційній діяльності. Редакції прагнуть іти в ногу з часом, однак процес інтеграції штучного інтелекту в редакційні процеси не можна охарактеризувати як швидкий або системний.

На початковому етапі ШІ використовувався переважно для генерації мета-заголовків з метою підвищення видимості матеріалів у пошукових системах. Згодом за допомогою ШІ почали створюватися повноцінні новинні тексти, однак згенерований контент завжди потребував доопрацювання та редакторського втручання. У цьому контексті штучний інтелект виконує функцію корисної чернетки для подальшої підготовки публікацій [1].

Зокрема, штучний інтелект активно застосовується для виправлення орфографічних та пунктуаційних помилок, перекладу текстів, генерації аудіо та тексту, розшифровки документів, а також для створення фото- та відеоконтенту [1; 2]. Наприклад, близько 90% візуального контенту сьогодні створюється за допомогою ШІ. Водночас більшість редакцій, а то й кожна, досі не має затвердженої редакційної політики щодо використання штучного інтелекту, що створює ризики щодо контролю якості та етичності матеріалів [3; 4]. Наприклад, на навчання роботі зі штучним інтелектом я витратила близько року. За цей час якість текстів помітно покращилася: зменшилася кількість так званих «галюцинацій», а результати роботи

ШІ стали значно точнішими. Алгоритми поступово адаптувалися до мого стилю написання, і сьогодні ШІ здатен коректно розуміти запит уже з кількох слів. Хоч це може звучати дещо незвично, однак інструмент фактично «відчуває» логіку та структуру моїх текстів, що суттєво спрощує роботу. Водночас основним недоліком залишається значний часовий ресурс, необхідний саме на етап навчання та налаштування штучного інтелекту.

Література

1. Shevchenko V. Використання штучного інтелекту в редакційній роботі світових та українських медіа. *Вісник Книжкової палати*. 2025. [Електронний ресурс]. URL: <https://nauka.gov.ua> (дата звернення: 16.01.2026).
2. Reuters Institute. *Digital News Report 2024* [Електронний ресурс]. Reuters, 2024. URL: <https://www.reuters.com> (дата звернення: 16.01.2026).
3. Міністерство освіти і науки України. Штучний інтелект у закладах вищої освіти: рекомендації для викладачів, студентів і працівників ЗВО [Електронний ресурс]. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/education/shtuchniy-intelekt-u-zakladakh-vishchoi-osviti-oznayomlyuytesya-z-rekomendatsiyami-dlya-vikladachiv-studentiv-i-pratsivnikov-zvo> (дата звернення: 29.04.2025).
4. Вплив штучного інтелекту на розвиток медіаграмотності: аналітичний звіт [Електронний ресурс]. 2024. URL: <https://eba.com.ua/novyj-zvit-cms-doslidzhuye-vplyv-zakonu-yes-pro-shtuchnyj-intelekt-na-kraiyinu-tssye/> (дата звернення: 12.12.2024).

Дужий Данило

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

ВИСВІТЛЕННЯ АТАК НА ЕНЕРГЕТИКУ УКРАЇНИ У МАТЕРІАЛАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Повномасштабна війна Російської Федерації проти України актуалізувала проблему систематичних обстрілів енергетичної інфраструктури як одного з ключових інструментів воєнного та інформаційного впливу. Обстріли електростанцій, підстанцій і мереж електропередачі мають комплексні наслідки – від гуманітарних і соціально-економічних до політичних і геостратегічних, що спричиняє посилену увагу міжнародних засобів масової

інформації. У цьому контексті особливу роль відіграє агенційна журналістика, яка формує базовий інформаційний каркас для подальшого поширення новин у національних і міжнародних засобах масової інформації.

Необхідність наукового аналізу агенційного висвітлення обстрілів енергетичної інфраструктури України зумовлена як масштабом завданих руйнувань, так і значним впливом таких повідомлень на міжнародне сприйняття війни. За даними Міжнародного енергетичного агентства, з 2022 року енергетична система України зазнала масштабних пошкоджень унаслідок ракетних і дронівих атак, що створило загрозу стабільному електропостачанню та енергетичній безпеці держави, особливо в осінньо-зимовий період [1]. Міжнародні інформаційні агентства регулярно інформують про ці події, акцентуючи увагу як на технічних наслідках атак, так і на міжнародній реакції. Зокрема, агентство Reuters повідомляє про засудження обстрілів з боку Ради керуючих МАГАТЕ, що підкреслює міжнародно-правовий вимір проблеми [2].

Методологічною основою дослідження став контент-аналіз, що дозволив систематизувати тематичне наповнення матеріалів, простежити повторювані смислові акценти та виявити особливості подачі інформації. Додатково застосовувалися елементи порівняльного аналізу й дискурс-аналізу для зіставлення підходів міжнародних і національних агентств. Практичну базу дослідження склали публікації агентств Reuters, Associated Press, Agence France-Presse та українського агентства «Укрінформ», оприлюднені в період з жовтня 2022 року по грудень 2025 року. До вибірки увійшли новинні замітки, розширені інформаційні повідомлення та зведення, що стосуються ракетних і дронівих атак на енергетичні об'єкти та їхніх наслідків.

Результати контент-аналізу засвідчили, що у висвітленні обстрілів енергетичної інфраструктури домінують кілька тематичних блоків: масштаби та технічні наслідки пошкоджень, вплив атак на цивільне населення, дії української влади й енергетичних компаній з відновлення системи, а також реакція міжнародних організацій і закордонних урядів. Міжнародні агентства здебільшого акцентують увагу на геополітичному й безпековому вимірі подій, тоді як українські зосереджуються на внутрішніх наслідках і практичних аспектах ліквідації руйнувань.

Аналіз джерельної бази показав переважання офіційних джерел інформації – заяв органів державної влади України, енергетичних компаній, міжнародних організацій і військових структур. Залучення експертних оцінок і свідчень очевидців має обмежений характер, що відповідає стандартам агенційної журналістики, орієнтованої на оперативність, точність і перевірку фактів. Стилiстично агенційні повідомлення характеризуються нейтральністю, лаконiчнiстю та використанням стандартизованих мовних формул. Заголовки

виконують функцію концентрації уваги, підкреслюючи масштаб атак і серйозність їхніх наслідків, тоді як основний текст зберігає стриманий, фактологічний тон.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що інформаційні агентства є ключовими акторами у формуванні міжнародного медіадискурсу щодо обстрілів енергетичної інфраструктури України. Таке висвітлення репрезентує війну як фактор загрози не лише національній, а й глобальній енергетичній безпеці. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз агенційного та аналітичного медіадискурсу, розширення корпусу досліджуваних матеріалів за рахунок регіональних агентств, а також на вивчення впливу агенційних повідомлень на формування громадської думки в міжнародному інформаційному просторі.

Література

1. International Energy Agency. *Ukraine's Energy Security and the Coming Winter* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter> (дата звернення: 15.01.2026).
2. Reuters. *IAEA board condemns attacks on Ukraine's energy infrastructure – 12 December 2024* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/iaeas-35-nation-board-condemns-attacks-ukraines-energy-infrastructure-2024-12-12/> (дата звернення: 16.01.2026).
3. Associated Press. *Russia intensifies strikes on Ukraine's power grid* [Електронний ресурс]. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-attacks-power-grid-95e542fb1030e7e89fc8ac45afe3307a> (AP News) (дата звернення: 16.01.2026).
4. Agence France-Presse. *Ukraine struggles to restore power after missile attacks* URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/09/ukraine-facing-widespread-power-cuts-after-generating-capacity-reduced-to-zero-by-russian-attacks> (дата звернення: 16.01.2026).
5. Укрінформ. *Наслідки ракетних ударів по енергетичній системі України* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3602278-naslidki-raketnih-udariv-po-energeticnij-sistemi-ukraini.html> (дата звернення: 16.01.2026).
6. United Nations. *Report on civilian infrastructure damage in Ukraine* URL: <https://ukraine.un.org/en/305168-ukraine-faces-intensified-attacks-energy-infrastructure-amid-continued-high-civilian> (дата звернення: 16.01.2026).

РОЛЬ ІНТЕРВ'Ю У ПОДКАСТІ «НА ШЛЯХУ ДО ОЛІМПУ» ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ОСОБИСТОСТІ СПОРТСМЕНА

У сучасних цифрових медіа спостерігається трансформація спортивної журналістики від безпосередньої фіксації результатів до створення психологічного портрета спортсмена. Цифрові платформи (YouTube, Spotify, Apple Podcasts) дозволяють відійти від лінійних телевізійних форматів, надаючи простір для тривалих розмов, у яких інтерв'ю стає інструментом деміфологізації спортивного кумира та висвітлення його людської ідентичності.

Історично жанр інтерв'ю зі спортсменами розвивався поступово. У міжвоєнний період (1920–1930-ті роки) з появою радіо виникають перші усні інтерв'ю, які дали змогу аудиторії почути голос і емоції спортсменів. Проте зміст таких розмов залишався здебільшого формалізованим і зосередженим на підготовці та результатах змагань.

Телевізійна ера (1950–1980-ті роки) додала візуальний вимір і сприяла формуванню культу спортивної зірки. Інтерв'ю в цей період починає виконувати іміджеву функцію, формуючи образ спортсмена як національного героя, символу держави чи ідеології (олімпійці, чемпіони світу).

Справжній злам відбувається наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття з розвитком цифрових медіа, коли інтерв'ю поступово переходить від інституційного контролю (телеканали, федерації, пресслужби) до персоналізованих платформ – YouTube, подкастів, соціальних мереж. Саме в цей період зростає інтерес не лише до спортивних досягнень, а й до внутрішнього світу атлета.

Сучасний медіапростір суттєво змінив будову інтерв'ю. Як зазначає Г. Дженкінс, конвергентна культура передбачає активну участь аудиторії, яка шукає не лише експертну інформацію, а й емоційну співпричетність [1]. У спортивній журналістиці це означає перехід від стратегії «атлет-функція» (носій результату, рекорду, перемоги) до стратегії «атлет-особистість», де важливими стають переживання, сумніви, страхи та особисті цінності спортсмена.

У цьому контексті інтерв'ю перестає бути суто інформаційним жанром і набуває рис психологічного та соціокультурного дослідження.

Трансформація жанру яскраво простежується в практиках провідних інтерв'юерів.

Девід Фрост одним із перших почав розглядати спортсмена як морального суб'єкта, ставлячи запитання про страх, відповідальність і ціну успіху. Його інтерв'ю з боксерами та автогонщиками вирізнялися філософською глибиною і виходили за межі спортивної тематики.

Опра Вінфрі, хоча й не є спортивною журналісткою у вузькому сенсі, створила низку знакових інтерв'ю з Майклом Джорданом, Сереною Вільямс і Ленсом Армстронгом. Особливо показовим стало інтерв'ю з Армстронгом, яке продемонструвало інтерв'ю як інструмент публічної рефлексії та викриття.

Подкаст Joe Rogan Experience став прикладом переходу до неформального, тривалого діалогу, у якому спортсмени (бійці ММА, олімпійці) відкрито говорять про психічне здоров'я, травми, кризові моменти кар'єри та питання ідентичності.

Зазначимо, що інтерв'ю зі спортсменами має низку специфічних характеристик, які впливають на методику роботи журналіста.

По-перше, спортсмен часто перебуває у стані фізичної та емоційної втоми, особливо після змагань, що вимагає від інтерв'юера емпатії та гнучкості. По-друге, значну роль відіграє інституційний тиск з боку федерацій, контрактних зобов'язань і PR-служб, що може обмежувати щирість відповідей. По-третє, спортивна кар'єра нерідко пов'язана з травматичним досвідом – травмами, поразками, завершенням кар'єри, а в українському контексті й війною, що потребує делікатного психологічного підходу.

Ефективним інструментом у таких інтерв'ю є відкриті запитання («Що ви відчували?», «Як цей досвід вас змінив?»), а також наративна структура розмови, побудована за моделлю життєвого шляху, що корелює з архетипом героя.

На власному досвіді ми переконались, що саме подкаст є оптимальним форматом глибинного спортивного інтерв'ю.

Подкаст є інтернет-жанром, який зазвичай постає у вигляді завчасно записаного та обробленого аудіофайлу або серії таких файлів, що публікуються онлайн. Він сформувався на основі радіопрограм завдяки цифровим технологіям, які не лише стали передумовою його появи, а й зумовили зростання популярності жанру [2].

Серед ключових переваг подкасту: відсутність жорстких хронометражних рамок, що дозволяє застосовувати методику глибинного інтерв'ю, а також ефект безпосередності («голос у вухах»), який сприяє більшому рівню відкритості респондента.

В українському медіапросторі перехід до особистісного виміру спортивного інтерв'ю простежується в інтерв'ю Дмитра Гордона з братами Кличками, де спортивна тематика

поєднується з екзистенційними та політичними роздумами. Подібну тенденцію продовжує Роман Бебех у форматі YouTube-проєкту «Бомбардир», побудованому на довірі та щирості.

Але більш детально ми плануємо зупинитися саме на подкасті «На шляху до Олімпу», який є яскравим прикладом сучасного спортивного сторітелінгу в Україні. У ньому інтерв'юер зміщує акцент із технічних аспектів тренувань на внутрішню мотивацію, страхи та подолання кризових станів в умовах повномасштабної війни. Структура розмови часто вибудовується за принципом «шляху героя», що дозволяє аудиторії асоціювати себе зі спортсменом [3].

Використання запитань на кшталт «Що ви відчували в цей момент?» або «Ким ви були б, якби не спорт?» дає змогу вийти за межі соціальної ролі професійного атлета.

У цифровому середовищі подкаст також виконує брендингову функцію: спортсмен постає як лідер думок (influencer), здатний репрезентувати державу та висловлювати позицію щодо соціальних і національних питань [4].

Таким чином, інтерв'ю в цифрових медіа, зокрема у форматі подкасту «На шляху до Олімпу», трансформувалося з інструменту збору фактів на інструмент антропологічного дослідження. Використання тривалого хронометражу та психологічно орієнтованих запитань дозволяє розкрити багатогранну особистість спортсмена, що сприяє популяризації спорту через емпатію, персоналізацію досвіду та формування довіри аудиторії.

Література

1. Jenkins H. *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press, 2006. 308 p.
2. Дмитровський О. Особливості подкастингу як основної складової інтернет-радіо / Олександр Дмитровський. Теле- та радіожурналістика. 2017. С. 97–101.
3. Потятиник Б. В. *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС, 2004. 312 с.
4. Sanderson J. Social Media and Sport: The Intersection of Digital Technology and Sporting Contexts. *The Oxford Handbook of Sport and Society*, 2022. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780197517512.013.34.
5. Житарюк М. Г. *Спортивна журналістика: навчальний посібник*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2012.
6. Біатлоністки Валерія та Христина Дмитренки | На шляху до Олімпу URL: https://www.youtube.com/watch?v=_DfA5yzqpo8 (дата звернення: 16.01.2026).
7. Боксер Павло Іллюша | На шляху до Олімпу URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YNMP3OBVJew> (дата звернення: 16.01.2026).

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗВИЧОК МОЛОДІЖНОЇ АУДИТОРІЇ

Для більшості людей соціальні мережі стали не просто додатковим каналом комунікації, а повноцінним інформаційним середовищем, у межах якого відбувається щоденне споживання новин, суспільно важливих повідомлень та аналітичного контенту. Саме через стрічки соціальних платформ молоді люди дізнаються про події локального та світового характеру, реагують на них і формують власні уявлення про актуальність тих чи інших тем. У зв'язку з цим особливої уваги потребує питання впливу соціальних мереж на формування інформаційних звичок молоді.

Найбільш популярними серед молодіжної аудиторії є такі платформи, як Instagram, TikTok та Telegram. Їхня привабливість зумовлена поєднанням інформаційного й розважального контенту, простотою подачі та візуальною насиченістю матеріалів. Водночас домінування коротких відео та лаконічних текстів поступово формує звичку до швидкого споживання інформації без глибокого занурення в тему. Як наслідок, новини часто сприймаються фрагментарно, а потреба у зверненні до повних аналітичних матеріалів знижується [2].

Поняття інформаційних звичок охоплює сталі способи взаємодії з інформацією: вибір джерел, регулярність звернення до новин, перевагу певних форматів, а також рівень критичного осмислення отриманих повідомлень [1]. На відміну від традиційних медіа, де користувач самостійно обирає джерело інформації, у соціальних мережах значну роль відіграють алгоритми, які формують індивідуальну стрічку. Це означає, що процес споживання інформації часто відбувається автоматично та не завжди усвідомлено.

Важливим чинником формування інформаційних звичок є алгоритмічна персоналізація контенту. Соціальні мережі підбирають матеріали відповідно до попередніх уподобань користувача, що з одного боку підвищує комфорт користування платформами, а з іншого – звужує інформаційний горизонт. У результаті формується замкнене інформаційне середовище, у межах якого користувач рідше стикається з альтернативними поглядами та критичними позиціями. Таке явище часто описується як «інформаційна бульбашка» і має суттєвий вплив на світогляд молоді [3].

Особливої ваги ця проблема набуває в умовах інформаційної війни, коли соціальні мережі стають каналом поширення не лише офіційної інформації, а й маніпулятивних повідомлень та дезінформації. Недостатній рівень критичного аналізу контенту підвищує вразливість молодіжної аудиторії до інформаційних впливів. Водночас варто зазначити, що соціальні мережі можуть виконувати і позитивну функцію – сприяти поширенню перевіреної інформації, розвитку громадянської активності та формуванню навичок медіаграмотності за умови відповідального використання контенту [4].

Отже, соціальні мережі істотно впливають на формування інформаційних звичок молодіжної аудиторії, визначаючи не лише джерела інформації, а й спосіб її сприйняття та осмислення. Розуміння цих процесів є важливим для розвитку сучасної журналістики, як з боку споживачів так і з боку авторів та редакцій.

Література

1. Зражевська Н. І. Медіаспоживання молоді в умовах цифрової трансформації суспільства. Соціальні комунікації: теорія і практика. 2021. № 2. С. 107–118.
2. Livingstone S. Young People and Digital Media: Consumption, Participation and Identity. Journal of Youth Studies. 2018. Vol. 21, No. 1. P. 1–15.
3. Курбан О. В. Соціальні мережі як інструмент формування громадської думки. Наукові записки Інституту журналістики. 2019. Т. 1. С. 54–63.
4. Почепцов Г. Г. *Інформаційна політика та стратегічні комунікації*. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2021. 312 с.

Любарська Ірина

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика. Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю»,
заочна форма навчання,
Маріупольський державний університет

СПЕЦИФІКА ВІЙСЬКОВОГО СТОРІТЕЛІНГУ: БАЛАНС МІЖ ОБ'ЄКТИВНІСТЮ ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Сучасний науковий дискурс розглядає військовий сторітелінг як стратегічну комунікативну практику, що виходить далеко за межі традиційної журналістики. У працях українських дослідників, зокрема Георгія Почепцова та Лариси Компанцевої, цей феномен визначається як інструмент конструювання смислової реальності, де наратив слугує одночасно джерелом інформації й засобом когнітивного захисту суспільства.

Військовий сторітелінг структурує хаотичний досвід бойових дій у зрозумілі ціннісні рамки, формуючи національну ідентичність через архетипові образи героя-захисника, жертвності та незламності духу. Почепцов у своїх дослідженнях наголошує на тому, що наратив у воєнний час стає полем битви за смисли, де перемагає не той, хто має більше зброї, а той, хто здатен запропонувати більш переконливу та емоційно резонансну історію [4].

В умовах гібридної агресії історія стає зброєю, оскільки саме через розповідь відбувається легітимізація дій збройних сил та мобілізація цивільного населення. Компанцева підкреслює, що сучасні конфлікти ведуться одночасно на кількох рівнях реальності – фізичному, інформаційному та символічному, і саме на останньому рівні сторітелінг виконує функцію стратегічної зброї [5].

Ключовою проблемою військової комунікації є пошук динамічної рівноваги між демократичною цінністю об'єктивності та прагматичною вимогою національної безпеки. Об'єктивність передбачає повноту та безсторонність висвітлення подій, що є фундаментом довіри між армією та суспільством. У демократичному суспільстві громадяни мають право знати, що відбувається на фронті, як використовуються ресурси та які реальні успіхи й виклики стоять перед збройними силами.

Проте у воєнний час абсолютна прозорість стає загрозою, оскільки будь-яка деталізація може бути використана противником для розвідки на основі відкритих джерел. Дмитро Дубов підкреслює, що інформаційна безпека в цьому контексті вимагає певного ступеня герметичності, особливо щодо оперативно-тактичних даних, дислокації підрозділів, технічних характеристик озброєння та майбутніх планів операцій. Таким чином, виникає специфічна форма «військової правди», яка базується на достовірності емоцій та етичних орієнтирів при свідомому обмеженні оперативно-технічних даних. Концепція не передбачає брехні чи маніпуляції, а радше стратегічний відбір того, що можна і варто повідомляти, зберігаючи при цьому емоційну автентичність та моральну чесність розповіді. В сучасних умовах інформаційного протиборства кожен пост у соціальних мережах, кожен репортаж з передової стає потенційним джерелом розвідувальної інформації – противник систематично збирає фрагментарні дані з відкритих джерел, які потім складаються в цілісну картину диспозиції військ, логістичних маршрутів та оперативних намірів, тому баланс між прозорістю та безпекою стає життєво важливим питанням збереження боєздатності армії та життів солдатів [1].

Специфічні риси військового наративу зумовлені необхідністю поєднувати сувору фактологічну стриманість із високим емоційним напруженням. Через обмеження режиму OPSEC (операційної безпеки), сторітелінг часто зосереджується на мікроісторіях – особистих долях бійців, волонтерів чи цивільних, що дозволяє задовольнити інформаційний запит

аудиторії, не розкриваючи при цьому стратегічних замислів. Вони працюють на принципі частина замість цілого, де одна історія конкретного солдата символізує досвід тисяч, а доля одного населеного пункту стає метафорою долі всієї країни. Така стратегія дозволяє створювати емоційний зв'язок з аудиторією, не порушуючи вимог безпеки, оскільки персональні історії містять мінімум тактично цінної інформації для противника.

Важливим елементом є міфологізація, яка в науковому розумінні не є фальсифікацією, а виступає способом узагальнення героїчного досвіду через архетипові сюжети. Створення символічних образів, подібних до захисників Маріуполя чи «Призраку Києва», дозволяє підтримувати психологічну стійкість нації, конвертуючи травматичний досвід у наратив опору та незламності. Дослідники наративної психології, зокрема послідовники Джерома Брунера, пояснюють цей феномен через поняття «канонічного наративу» – культурно зрозумілого сюжету, який дозволяє інтегрувати хаотичний досвід війни в осмислену історію з моральною перспективою. Міфологізація в цьому контексті стає не спотворенням реальності, а її художнім згущенням, яке підсилює емоційний вплив та запам'ятовуваність, що робить сторітелінг фрагментарним, але глибоко символічним, де кожна окрема історія працює на спільну історію перемоги [3].

Механізми досягнення балансу в українському медіапросторі базуються на принципах стратегічних комунікацій (StratCom). Метод передбачає використання узагальнених формулювань, які є правдивими, але не конкретизованими до рівня, що дозволяв би ворогу оперативно реагувати. Наприклад, повідомлення про «активізацію дій у певному напрямку» без уточнення конкретних населених пунктів чи бригад є формою стратегічної двозначності. Важливу роль відіграє професійна координація між цивільними та військовими журналістами, де останні виступають не цензорами, а верифікаторами безпеки контенту та координаторами доступу до інформації. Досвід показує, що журналісти, які розуміють військову специфіку та обмеження, здатні створювати навіть більш глибокі та правдиві матеріали, ніж ті, хто прагне лише до сенсаційності [2].

Військовий сторітелінг як практика балансування між об'єктивністю та безпекою вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичне осмислення, інституційну координацію та професійну етику. Успішність цієї практики визначається не відсутністю обмежень, а їхньою розумністю та прозорістю для самого суспільства, яке має розуміти, чому певна інформація не може бути оприлюднена негайно, але буде доступна згодом.

Література

1. Дубов Д., Баровська А. Стратегічні комунікації на сучасному етапі: теоретико-концептуальні проблеми розуміння та складнощі практичної реалізації. Стратегічні

- комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця. Київ : НА СБУ, 2018. С. 19–49.
2. Жадан І. В. Комунікативні практики як чинник громадянської і національної самоідентифікації: теоретико-методологічні засади дослідження. Проблеми політичної психології : зб. наук. праць. 2016. Вип. 3 (17). С. 3–11. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708548/1/Zhadan.pdf> (дата звернення: 13.01.2026).
  3. Наративна психотерапія: історії, які ми розповідаємо про себе. URL: <http://rozmova.me/vydy-psykhoterapiyi/narativna-psykhoterapiya> (дата звернення: 13.01.2026).
  4. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ : Ваклер, 2001. 656 с.
  5. Давліканова О., Компанцева Л. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : практичний посібник. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с.

Нестерова Діана

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

КОМУНІКАЦІЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ

Розвиток штучного інтелекту у сфері охорони здоров'я є міждисциплінарним явищем, що інтегрує досягнення медицини, інформатики та соціальних комунікацій. Актуальність цього дослідження обумовлена необхідністю підвищення ефективності клінічних рішень, одночасним збільшенням обсягів медичних даних та потребою у їх достовірному та науково обґрунтованому комунікаційному супроводі [1; 2]. У медичному контексті штучний інтелект визначається як сукупність алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж та систем аналізу даних, здатних обробляти клінічні показники, електронні медичні записи та медичні зображення з метою підтримки діагностики, прогнозування стану пацієнтів та прийняття клінічних рішень. Важливим аспектом є те, що медичний ШІ працює з високоризиковими даними, що вимагає підвищеної точності алгоритмів, прозорості їх роботи та дотримання етичних і правових стандартів [2; 3].

Застосування ШІ у клінічній практиці охоплює прогнозування стану пацієнтів, раннє виявлення онкологічних, серцево-судинних та інших критичних захворювань, аналіз медичних зображень та автоматизовану підтримку прийняття клінічних рішень. Дослідження показують, що алгоритми нейронних мереж дозволяють лікарям оцінювати ризики

ускладнень, підбирати індивідуальні схеми лікування та оптимізувати внутрішні процеси медичних закладів, підвищуючи точність діагностики та ефективність роботи систем охорони здоров'я [1]. Використання ШІ у діагностиці забезпечує швидший і точніший аналіз даних порівняно з традиційними методами, що підтверджують сучасні дослідження [2].

Штучний інтелект виступає ключовим інструментом у комунікації у сфері охорони здоров'я, дозволяючи автоматизовано аналізувати великі масиви медичних даних, виявляти інформаційні тренди та проводити статистичний аналіз захворюваності. Це забезпечує підготовку оперативних, науково обґрунтованих та достовірних інформаційних матеріалів для професійної аудиторії [4]. Крім того, алгоритми машинного навчання використовуються для фактчекінгу медичних новин і оцінки наукової достовірності публікацій, що є критично важливим у боротьбі з дезінформацією та псевдонауковими твердженнями [2; 4]. Водночас використання генеративного контенту створює потенційні ризики спрощення або викривлення медичної інформації, що підкреслює необхідність міждисциплінарної підготовки фахівців та редакторського контролю.

Важливим науковим підходом до інтеграції ШІ у медійну комунікацію є оцінка точності алгоритмів, достовірності вхідних даних і прозорості процесу прийняття рішень. Це дозволяє мінімізувати етичні, правові та інформаційні ризики, включаючи непрозорість алгоритмів, можливу недостовірність даних і порушення конфіденційності. Помилки у роботі алгоритмів або недотримання правил обробки медичних даних можуть мати серйозні соціальні, юридичні та репутаційні наслідки для медичних установ і медіа [4].

Таким чином, ШІ відкриває значні можливості для підвищення ефективності медичної журналістики та науково обґрунтованої комунікації у сфері охорони здоров'я, проте його впровадження потребує чіткого дотримання етичних стандартів, правового регулювання та міждисциплінарної підготовки фахівців. Подальші дослідження мають зосередитися на оцінці впливу алгоритмів на якість медичного контенту, розробці стандартів етичного і правового застосування ШІ та підготовці спеціалістів до роботи з медичними даними [1; 2; 3; 4]. Науковий підхід до інтеграції ШІ у сферу охорони здоров'я передбачає системний аналіз процесів, оцінку ефективності та ризиків, що забезпечує баланс між технологічним прогресом і безпекою інформаційних потоків.

Література

1. Topol E. High-performance medicine: the convergence of human and artificial intelligence. *Nature Medicine*. 2019.
2. Esteva A., Kuprel B., Novoa R.A., Ko J., Swetter S.M., Blau H.M., Thrun S. A guide to deep learning in healthcare. *Nature Medicine*. 2019.

3. Parikh R.B., Obermeyer Z., Navathe A.S. Machine learning in medicine. *New England Journal of Medicine*. 2019.
4. Diakopoulos N. Algorithmic accountability in journalism. *Digital Journalism*. 2016.

Черненко Марина

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», заочна форма навчання,
Маріупольський державний університет

РОЛЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Медіаграмотність виступає ключовим інструментом інформаційної безпеки, поєднуючи індивідуальні навички громадян із державними та міжнародними програмами. Важливо розуміти, що інформація, яку ми отримуємо з медіапростору не завжди є правдивою, тому потрібно аналізувати та перевіряти достовірність фактів, використовуючи різноманітні підходи. Завдяки розвитку інформаційних технологій, вони стали поширюватися ще швидше та охоплюють більшу аудиторію. Загроза пропаганди, дезінформації, бажання похитнути та викликати агресію приносять величезну кількість проблем у сучасному світі.

Об'єктом проведених інформаційних маніпуляцій стало населення як самої Росії, так і незалежних держав на пострадянському просторі. В ідеологічній доктрині «руського миру» Україні було відведено роль «локомотива» у відновленні радянської імперії, саме тому українське населення стало головним об'єктом гібридної агресії з боку сусідньої держави [10]. Етапи інформаційної агресії можуть бути розтягнуті на десятиліття. Класичним прикладом є сьогодні широкомасштабна збройна агресія Росії проти України, яка почала готуватися кремлівськими теоретиками практично наприкінці 1990-х років. Типовими її ознаками були: 1) газові та торговельні війни; 2) захоплення російським бізнесом стратегічних підприємств України; 3) поширення впливу російських засобів масової інформації на пересічного громадянина; 4) тиск на політичне керівництво країни з питань захисту прав російськомовного населення; 5) штучно створена атмосфера утисків російської мови; 6) просування елементів російської культури; 7) засилля російської агентури в органи державної влади; 8) розпалення сепаратистських настроїв серед представників національних меншин. [1, с.1-3]

Інформаційна війна, яку Кремль веде проти України, вимагає активної протидії як із боку української влади, так й суспільства. Це здійснюється за допомогою державної

інформаційної політики, що складається із засобів і дій щодо отримання, використання, поширення, зберігання інформації та забезпечення захисту вітчизняного інформаційного простору. У цій сфері вже нагромаджено певний як позитивний, так і негативний досвід. Зокрема Д. Дубов [2, с. 86–93], О. Пунда, О. Добрянська, Н. Новицька [3, с. 60–65], І. Залєвська, Г. Удренас [4, с. 20–26], Н. Голованова [5, с. 57–70] проаналізували сучасний стан державної інфополітики в Україні, запропонували нові підходи до її вдосконалення, розкрили головні види інформаційних загроз, які виникли в умовах війни. Ж. Денисюк дослідила роль пропаганди та контр пропаганди у структурі інформаційної політики нашої держави [6, с. 46–51]. Більш комплексно до вивчення проблем державної інфополітики підійшов Ю. Ніколаєвець, який установив, що вона на пряму залежить як від перебігу бойових дій, так і від інформаційно-психологічних операцій. На думку автора, значно зросла роль соціальних мереж, орієнтованих на індивідуалізацію контенту [7, с. 42–67].

Співробітники Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського підрахували, що з 2014 по 2022 рр. в нашій країні було опубліковано 76 праць, присвячених інформаційній складовій війни [8]. І це далеко не повна кількість досліджень, адже тут не враховані розвідки закордонних авторів, а також те, що широкомасштабна агресія Росії в лютому 2022 р. значно збільшила інтерес до неї. Широкий комплекс видань та їх суспільно-політична, наукова актуальність диктують необхідність систематизації, виявлення повноти розкриття процесів і проблем, визначення питань, які ще недостатньо чи взагалі не досліджувалися.

Одним з найважливіших дій на сьогоднішній день є інформаційна безпека, аналіз можливих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері і узагальнення міжнародного досвіду щодо формування та реалізації інформаційної політики.

Доценко Е.Л описує в своїй роботі таке поняття як Когнітивна війна – це війна сенсів. Вони є більш глибинними утвореннями, які лиш інколи демонструються на поверхні, але саме вони зумовлюють нашу ментальність і поведінку. Подекуди сенси отримують конкретну реалізацію, наприклад, в освіті та науці, коли просуваються ті чи інші методи аналізу й у їхніх межах починає аналізуватися й, відповідно, конкретним чином розумітися дійсність. Подібні висновки роблять і у ворожому таборі: «Когнітивна війна, тобто війна знань і сенсів, очевидно, не зводиться тільки до інформаційних атак. Один із ключових напрямків сучасної когнітивної війни – це впровадження нових освітніх стандартів і технологій»[9, с. 344].

У 2024 році Міністерство культури та інформаційної політики ухвалило Стратегію розвитку медіаграмотності України до 2026 року, яка визначає медіаграмотність як елемент національної безпеки. Важливим напрямом є інтеграція медіаосвіти у школи та

університети, щоб формувати критичне мислення з раннього віку. Повномасштабне вторгнення супроводжується масованими інформаційними атаками: поширенням фейків, маніпуляцій та пропаганди. Як показує дослідження Ю. Горбаня, інформаційна агресія спрямована на психіку та поведінку людини, використовуючи маніпулятивні технології. Медіаграмотність дозволяє громадянам критично оцінювати джерела, відрізнити факти від пропаганди та не піддаватися паніці. Медіа та громадські організації (Detector Media, Internews Ukraine) регулярно публікують аналітику про російські інформаційні атаки та навчають громадян перевіряти факти. Міжнародні ініціативи (EU vs Disinfo, UNESCO) допомагають Україні боротися з дезінформацією, поширюючи методички фактчекінгу та інформаційної стійкості. Соціальні мережі стали полем битви, де навички медіаграмотності дозволяють користувачам не поширювати фейки, а перевіряти інформацію перед репостом. Медіаграмотність не лише захищає від неправдивих повідомлень, а й допомагає зберігати внутрішню стійкість. Людина, яка вміє аналізувати інформацію, менше схильна до паніки та маніпуляцій, що особливо важливо в умовах війни.

Популярний вид Інтернет-маніпуляції – це прихований вплив з метою змусити об'єкт маніпуляції діяти відповідно до бажань маніпулятора. Основою цього маніпулятивного прийому є кутові транзакції. На відміну від попереднього типу вони не є перехресним, інакше кажучи, не спричиняють конфлікту чи інших порушень у спілкуванні між індивідами. Маніпуляція підсвідомістю здійснюється в Інтернеті часто за допомогою кількох профілів. У цьому виді прихованого впливу маніпулятори на соціальному рівні відтворюють обмін транзакціями між станами Дорослого, а на психологічному рівні спрямовують вектори транзакцій на стан Дитини об'єктів маніпуляції. Об'єкти маніпуляції можуть реагувати на соціальному рівні з будь якого з трьох станів, але на психологічному рівні їхні реакції будуть характерні поведінці стану Дитини [10, с. 52–53]. Транзакційний аналіз дає можливість структурувати Інтернет спілкування, прослідкувати зміни его-станів учасників у процесі дискусії і на цій основі виявляти повідомлення, які містять прихований вплив. Чіткість, алгоритмічність, а також покрокова структура транзакційного аналізу роблять його ефективним методом аналізу Інтернет-повідомлень з метою виявлення маніпуляції [10, с. 52–53].

На початку XXI ст. процеси глобалізації, швидкий розвиток глобального інформаційного простору і технологій, специфіка соціальних, економічних та політичних умов розвитку сучасного світового співтовариства активно вплинули на характер та особливості ведення сучасних війн і збройних конфліктів [11, с. 150, 151, 152]. Події, які сьогодні відбуваються у світовому політичному процесі, дуже складні й неоднозначні, одним загальним питанням стосовно них вирішити надзвичайно складно. Лише можна впевнено

зазначити, що їхні причини виникли задовго до початку драматичних подій в Україні, які відбулися протягом 2014 р., адже саме вони призвели до руйнування європейської та глобальної систем безпеки, створили нові загрози національній безпеці України. Військово-політичне керівництво нашої держави переконливо доводило, що саме анексія Криму, збройний конфлікт на Сході України переросли 24 лютого 2022 р. у широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації (РФ) проти Української державності. Ці події порушили не тільки регіональну стабільність, а й породили глобальні ризики світовому територіальному устрою, які були затверджені Заключним актом Декларації принципів у 1975 р. А це вже був серйозний крок на шляху дестабілізації світової системи безпеки, початку руйнування існуючої системи міжнародного права, яка склалась у другій половині ХХ ст. За таких обставин Україна аргументовано звинувачувала кремлівське керівництво у підтримці бойовиків на Донбасі та вимагала від нього виконання Мінських угод. Росія у відповідь заявляла, що вона є лише гарантом Мінських домовленостей і відхиляла звинувачення у підтримці сепаратистів на Донбасі. Однак аналіз подій, які відбулись у східних областях України, дають підстави значній кількості дослідників вважати, що в характеристиці тогочасного збройного конфлікту України і Росії були застосовані такі поняття, як «нерегулярна війна», «змішана війна», «сурогатна війна», «гібридна війна». Безумовно, всі ці події вказували на початок перманентних бойових дій, де почали активно залучати невійськові засоби збройної боротьби, які не мали прямого відношення до класичного військового протистояння.

Форми і методи, які використала Росія проти України, остаточно не були систематизовані вітчизняними військовими теоретиками. Це питання залишається сферою додаткових досліджень, а саме початок формування концепції гібридної війни, етапи її розгортання, стан реалізації гібридного протистояння в Україні та створення можливих напрямів її протидії. Тому для організації ефективної протидії інформаційно-психологічному впливу з боку країни-агресорки на соціально-політичну ситуацію всередині країни необхідно мати чітке розуміння природи й характеру передумов широкомасштабної збройної агресії РФ проти України, яка розпочалась одразу після проголошення незалежності України у 1991 р. Головною особливістю цієї гібридної війни стало те, що її почали вести не за контроль над територіями, а як управління свідомістю місцевого населення, яке стало об'єктом агресії.

Поняття «гібридна війна» охоплює набагато ширше значення, ніж традиційні форми ведення бойових дій та збройних конфліктів змішаного типу. Це зовсім новий вид глобального протистояння у сучасному міжнародному безпековому середовищі. Головними компонентами ведення гібридної війни є: – розпалювання внутрішніх суспільних

суперечностей через пропаганду; – створення економічних проблем через економічне протистояння; – експорт сепаратизму і підтримка незаконних збройних формувань. Кожний конкретний елемент гібридної війни не новий, використовувався у багатьох війнах. Однак унікальним є взаємозв'язок усіх його елементів, де зростає роль інформаційного чинника, який розгортається одразу на кількох напрямках і стає не менш важливим, ніж військовий.

Медіаграмотність у сучасних умовах повномасштабного вторгнення є не просто освітньою навичкою, а стратегічним інструментом національної безпеки. Вона дозволяє громадянам критично оцінювати інформацію, протидіяти дезінформації та зберігати психологічну стійкість перед масованими інформаційними атаками.

Державні програми, освітні ініціативи та діяльність громадських організацій формують основу для розвитку медіаграмотності, проте вирішальним чинником залишається особиста відповідальність кожного громадянина за споживання та поширення інформації.

Таким чином, медіаграмотність виступає ключовим елементом у протидії гібридній війні, забезпечуючи єдність суспільства, захист інформаційного простору та зміцнення обороноздатності України.

Література

1. Ващенко І. В., Стаднік А. В., Полтавський Е. М. Передумови збройної агресії Російської Федерації проти України: від гібридного протистояння до широкомасштабного збройного вторгнення. *Честь і закон*. 2023. № 4 (87). С. 61. ISSN 2078-7480.
2. Дубов Д. В. Державна інформаційна політика України в умовах гібридного миру та війни. *Стратегічні пріоритети*. Київ, 2016. Вип. 3. С. 86–93.
3. Пунда О., Добрянська О., ... Новицька Н. Принципи інформаційної політики в умовах війни та їх нормативно-правове закріплення. *Соціологія права*. 2022. Вип. 1/2. С. 60–65.
4. Залевська І., Удренас Г. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Вип. 1/2. С. 20–26.
5. Голованова Н. Інформаційна політика України в умовах війни (архетипний підхід). *Наукові перспективи*. 2022. Вип. 6. С. 57–70.
6. Денисюк Ж. З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Т. 32(71), № 2. С. 46–51.
7. Ніколаєць Ю. Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації: суспільно-мобілізаційний потенціал і ефективність. *Політичні дослідження*. 2024. Вип. 1(7). С. 42–67.

8. Блиндарук С., Дуднік О., Штих П. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937> (дата звернення: 25.03.2024).
9. Доценко Е. Л. Психологія маніпуляції: феномени, механізми и защита / Е. Л. Доценко. 344 с.
10. Пелешишин А., Голуб З. Виявлення маніпулятивного впливу в Інтернет-комунікації за допомогою транзакційного аналізу. Інформація, комунікація, суспільство 2015: матеріали 4-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2015, 20–23 травня 2015 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 52–53.
11. Ващенко І. В., Резніков В. О. Кредитно модульний курс з політології: навч. посіб. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2011. 272 с.

Шерстюк Максим

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика та соціальна комунікація», денна форма навчання,
Маріупольський державний університет

СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА YOUTUBE ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ КОНТЕНТУ

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі відіграють провідну роль у процесах комунікації, поширення інформації та формування громадської думки. Вони стали невід'ємною складовою цифрового середовища, що трансформує традиційні моделі медіаспоживання та взаємодії між користувачами. Соціальні мережі забезпечують можливість створення, поширення та споживання контенту, формуючи динамічні мережі комунікації, які впливають на соціальні, економічні й культурні процеси в глобальному масштабі.

Однією з ключових особливостей соціальних мереж є їхній високий рівень інтерактивності, що дозволяє користувачам виступати не лише споживачами, а й виробниками інформації. Це явище, відоме як прос'юмеризм, формує нову модель комунікації, у межах якої користувачі активно впливають на інформаційне наповнення платформи. Соціальні мережі також характеризуються персоналізацією контенту, швидким поширенням інформації та здатністю об'єднувати людей незалежно від географічних кордонів. Водночас вони створюють виклики, пов'язані з контролем якості інформації, поширенням дезінформації, етичними аспектами модерації та захистом персональних даних.

У цьому контексті особливе місце посідає соціальна мережа YouTube, яка поєднує функції відеохостингу, платформи соціальної взаємодії та інструменту для просування контенту. З моменту свого заснування у 2005 році YouTube пройшов шлях від простого сервісу обміну відео до глобальної медіаплатформи, що суттєво впливає на сучасний медіаландшафт. Придбання YouTube компанією Google у 2006 році стало ключовим етапом у розвитку платформи, оскільки забезпечило інтеграцію передових технологій обробки даних, пошукових алгоритмів і рекламних інструментів.

YouTube вирізняється універсальністю та підтримкою різноманітних форматів контенту – від коротких розважальних відео до освітніх програм, документальних фільмів, стримів і професійного медіаконтенту. Запровадження партнерської програми та системи монетизації створило умови для професіоналізації контенту та появи нових форм економічної діяльності, зокрема інфлюенсер-маркетингу. Платформа також надає розширені аналітичні інструменти, які дозволяють авторам відстежувати ефективність відео, аналізувати поведінку аудиторії та коригувати стратегії просування.

Аудиторія YouTube є однією з наймасовіших і найрізноманітніших серед усіх соціальних мереж. Вона охоплює користувачів різного віку, соціального статусу та культурного походження, що безпосередньо впливає на формування типів і форматів контенту. Молодша аудиторія, зокрема представники покоління Z, віддає перевагу коротким, динамічним і розважальним відео, тоді як старші користувачі частіше обирають освітній, аналітичний або професійний контент. Така вікова й поведінкова диференціація стимулює розвиток різноманітних жанрів і тематичних напрямів.

Важливою характеристикою аудиторії YouTube є її активна участь у взаємодії з контентом. Користувачі не лише переглядають відео, а й коментують, поширюють, оцінюють та створюють власні матеріали. Така взаємодія формує зворотний зв'язок, який впливає на популярність тем і форматів, а також визначає напрямки розвитку платформи. Культурні та регіональні особливості аудиторії також знаходять відображення у контенті, що сприяє поєднанню глобальних і локальних тенденцій у межах платформи.

Ключову роль у просуванні контенту на YouTube відіграють алгоритми платформи, які базуються на системах машинного навчання. Вони аналізують поведінку користувачів, рівень залученості, час перегляду, утримання аудиторії та технічні характеристики відео. Алгоритми визначають видимість контенту в пошуку, рекомендаціях і на головній сторінці платформи. Високі показники утримання уваги та активної взаємодії підвищують шанси відео бути рекомендованим ширшій аудиторії.

Оптимізація контенту відповідно до вимог алгоритмів є важливою складовою ефективного просування. Вона включає використання релевантних ключових слів у

заголовках і описах, створення привабливих прев'ю, регулярність публікацій і стимулювання взаємодії з аудиторією. Водночас алгоритми мають певні обмеження, зокрема ризик формування «ехокамер», коли користувачам пропонується контент, що відповідає лише їхнім попереднім уподобанням.

Просування контенту на YouTube здійснюється за допомогою поєднання органічних і платних методів. До органічних належать SEO-оптимізація, активна взаємодія з аудиторією, колаборації з іншими творцями та використання соціальних функцій платформи. Платні методи включають рекламні кампанії через Google Ads, які дозволяють таргетувати аудиторію за демографічними та поведінковими характеристиками. Важливу роль у формуванні стратегії просування відіграє аналіз даних YouTube Analytics, що дозволяє адаптувати контент до потреб користувачів.

Аналіз прикладів успішного контенту на YouTube свідчить, що популярність каналів і відео зумовлена поєднанням високої якості продакшену, відповідності трендам, чіткої структури контенту та активної комунікації з аудиторією. Розважальні, освітні, геймінгові, лайфстайл- та музичні канали демонструють різні моделі успіху, які ґрунтуються на адаптації до особливостей платформи та інтересів глядачів.

Таким чином, YouTube постає як потужна та багатофункціональна платформа для просування контенту, що поєднує технологічні інновації, соціальну взаємодію та економічні можливості. Ефективне використання платформи залежить від комплексного підходу, який передбачає розуміння алгоритмів, особливостей аудиторії та стратегій просування. YouTube продовжує відігравати важливу роль у трансформації сучасного медіапростору та формуванні нових моделей створення й споживання контенту.

Література

1. Вовчук О., Шпилик С. SMM – просування у соціальних мережах URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/24405/2/MTEMSTE_2017_Vovchuk_O-SMM-promotion_in_social_137-138.pdf (дата звернення: 17.01.2026).
2. Гончарова К. Монетизація ЗМІ: як заробляти, створюючи якісний контент URL: <https://detector.media/rinok/article/172256/2019-11-08-monetizatsiya-zmi-yak-zaroblyati-stvoryuyuchi-yakisnii-kontent/> (дата звернення: 17.01.2026).
3. Грищенко О., Нешева А. Соціальний медіа маркетинг як інструмент просування продукту підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. С. 86–98.
4. Рятівне коло для ТБ: чому українські телеканали активно опановують YouTube URL: <http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/ohlyady-analityka/ryativne-kolo-dlya-tb-chomu-ukrayinski-telekanaly-aktyvno-opanovuyut-yutub.html> (дата звернення: 17.01.2026).

Антоненко Марія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика і соціальна комунікація»
денна форма навчання
Маріупольський державний університет
(під науковим керівництвом Іванової Тетяни,
доктора педагогічних наук, професора,
в.о. завідувача кафедри соціальних комунікацій
Маріупольський державний університету)

СТАНДАРТИ СТВОРЕННЯ ВІДЕО В КОРОТКИХ ІНТЕРВ'Ю СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА

Сучасні медіааудиторії дедалі частіше споживають інформацію у форматі коротких відео тривалістю від 15 до 90 секунд, що поширюються через соціальні платформи TikTok, Instagram Reels та YouTube Shorts. Така тенденція зумовлена кліповим мисленням користувачів, алгоритмічними особливостями платформ і прагненням до швидкого отримання емоційно насиченого контенту. У результаті відбувається трансформація традиційних журналістських жанрів, зокрема інтерв'ю, яке адаптується до нових форматних і комунікативних умов.

Переосмислення інтерв'ю як журналістського жанру в умовах обмеженого хронометражу потребує формування нових стандартів – як етичних, так і техніко-творчих. Соціальні мережі значно пришвидшують поширення інформації та мають безпосередній вплив на формування суспільної думки, однак відсутність чітко окреслених стандартів створення коротких відео-інтерв'ю може призводити до маніпулятивних практик, спрощення контексту, порушення принципів достовірності та етики.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю збереження журналістської якості та відповідальності в умовах домінування коротких відеоформатів, де швидкість та вірусність часто переважають над глибиною й точністю. Формування стандартів створення інтерв'ю в коротких відео є важливим кроком до поєднання вимог цифрових платформ із базовими принципами професійної журналістики.

Мета дослідження полягає у визначенні та систематизації стандартів створення інтерв'ю в коротких відео соціальних медіа, які дозволяють поєднати сторітелінгову привабливість формату з дотриманням журналістських цінностей.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких **завдань**:

- 1) проаналізувати трансформацію жанру інтерв'ю в умовах коротких відеоформатів соціальних медіа;
- 2) розглянути зарубіжний досвід використання коротких відео-інтерв'ю як сторітелінгового інструменту;
- 3) окреслити професійно-журналістські стандарти створення інтерв'ю в коротких відео;
- 4) визначити технічні та форматні вимоги до коротких відео-інтерв'ю для соціальних платформ.

У зарубіжній журналістській практиці вже існує чимало прикладів успішного використання формату короткого відео-інтерв'ю. Зокрема, проєкт **Sidetalk** (США) реалізує формат «man-on-the-street», у межах якого перехожим ставлять одне запитання – “*What’s your take?*”, що дозволяє створювати динамічні, змістовні інтерв'ю тривалістю близько однієї хвилини. Проєкт **Recess Therapy** ґрунтується на коротких інтерв'ю з дітьми, які здобули популярність завдяки щирості, емоційності та автентичності відповідей. Водночас **Salary Transparent Street**, що порушує тему доходів перехожих, демонструє як вірусний потенціал короткого інтерв'ю, так і проблемні аспекти, пов'язані з приватністю та етичними межами журналістської діяльності [1]. Ці приклади свідчать про трансформацію інтерв'ю в жанр, орієнтований на автентичність, швидку реакцію та алгоритмічну видимість.

В українських медіа формат відео-інтерв'ю активно використовується для оперативного висвітлення подій, однак часто без системної адаптації журналістських стандартів до коротких відеоформатів. Водночас Комісія з журналістської етики наголошує, що онлайн-медіа, зокрема контент у соціальних мережах, мають дотримуватися базових професійних принципів – достовірності, повноти, балансу думок та уникнення клікбейту [2].

Загалом короткі відеоролики стали трендовим форматом у соціальних мережах через особливості сприйняття інформації сучасною аудиторією. Більшість користувачів надає перевагу візуально-аудіальному контенту, що робить відео ефективнішим за текстові формати. Водночас рівень концентрації уваги аудиторії знижується, а стрічковий принцип споживання контенту вимагає швидкої подачі змісту.

Короткі відео здатні привернути увагу глядача в перші секунди перегляду та донести основний меседж до того, як користувач переключиться на інший контент. Саме тому формат відео тривалістю до 90 секунд демонструє вищі показники залученості порівняно з іншими типами публікацій.

Дослідження свідчать, що короткі відео мають вищий рівень переглядів до кінця, більше поширень і реакцій, що безпосередньо впливає на органічне охоплення контенту. Відеоформат сприяє формуванню довіри до бренду або медіа, оскільки створює ефект особистої присутності, емоційної близькості та автентичності.

Крім того, короткі відео виконують не лише інформаційну, а й мотиваційну функцію – стимулюють глядача до подальших дій (перехід за посиланням, коментар, підписка), що робить їх ефективним інструментом комунікації [3].

У межах дослідження запропоновано систему стандартів створення інтерв'ю в коротких відео, яку умовно поділено на дві групи.

А) Професійно-журналістські стандарти, що передбачають:

- дотримання принципу достовірності та перевірки фактів, незалежно від тривалості відео;
- забезпечення мінімального контексту та балансу, який дозволяє глядачеві зрозуміти значущість теми;
- уникнення клікбейтних заголовків і маніпулятивних вступів;
- дотримання етичних норм інтерв'ю, зокрема згоди на зйомку та захисту персональних даних.

Б) Технічні та форматні стандарти, що охоплюють:

- чітку структуру відео (вступ – основний меседж – завершальна думка);
- адаптацію контенту до платформних вимог (вертикальний формат, субтитри, перегляд без звуку);
- динамічний монтаж із використанням графічних елементів та B-roll;
- формулювання коротких і зрозумілих запитань, орієнтованих на лаконічні, інформативні відповіді.

Також хочемо виокремити жанри, які наразі є найбільш популярними та актуальними серед користувачів платформ, які передбачають розміщення коротких відео. Всі вони так чи інакше пов'язані з інтерв'ю або ж передбачають його можливу інтеграцію в ролик.

Найбільш ефективними форматами коротких відео є: навчальні та пояснювальні ролики; презентація продукту або послуги через користь, а не рекламу; демонстрація професійних можливостей («до/після»); консультаційні відео; анонси подій; контент «за лаштунками»; знайомство з командою; відеовідгуки; інформаційно-експертний контент; емоційно орієнтовані відео, що формують цінності та лояльність.

Отже, короткі відео-інтерв'ю постають як нова реальність сучасних медіа, що змінює підходи до журналістської роботи під впливом швидкості, формату та алгоритмічної природи соціальних мереж. Водночас їх адаптація до короткого хронометражу не повинна призводити до ігнорування базових журналістських стандартів. Запропонований комплекс професійних, етичних і технічних вимог може слугувати основою для створення якісного сторітелінгового інтерв'ю в умовах цифрових платформ.

Література

1. Сайт «Cornell University», «ReelFramer: Human-AI Co-Creation for News-to-Video Translation». URL: <https://arxiv.org/abs/2304.09653>.

2. Сайт «Детектор медіа», «КЖЕ дала рекомендації, як онлайн-медіа дотримуватися журналістських стандартів у журналістиці» URL: <https://detector.media/infospace/article/222204/2024-01-26-kzhe-dala-rekomendatsii-yak-onlayn-media-dotrymuvatysya-zhurnalistykykh-standartiv-u-sotsmerezhakh>.
3. Сайт «alpina production», «Короткі відео в соціальних мережах». URL: <https://alpina-production.com/uk/news/kak-ispolzovat-korotkiye-video/>.
4. Серета Д. О. You-Tube-інтерв'ю як інструмент соціальної комунікації. : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю „6.061.00.00 Журналістика“. Львів, 2024. 53 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/331200d9-5da8-4a0d-9816-b9c23ad36754>.
5. Kitsa M. Methods of using social networks by Ukrainian journalists. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. №1. 2021. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/apr/23350/8.pdf>.
6. Сім'яновська С. Б. Соціальні мережі як джерело інформації у журналістиці : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю „6.061.00.00 Журналістика“. Львів, 2024. 83 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/113156>.

Сташук Ілона

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
ОП «Журналістика і соціальна комунікація»
денна форма навчання
Маріупольський державний університет
(під науковим керівництвом зоресяйної Іванової Тетяни,
доктора педагогічних наук, професора,
в.о. завідувача кафедри соціальних комунікацій
Маріупольський державний університету)

ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах сучасної гібридної війни інформаційний простір стає не лише джерелом новин, а повноцінною зброєю масового впливу на суспільство. Для України після 24 лютого 2022 року питання довіри до медіа – стратегічна категорія, що потребує перманентного нагляду з дотриманням журналістської етики. ЗМІ не просто інформують: вони виконують функції оповіщення, психологічної підтримки та консолідації громадян. На тлі

невизначеності, інформаційних атак та ПІСО, саме медіа є інструментом об'єднання тилу, фронту і державного керівництва, формуючи спільний контекст боротьби. Зважаючи на це, метою тез є аналіз ключових факторів, впливаючих на формування, утримання та втрату довіри до ЗМІ під час воєнного стану.

Через критичний попит до оперативної офіційної інформації від лютого 2022 року відбувся значущий стрибок довіри до українських медіа, зокрема шляхом впровадження цілодобового телемарафону «Єдині новини», що об'єднує більшість найпопулярніших каналів країни. У перші місяці війни 84% глядачів відзначали свою високу довіру до проєкту [1, с. 22]. Однак згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг» від 1 вересня 2025 року, 39% громадян вже не довіряє телемарафону, 24% вагаються з відповіддю, а 19% складно відповісти [2, с. 6]. Такий рівень деградації довіри може бути викликаний втому від уніфікованого контенту, одноманітності тем, нестачею точок зору, плюралізмом і «оптимістичній необ'єктивності» щодо висвітлювання ситуації на фронті, що породило когнітивний дисонанс, руйнуючий авторитет навіть офіційних джерел.

Це стало одною з причин чому споживачі почали масовий перехід до соціальних мереж, замінивши традиційні ЗМІ на розрізнені неофіційні пабліки, групи, публікації окремих медійних діячів і телеграм-канали. Останні використовують як джерело новин 72% українців, що на чверть більше за показники від початку повномасштабної війни [3]. На відміну від офіційних медіа, що вимушені чекати підтвердження інформації та перевіряти факти, анонімні телеграм-канали миттєво публікують інформацію про події воєнного часу: попередження про вибухи в місті, фото й відео пошкоджень інфраструктури й навіть точні місця ураження. Відсутність відповідальності, прагнення до висвітлення інсайдерської інформації з отриманням швидких репостів на тлі актуальної теми нерідко може нести безпекову загрозу і свідчити про недотримання високих журналістських стандартів. Ситуацію ускладнює діяльність ворожих спецслужб, які використовують анонімність месенджерів для проведення інформаційно-психологічних операцій (ПІСО). Створюючи мережі псевдоукраїнських каналів, ворог маніпулює довірою громадян, змішуючи правдиві факти з дезінформацією. Це підриває авторитет українських медіа, змушуючи споживача сумніватися в будь-яких офіційних повідомленнях. Незважаючи на ризики сусідства з фейками, професійні онлайн-медіа змушені адаптуватися до цих умов. Так, виконавча директорка «Першого Криворізького» Софія Скиба коментує: *«Ми не плануємо взяти й викинути частину нашої аудиторії, яка з нами пройшла шлях у сім чи вісім років ... Закривши Telegram, ми опинимося в програшній позиції. Тому що несумлінні медіапроєкти однаково там залишаться»* [4].

Важливо відзначити і тенденцію до персоніфікації довіри в соцмережах, коли аудиторія схильна більше довіряти конкретним особистостям: військкорам, волонтерам, експертам. Це пояснює феномен популярності авторських блогів та YouTube-каналів, які часто випереджають за рівнем лояльності традиційні медіахолдинги.

Окремо варто виділити зростання ролі локальних медіа: в умовах війни загальнонаціональний контекст часто виходить на другий план, поступаючись місцем питанням своєї громади. За даними Національної спілки журналістів України, для мешканців прифронтових та деокупованих територій найбільш затребуваною є інформація про безпеку в регіоні (понад 50%), роз'яснення законодавства та гуманітарну допомогу [5, с. 20]. Це демонструє, що в умовах безпосередньої загрози життю пріоритети споживання контенту зміщуються з політичних дискусій на утилітарну інформацію, яка є інструментом виживання та адаптації.

До того ж, і серед українців, і серед іноземців, простежується психологічний феномен «compassion fatigue», пов'язаний з емпатичним вигоранням до регулярних негативних новин воєнних реалій. Щоб мінімізувати подібний ефект існує необхідність у зміні різко негативної тональності публікацій, висвітленні кризи з гуманістичної сторони [6]. Поширення морально важких подій через особисті історії сильних людей не лише зберігає інтерес до теми війни, але й дає аудиторії необхідний ресурс для психологічної стійкості.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити: формування й утримання довіри до ЗМІ в Україні під час воєнного стану визначається оперативністю та точністю інформації, дотриманням журналістських стандартів, прозорістю джерел, а також відповідальністю у висвітленні воєнних подій з урахуванням вимог безпеки. Важливу роль відіграють єдність інформаційного простору, протидія дезінформації, чітке маркування офіційних повідомлень і пояснення обмежень, пов'язаних із цензурою воєнного часу. Втрата довіри зумовлюється поширенням неперевіраних або емоційно маніпулятивних матеріалів, політичною заангажованістю, непрозорістю редакційних рішень та повторенням ворожих наративів. Додатковими ризиками є втома аудиторії від негативних новин, зниження плюралізму думок і надмірна уніфікація контенту, що послаблює критичне сприйняття та довгострокову довіру до медіа.

Вважаємо, що для відновлення довіри засоби масової інформації мають посилити фактчекінг і чітке розмежування фактів та оцінок, прозоро пояснювати аудиторії редакційні обмеження воєнного часу, розширювати коло експертних і регіональних голосів, системно викривати фейки й визнавати власні помилки. Важливо також інвестувати в медіаграмотність аудиторії, дотримуватися етичної мови війни й підтримувати баланс між національною безпекою та правом суспільства на правдиву, повну інформацію, що і робиться певною мірою

викладачами та студентами Кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету в партнерстві з Академією Української Преси.

Література

1. Ukrainian media use and trust in 2022. *USAID-Internews*. 2022. URL: https://internews.org/wp-content/uploads/2022/12/USAID-Internews_Media-Consumption-Survey_2022_eng.pdf (дата звернення: 18.01.2026).
2. Українці довіряю Телеграму і Ютубу більше, ніж традиційним медіа. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 2025. URL: https://cdn.prod.website-files.com/685c279caf66f4023ad2cab4/68b5542573e2e714d15001d9_RG%20LMF%20IMS%20mediares%20aug%202025.pdf (дата звернення: 18.01.2026).
3. 37% українців отримують новини лише із соцмереж – дослідження. *Інститут масової інформації*. 2025. URL: <https://imi.org.ua/news/37-ukrayintsiv-otrymuyut-novyny-lyshe-iz-sotsmerezh-doslidzhennya> (дата звернення: 18.01.2026).
4. Небезпечний Telegram: чому українські регіональні медіа (не) йдуть з російської мережі. *Інститут масової інформації*. 2024. URL: <https://imi.org.ua/blogs/nebezpechnyj-telegram-chomu-ukrayinski-regionalni-media-ne-jdut-z-rosijskoji-merezhi-i62189> (дата звернення: 18.01.2026).
5. Презентація дослідження інформаційних потреб мешканців деокупованих та прифронтових територій. *Національна спілка журналістів України*. 2024. URL: https://nsju.org/wp-content/uploads/2024/06/prezentacziya_finversiya-2_compressed.pdf (дата звернення: 18.01.2026).
6. Після року війни в Україні: чому ми втомлюємося від співчуття. *Deutsche Welle*. 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/pisla-roku-vijni-v-ukraini-comu-mi-vtomluemosya-vid-spivcutta/a-64810130> (дата звернення: 18.01.2026).

Дебют:

Збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій МДУ
за результатами участі у Декаді студентської науки 2026

У збірнику публікуються праці українською, англійською та іншими мовами країн ЄС.

Комп'ютерна верстка: Мельничук І.В.